

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vývoj a význam institutu dětského ombudsmana
v evropském kontextu

Zpracovala: Daniela Nacházelová

Plzeň 2016

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Daniela NACHÁZELOVÁ
Osobní číslo: R11M0228P
Studijní program: M6805 Právo a právní věda
Studijní obor: Právo
Název tématu: Vývoj a význam institutu dětského ombudsmana v evropském kontextu
Zadávající katedra: Katedra ústavního a evropského práva

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod

Vznik a historie institutu veřejného ochránce práv především dětského ombudsmana

Postavení, pravomoc, činnost dětského ombudsmana

Institut dětského ombudsmana ve vybraných evropských zemích

Česká republika a institut dětského ombudsmana

Závěr

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: 103
Forma zpracování diplomové práce: tištěná
Seznam odborné literatury:

- Flekkoy, M. G.: Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience, Belgiím: Ghent University Press, 1993
- Fortin, J.: Children's Rights and the Developing Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2005
- Sládeček, V.: Zákon o Veřejném ochránci práv. Komentář. 2.vyd., Praha: C. H. Beck, 2011
- Šabatová, A.: Ombudsman a lidská práva. Doplněk, 2008
- Krausová, L., Novotná, V.: Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI, 2006

Vedoucí diplomové práce: Mgr. et Mgr. Renáta Vokrojová
Katedra ústavního a evropského práva

Datum zadání diplomové práce: 7. ledna 2015
Termín odevzdání diplomové práce: 31. března 2016

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Monika Fereštinová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 24. června 2015

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, srpen 2016

Daniela Nacházelová

Poděkování

Děkuji tímto paní Mgr. et Mgr. Renátě Vokrojové za její konzultace, rady a odborné vedení. Zároveň děkuji paní Mgr. Janě Hlaváčové tajemnici Výboru pro práva dítěte za cenné podněty pro mou práci. Děkuji také svému otci, kolegům v zaměstnání a všem respondentům za jejich věnovaný čas a poctivý přístup při zadávání a vyplňování dotazníku.

OBSAH

1. Úvod	1
1.1 Obecně o klíčovém pojmu „dítě“	2
1.2 Cíl a důvody výběru práce	5
2. Vznik a historie institutu veřejného ochránce práv především dětského ombudsmana	7
2.1 Pojem	7
2.2 Druhy ombudsmanů	10
2.3 Historie	13
2.3.1 Nejstarší období	13
2.3.2 Období novověku	15
2.3.3 Moderní doba	17
2.4 Dětský ombudsman v kontextu historického vývoje	21
2.4.1 Pojem dětského ombudsmana	22
2.4.2 Druhy dětských ombudsmanů	22
2.4.3 Historie dětského ombudsmana	24
3. Postavení, pravomoce a činnost dětského ombudsmana	28
3.1 Postavení ombudsmana zvláště pak dětského	28
3.2 Pravomoce ombudsmana zvláště pak dětského	30
3.3 Činnost ombudsmana zvláště pak dětského	32
4. Institut dětského ombudsmana ve vybraných evropských zemích	35
4.1 Institut dětského ombudsmana v Norském království	36
4.2 Institut dětského ombudsmana ve Švédském království	37
4.3 Institut dětského ombudsmana v Polské republice	40
4.4 Institut dětského ombudsmana ve Slovenské republice	42
5. Česká republika a institut dětského ombudsmana.....	44

5.1 Pojem a historie ombudsmana	44
5.1.1 Pojem	44
5.1.2 Historie.....	45
5.2 Pravomoce, působnost a činnost veřejného ochránce v ČR	47
5.2.1 Postavení a působnost veřejného ochránce v ČR	47
5.2.2 Činnost veřejného ochránce v ČR	50
5.3 Institut dětského ombudsmana v ČR	52
5.3.1 Stát a ochrana práv dítěte	53
5.3.2 Veřejný ochránce práv a ochrana práv dítěte	57
5.3.3 Současný vývoj	59
5.4 Dětský ombudsman v České republice (výzkumná část).....	60
5.4.1 Vymezení výzkumného problému	60
5.4.2 Hypotézy	61
5.4.3 Použité výzkumné metody	61
5.4.4 Organizace výzkumu a popis výzkumného souboru	64
5.3.5 Analýza výsledků výzkumu	64
5.4.6 Závěr výzkumné části	70
Závěr.....	72
Resumé	73
Seznam pramenů a literatury	74
Seznam příloh	83

Seznam zkratk

ZoR – Zákon o rodině

OZ – Občanský zákoník

NOZ – Nový občanský zákoník

ENOC – Evropská síť ombudsmanů pro děti

ABGB – Rakouský občanský zákoník

OSN – Organizace spojených národů

UNESCO – Dětský fond

VDLP – Všeobecná deklarace lidských práv

OSPD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

1. Úvod

Současný svět se jeví plný informací a poznatků z různých oborů jako je informatika, medicína, humanitní vědy, ochrana přírody, politika, právo ... Přicházejí stále nové a nové myšlenky, až se může zdát, že ztrácí směr nejen dospělí lidé, ale především děti. Co je dobré a co špatné? Co přinese pokoj a radost, co naopak zmatek a neštěstí? Co je skutečný život, a co jen bolestivé přežívání? Kdo poradí uprostřed tohoto zmatku?

Máme zde odpověď, a tou je maminkino obětí a tatínkovy upřímně míněné rady. Právě tak všichni bez rozdílu potřebujeme nebo jsme potřebovali domov, který nezískáme ani u nejlepších přátel.

Niterná přirozená podstata lidí, kteří takovou možnost funkčního zázemí nemají, se s danou situací snaží svým způsobem vyrovnat. Někteří namítají, že rodina je zastaralá násilná forma soužití dvou partnerů. Postupně a jistě, tak ztrácí ze zřetele důležitý cíl života.

Můj názor proto je, že by lidská společnost měla připravovat rodiče, kteří sdělují svým potomkům, co je opravdu podstatné. Vysvětlí jim důvod jejich bytí, ukážou svým příkladem, jak by měli žít a zodpoví otázky, na něž odpovědi lze těžko vyhledat v encyklopediích. Takto vytvořené rodinné zázemí umí z dítěte vychovat osobnost, kterou životní okolnosti jen tak neskolí, která dokáže vytvářet smysluplné vztahy a být vzorem pro ostatní. V přítomnosti takového člověka se ostatní cítí dobře, protože je většinou vyrovnaný a schopný zodpovědného chování.

Domov a rodina mají proto zcela zvláštní místo. Skrze rodinu přichází člověk na svět, aby zde rozhodoval o svém věčném osudu. Základy pro tato rozhodnutí pokládá právě rodina, neboť je místem, kde si dítě osvojuje podstatné životní návyky a postoje.

Stěžejní pohled na rodinu jsem i vzhledem ke svému přesvědčení našla při pohledu do minulosti u Lva XIII., který byl papežem katolické církve ve druhé polovině 19. století. Ve své encyklice „Rerum novarum“ z roku 1891 píše, že rodina existuje z hlediska pojmu i dějin dříve než stát, a stejně tak dříve byly její práva a úkoly. Velký a nebezpečný omyl vidí v situaci, kdy stát libovolně zasahuje do nejvnitřnějšího lůna rodiny. Připouští však možnost zásahu v případě, že se rodina ocitne v krajních těžkostech, ze kterých si sama nijak nedovede

pomoci. Vždy jednotlivé rodiny jsou přeci jen jakousi součástí státu. Rovněž, když někde uvnitř rodiny dojde k těžkému porušení vzájemných práv, je třeba zjednat pomocí veřejné moci jednotlivci jeho právo. V tomto případě stát nepřebírá na sebe práva občanů, ale chrání a posiluje spravedlivou ochranu.¹

Ani v současné době nejsou rodiny a především děti při řešení problémových situací osamoceni. Ochrana práv je zaručena, jak na mezinárodní, tak komunitární i národní úrovni. V jednotlivých zemích fungují například orgány sociálně – právní ochrany dětí, vládní výbory, komise, různá občanská sdružení, krizové linky a v neposlední řadě instituty veřejných ochránců práv.

1.1 Obecně o klíčovém pojmu „dítě“

Klíčem pro otevření studia vybrané problematiky jsou především pojmy „ombudsman“, „dětský ombudsman“, „práva dítěte“. Středem se stává v první řadě dítě ve spojitosti se svými právy a úřadem ombudsmana, který má pomoci k jejich zabezpečení nebo prosazení, a to ve vztahu ke konkrétnímu jedinci v daném případě.

Dle použití pojmu „dítě“ lze prameny mezinárodního, případně komunitárního práva pracovní rozdělit do tří skupin: Do první skupiny patří ty, jež pojem dítě sice používají, avšak nijak nedefinují, například Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.² Do druhé skupiny zahrnujeme ty, jejichž použití se omezuje na děti v období od narození do dosažení určitého věku, například Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.³ Třetí skupinu tvoří smlouvy, které definují, koho pro svůj účel rozumí pod pojmem dítěte. Úmluva o právech dítěte jej v části 1, článku 1 definuje jako „lidskou bytost mladší osmnácti let pokud podle právního řádu, jenž se na dítě

---

¹ LEV XIII.. *Rerum novarum. Část knihy.* PAVEL, Jan PAVEL, JAN, PIUS, LEV a Ludmila MARTINKOVÁ. *Sociální encykliky (1891-1991)* [online]. Praha: Zvon, 1996. s. 6-9. ISBN 80-7113-154-7. [cit.2016-08-16].

Dostupné z: http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/RerumNovarum.htm.

² *Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení*, Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 43/2000 Sb., o přijetí Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

³ *Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí*, Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“⁴ Podobně i Evropská úmluva o výkonu práv dětí odkazuje své použití v článku 1 „na děti mladší osmnácti let“.⁵ Žádný z těchto pramenů, však nevymezuje pojem dítěte z hlediska použitelnosti pro účely interpretace vnitrostátních pramenů. Důvod absence pro vymezení jednoznačného okamžiku, odkdy se dítěti přiznává ochrana, je patrně kontroverznost dané otázky.⁶

V našem právním řádu je pojem „dítě“ používán ze dvou hledisek. Nejprve je dítě představováno jako jakákoliv fyzická osoba, pokud se takto vyjadřujeme z hlediska jejího vztahu k rodičům (takovéto vymezení má v rámci právního pohledu význam například v dědickém právu nebo při určení vyživovací povinnosti vůči dítěti). Dále je dítětem fyzická osoba, kterou považujeme za nedospělého jedince – příslušníka lidského rodu, kterému vzhledem k nižšímu věku a slabšímu postavení přiznává právo zvýšený stupeň ochrany.⁷

Jediným pramenem práva, který je součástí ústavního pořádku a používá, ale nedefinuje pojem dítěte, je Listina základních práva a svobod. Z podústavních pramenů práva se lze zaměřit na zákon č. 94/1963 Sb., o rodině⁸ (ZoR): Pojem dítě používá, ale nedefinuje. Ani zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (OZ) neobsahuje legální definici pojmu dítě. Ustanovení § 7 odst. 1 OZ⁹ však stanoví, že způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením, přitom tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé. OZ sice opět nedefinuje výslovně, koho rozumí pojmem dítě, z ustanovení § 7 odst. 1 OZ však vyplývá, že jím rozumí lidský plod již od okamžiku početí, i když subjektivitu mu zákon přiznává pouze za podmínky, že se narodí živé. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ): NOZ omezuje pojem „právní osobnost“¹⁰ na období až od narození do smrti člověka.¹¹ Dále vymezuje, kdy fyzická osoba nabývá

---

⁴ Úmluva o právech dítěte, část 1, článek 1, Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

⁵ Evropská úmluva o výkonu práv dětí (1996), čl. 1, Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb., o vyhlášení Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

⁶ SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě. *Právo a rodina*. 2013, 15(3), 5-10. ISSN 1212-866x, s. 17.

⁷ Tamtéž.

⁸ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

¹⁰ Způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti – srov. ustanovení § 15, odst., NOZ.

¹¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 23.

zletilosti, a to dovršením osmnáctého roku věku.¹² NOZ opět pojem dítě používá, ale nedefinuje. Jasně vymezení má význam nejenom v teoretické, ale především v praktické rovině, abychom věděli jakému subjektu se dané právo přiznává.¹³

Nerada bych opomenula v tomto obecném pohledu na pojem „dítě“ i pohled biblický, k němuž mám osobní i profesní vztah, jak vysvětlím v následující podkapitole.

Již v Písmu je dítě považováno za důkaz Boží přízně a mimořádné Boží požehnání.¹⁴ Pokud byla v rodině bezdětnost, byla tato situace považována za potupu, neštěstí a zlořečenství.¹⁵ Ve Starém zákoně se děla opatření právního rázu: při neplodnosti vlastní ženy byly děti otrokyně považovány za legitimní děti.¹⁶ ¹⁷ Je však třeba podotknout, že jako Boží dar nebyly děti majetkem člověka, nýbrž Boha. Vztahují se k tomu zprávy o obětování dětí, ačkoliv lidské oběti byly striktně zakázány. Jména, která Izraelci dávali svým dětem, ukazují, jak úzce spojovali své potomky s Bohem, svěřující je jeho ochraně. Například jméno Samuel znamená, Bůh uslyšel nebo Jonatan se překládá jako, Hospodin dal.¹⁸

Poměr k dětem v Novém zákoně ještě prohloubil Ježíš, který pro ně měl zvláštní pochopení. Při jeho kázáních lze předpokládat jejich účast. Pedagogové se proto domnívají, že proto často hovořil v podobenstvích a obrazech. Děti

---

¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 30 odst. 1.

¹³ SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě. *Právo a rodina*. 2013, 15(3), 5-10. ISSN 1212-866x, s. 18.

¹⁴ Ž 128,3-4: „ 3 Tvá žena bude jako úrodná réva uvnitř tvého domu, tví synové jako výhonky oliv kolem tvého stolu. 4 Hle, takto bude požehnáno muži, který se bojí Hospodina.“ *Bible: český studijní překlad*. Přeložil Michal KRCHŇÁK. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6, s. 757.

¹⁵ L 1,25: „Tak mi učinil Pán ve dnech, v nichž na mne pohlédl, aby odňal mé pohanění mezi lidmi.“ Slova manželky židovského kněze Alžběty, sestřenice Marie, když otěhotněla ve velmi pokročilém věku. *Bible: český studijní překlad*. Přeložil Michal KRCHŇÁK. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6, s. 1231.

¹⁶ Gn 16,2: „Sáraj řekla Abramovi: Hle, Hospodin mi zabránil rodit. Vejdi prosím k mé otrokyni, snad budu mít dítě z ní. Abram Sáraj uposlechl.“ *Bible: český studijní překlad*. Přeložil Michal KRCHŇÁK. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6, s. 27.

¹⁷ Lv 18,21: „Nikoho ze svého potomstva nenecháš provést ohněm Molekovi; neznesvětiš jméno svého Boha. Já jsem Hospodin.“ *Bible: český studijní překlad*. Přeložil Michal KRCHŇÁK. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6, s. 152.

¹⁸ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Kalich, 1992, ISBN 80-7017-528-1, s.125-126.

pokládal za hodné zvláštní Boží péče¹⁹ a službu dětem přirovnával ke službě dospělým. Stavěl dokonce děti za příklad svým učedníkům,²⁰ a to ve smyslu dětské důvěřivosti, učenlivosti a závislosti na dospělých pro dychtivé poučení i vedení. Touto otevřeností a novostí přístupu jsou děti vzorem dospělých ve vztahu k Bohu a jeho království.²¹

1.2 Cíl a důvody výběru práce

Děti jsou také středem mého profesního i soukromého života, a proto i zde byl jeden z důvodů pro výběr tématu, jemuž se v této práci věnuji. Jak jsem již výše naznačila, biblickým pohledem na dítě jsem se zabývala i z důvodu mého předchozího místa zaměstnání, a tou byla křesťanská základní škola Elijáš. Vedení školy zdůrazňovalo zásadní myšlenku, podle které je každé dítě darem od Boha, a tak se k němu má také přistupovat. Chápala jsem, že tím není míněna jakási posvátná úcta k dítěti, ale především respekt k jeho osobě a jedinečnosti i ve smyslu lidských práv zdůrazněných například v Úmluvě o právech dítěte. Mé vlastní vidění světa je tak ovlivněno pohledem profese pedagoga a zkušeností výchovy dětí.

Musím přiznat, že mne nejprve pobavila, ale na druhou stranu i upoutala poznámka jednoho z profesorů, kterého jsem navštívila v rámci získávání informací a zdrojů pro tuto práci. Zeptal se, jestli mám v plánu stát se dětskou ombudsmanskou. Zaujalo mne to především ve smyslu prozkoumat, jaké požadavky jsou na takového kandidáta kladeny, a proto jsem tuto otázku zadala v dotazníkovém šetření. V závěru práce, pak na tento dotaz odpovím spíše pro zajímavost.

Vzhledem k tomu, že se v případě dětského ombudsmana jedná o jev u nás nový, je tato práce spíše obecným úvodem do problematiky. Hlavním záměrem bude především deskripce této instituce za pomoci odborné literatury a dalších zdrojů.

---

¹⁹ Mt 18,10: „*Dávejte si pozor, abyste nepohrdli ani jedním z těchto maličkých. Neboť vám pravím, že jejich andělé v nebesích stále hledí na tvář mého Otce, který je v nebesích.*“ *Bible: český studijní překlad*. Přeložil Michal KRCHŇÁK. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6, s. 1188.

²⁰ Mk 10,15: „*Amen, pravím vám, kdo nepřijme Boží království jako dítě, jistě do něho nevstoupí.*“ *Bible: český studijní překlad*. Přeložil Michal KRCHŇÁK. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6, s. 1220.

²¹ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-528-1, s. 126.

V následující kapitole se nejprve věnuji vzniku a vývoji institutu ombudsmana, a to za pomoci historické metody. Dále se budu zabývat samotnou definicí veřejného ochránce práv a zvláště pak veřejného ochránce práv dětí.

V nové kapitole se zaměřím na otázku pravomoci, působnosti a činnosti dětského ombudsmana.

Následně jsem volila dle historického a geografického hlediska země, ve kterých byl již institut dětského ombudsmana vytvořen a výsledky jeho práce jsou sledovány po delší nebo kratší dobu.

V neposlední řadě mne zajímala otázka ombudsmana v České republice. Zatím tento institut v naší zemi není, ale připravuje se zákon, provádí se různé analýzy, aby vše mohlo fungovat a došlo ke vzniku této instituce. Součástí této kapitoly je i poslední část diplomové práce, kterou jsem pojala s výzkumným záměrem, a to zjistit zájem dětí i pedagogů o institut dětského ombudsmana. Pokládala jsem otázky, zda děti znají svá práva, a kde se jich mohou domoci, zda je dostatečná sociálně - právní ochrana v naší zemi a pomoc ombudsmana by byla dětmi vyhledávána.

2. Vznik a historie institutu veřejného ochránce práv především dětského ombudsmana

Dětský ombudsman – institut a fenomén současnosti nebo historický institut, někde přetrvávající, jinde vznikající, mající svou tradici nebo jako v naší zemi připravovaný. Touto větou se nepokouším vytvořit vlastní definici, a jak vyplyne z následující podkapitoly, ani to není možné, neboť postupná historie zavádění úřadu v jednotlivých zemích tomu již zabránila. Snažím se jen poukázat na fakt, kdy veřejný ochránce práv a především práv dětí je mnohde ještě nepopsaným listem a čeká jen na svého vhodného kandidáta nebo kandidátku za předpokladu vytvoření potřebných zákonných podmínek. Musím přiznat, že než jsem psala tuto kapitolu, tak jsem si přečetla článek o ruském dětském ombudsmanovi a jeho cynickém přístupu v rozhovoru s dítětem, které zažilo tragickou událost na pobytovém táboře. Vrací mne to k myšlence a otázce nejen profesních, ale i osobnostních kvalit člověka, který se má tohoto úřadu zhostit.

2.1 Pojem

Z etymologického hlediska je slovo ombudsman odvozeno ze švédského jazyka, konkrétně ze slova „*ombud*“, které se překládá jako reprezentant nebo zástupce.²² Vysledovat jeho původ můžeme i ve středověkém výrazu „*umbup*“, což lze přeložit jako moc či autorita.²³

Pojem „*ombudsman*“, s nímž se i v našem prostředí setkáváme již nějaký čas prostřednictvím odborné literatury nebo médií, je charakterizován mnohými definicemi.

Například je ombudsman označován jako „*mimosoudní kontrolní úřad, který je státem pověřen k řešení stížností jednotlivců na jednání veřejné správy.*“²⁴

Encyklopedie Britannica definuje ombudsmana jako legislativního zmocněnce pro vyšetřování stížností občanů na nepřijatelné byrokratické

---

²² Wiktionary. Ombudsman [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation, Inc., 2015 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: https://cs.wiktionary.org/wiki/Wikislovn%C3%ADk:Hlavn%C3%AD_strana

²³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2000. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-445-7, s. XII.

²⁴ Ombudsman. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ombudsman>.

praktiky.²⁵ Úřad vznikl ve Švédsku v letech 1809-10 a byl transformován v různých formách ve Skandinávii, na Novém Zélandu, ve Velké Británii, v Německu a Izraeli, dále v některých státech USA, Austrálii a v provinciích Kanady. Ombudsman je jmenován zákonodárcem, který však nesmí zasahovat do jeho postupu v konkrétních případech. Je tedy nezávislým, nestranným zmocněncem mezi vládou a jednotlivcem.²⁶

Podobnou definici nacházíme v Blackově právnickém slovníku, který uvádí ombudsmana jako „oficiální nebo polooficiální úřad nebo osobu, na který respektivě na kterou se lidé mohou obracet se svými stížnostmi proti státu (vládě, státní správě). Ombudsman stojí mezi občanem a státem a zastupuje občana vůči němu.“²⁷

Obširněji charakterizuje ombudsmana Dušan Hendrych, a to „jako orgán (většinou jedinou osobu), který je zejména i na orgánech výkonné moci nezávislý a odpovídá za svou činnost výlučně jen zákonodárnému sboru (ani jemu však není podřízen). Na základě stížností a podnětů občanů, které je povinen přijímat (a to i neformálním způsobem, třeba telefonicky), provádí vlastní šetření (někdy tak může učinit i z jiného podnětu nebo z vlastní iniciativy) a zjistí-li, že práva občanů byla porušena, doporučuje správním orgánům provedení nápravy. Nemá sice právní prostředky, jimiž by do výkonu správy mohl přímo zasahovat, jeho neformální autorita (závisející ovšem především na osobních kvalitách ombudsmana) je zpravidla taková, že jeho stanoviska jsou veřejnou správou fakticky respektována (působí tu i obava ze zveřejnění zjištěných závad); někde má i další oprávnění, jako třeba navrhopvat ústavnímu soudu přezkoumání ústavnosti právních předpisů apod.“²⁸

Ombudsmana z pohledu současných poznatků obecně charakterizuje Vladimír Sládeček „jako nezávislou a nestrannou osobu volenou parlamentem,

---

²⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. xviii. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 1.

²⁶ *Ombudsman*. In: Britannica [online]. Encyclopaedia Britannica, Inc, 2016 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/ombudsman>.

²⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. xviii. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 1 - 2.

²⁸ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 5., rozšířené vyd. Praha: Nakl. C.H. Beck, 2003. ISBN 8071796719, s. 679.

kteřá na základě stížností nebo z vlastní iniciativy a poměrně neformálně šetřl namítanou protiprávnost nebo jiná pochybení v jednání (včetně eventuální nečinnosti) veřejné správy. Ombudsman se věcí začne zabývat zpravidla tehdy, když není k dispozici jiný, účinný (obránný) právní prostředek, a svými přímo nevytížitelnými doporučeními iniciuje nápravu.“²⁹

Karel Klíma uvádí pojem ombudsmana již v kontextu se synonymem této instituce, a to veřejného ochránce práv. Zdůrazňuje zde koncepci institutu Veřejného ochránce práv v České republice konstruovanou podobně jako je tradiční instituce tzv. ombudsmana v evropských ústavních systémech.³⁰

V České republice definuje zákon veřejného ochránce práv (dále jen ochránce) jako instituci, která působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.³¹

V případě bližší charakteristiky je nutno vymezit, že se nejedná o orgán správní, který spadá do oblasti výkonné moci, i když provádí kontrolní činnost materiální povahy správní, a to vůči správním úřadům a orgánům územní samosprávy (při výkonu státní správy). Z hlediska státovědného je pojímán jako specifický státní kontrolní orgán, který nelze zařadit mezi orgány veřejné moci vzhledem k tomu, že veřejnou moc nevykonává, neboť autoritativně nerozhoduje o právech a povinnostech fyzických nebo právnických osob.³²

Uvedené definice nám v různé šíři postihují sledovaný institut. Nicméně souhlasím s názorem Vladimíra Sládečky, že zhuštěnou, vyčerpávající, přesnou a zároveň srozumitelnou definici ombudsmana nelze vzhledem k modifikaci švédského modelu instituce do mnoha států podat.³³

---

²⁹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Místo veřejného ochránce práv v systému státních orgánů* [online]. Veřejný ochránce práv, 2010. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18].

³⁰ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-261-5, s. 595.

³¹ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv §1 odst. 1.

³² PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-90-5, s. 1009.

³³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 2.

2.2 Druhy ombudsmanů

Organizační úprava ve věci ombudsmana je v jednotlivých státech výrazně rozdílná. Vedle ombudsmanů s působností pro celou veřejnou správu mohou působit někde i ombudsmani specializovaní (např. pro ochranu práv dětí), jinde také ombudsmani místní (komunální, měští); v některých zemích vytváří podobné orgány také vláda.³⁴

Jiné členění spočívá na rozlišení podle právní oblasti, ve které ombudsman působí. Může být tedy institucí veřejnoprávní nebo soukromoprávní. Veřejnou instituci ombudsmana charakterizuje způsob zřízení, a to na základě obecně platného (zpravidla ústavního) právního předpisu. Náklady na její činnosti jsou hrazeny z veřejného rozpočtu a je součástí státních orgánů. Soukromoprávní instituce ombudsmana jsou zřizovány na základě příslušných obecně závazných dispozičních (súkromo-) právních předpisů. Zpravidla je představují instituce soukromoprávní, zřizované nestátními organizacemi a jejich úkolem je kontrola v rámci soukromoprávních subjektů, většinou orientovaných na služby obyvatelstvu (např. v oblasti bankovníctví nebo pojišťovnictví).³⁵

V rámci veřejnoprávní instituce ombudsmana je možné rozlišit dva typy úřadu. První z nich vytvořený podle „klasického“ modelu (nejvěrněji vychází z novodobě prvotního institutu ve Švédsku) je zřizován legislativním orgánem, který byl ustanoven na základě všeobecných voleb (parlamentem nebo příslušným zastupitelským územním orgánem). Bývá též označován jako parlamentní ombudsman. Je součástí moci zákonodárné. Se zastupitelským orgánem, který jej zřídil je vázán ve smyslu vzájemné odpovědnosti a různě intenzivní provázanosti. Obvykle je volen na dobu určitou, odvolání je možné jen v případech taxativně vymezených. Jeho pravomoci jsou odvozeny od pravomocí zastupitelského sboru, který jej zřídil.³⁶

Druhý typ je tzv. veřejnoprávní instituce ombudsmana zřizovaná výkonnou mocí, zejména vládou nebo jejími organizačními jednotkami (především ministerstvy). Jeho vztah ke zřizovateli je pevnější, než v případě

---

³⁴ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 5., rozšířené vyd. Praha: Nakl. C.H. Beck, 2003. ISBN 8071796719, s. 680.

³⁵ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-173-1, str. 203.

³⁶ Tamtéž s 203.

prvního typu ombudsmana. Ombudsman exekutivní moci má ovšem slabší vztahy k zastupitelským orgánům a je spíše považován za součást moci výkonné. Tomu odpovídají zákonem upravené vztahy podřízenosti a nadřízenosti a vzhledem ke vztahům subordinace má tato forma ombudsmana spíše interní charakter veřejné správy.³⁷

Dalším hlediskem pro rozlišení veřejnoprávních institucí ombudsmana je věcná působnost. V rámci tohoto hlediska rozlišujeme ombudsmany se všeobecnou působností a se zvláštní působností (výhradní – v oblasti vojenství, zdravotní péče, ochrany dětských práv).³⁸

Na základě územní působnosti rozdělujeme veřejnoprávní ombudsmany, jednak s celostátní působností a jednak s působností regionální, tj. zemskou, krajskou, kantonální, komunální a jiné další. Na rozdíl od ombudsmanů celostátních působí tyto místní instituce na přesně vymezené části území a zabývají se stížnostmi pouze v takto územně vymezené působnosti.³⁹

Podrobněji klasifikaci ombudsmanů rozpracovává Vladimír Sládečka, který v rámci základního rozlišení uvádí až tři typy ombudsmanů: ombudsmana moci zákonodárné (parlamentní či legislativní), ombudsmana moci výkonné (vládní ombudsman) a zvláštního ombudsmana. Zvláštní neboli speciální ombudsman může mít povahu, jak součásti moci výkonné, tak orgánu ustaveného legislativou. Zřizujícímu orgánu je pak ombudsman odpovědný či přímo podřízený.⁴⁰

Ombudsman vládní a stejně tak zvláštní ombudsman subordinovaný moci výkonné mají charakter „*nepravého ombudsmana*“, neboť jim chybí znak, který lze považovat za profilující – a sice nezávislost. Pro svou podřízenost vládě má tato forma ombudsmana charakter jakéhosi atypického druhu služebního dohledu

---

³⁷ Tamtéž s. 203.

³⁸ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-173-1.

³⁹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 2-3.

⁴⁰ Tamtéž.

vůči veřejné správě. Ačkoliv je nadán relativní autonomií, tak zpravidla (oprávněně) nejeví dostatečně efektivní dozor nad veřejnou správou.⁴¹

Za ombudsmany pravé lze považovat ombudsmany parlamentů, kteří se člení na všeobecné (zaměřující se na činnost prakticky celé veřejné správy) a zvláštní (speciální - se zaměřením věcně vymezeným na jednotlivé oblasti).⁴²

Všeobecné ombudsmany je dále možné rozlišovat podle územního rozsahu působnosti na: ústřední (celostátní), zemské (státní) a místní (regionální, městské). Zemští ombudsmani se vyskytují jen ve státech složených např. v Rakousku, Německu, působí zpravidla vedle ústředních (federálních) ombudsmanů a zabývají se činností ústřední správy na zemské úrovni. Místní ombudsman působí pouze na určité části území a zabývá se jen stížnostmi na místní orgány. Vývojově častěji vznikají nejprve ústřední ombudsmani a později se ustanovují samostatně činní místní ombudsmani. Někdy však tento proces proběhne obráceně. Je nutné poznamenat, že i speciální ombudsman může mít charakter instituce ústřední, zemské či místní např. pro oblast vězeňství.⁴³

Důležitá klasifikace vycházející z možností přístupu k ombudsmanovi se týká jen ombudsmana legislativního (parlamentního). Podpůrným diferencčním hlediskem k tomuto je možnost jednání ombudsmana z vlastní iniciativy, šíře přezkumných oprávnění, způsob ustanovení do funkce a délka funkčního období. Rozlišuje se pak „*skandinávský model*“ (občan se na instituci obrací přímo) a „*britský model*“ (jednání ombudsmana se občan dovolává nepřímo prostřednictvím podání k poslanci, který musí alespoň formálně souhlasit).⁴⁴

Z literatury lze někdy vyvodit existenci specifického, afrického modelu ombudsmana. Jedná se většinou o ombudsmany moci výkonné, charakterizované zvláště kolektivním složením instituce. S tím souvisí používání termínu „*institute ombudsmanského typu*“ nebo „*ombudsmanská instituce*“ pro skutečnost, že ombudsman, ačkoliv se tak oficiálně neoznačuje, nepůsobí pouze jako jednatel,

---

⁴¹ Tamtéž.

⁴² SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 4.

⁴³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 4.

⁴⁴ Tamtéž, s. 5.

ale jako vícečlenný, kolegiální orgán. Kolektivní ombudsman nepůsobí jen v Africe, ale například v Rakousku.⁴⁵

Na základě předchozích rozlišení a vzhledem k danému tématu práce by bylo možné dětského ombudsmana označit jako veřejnoprávní instituci se speciální působností nebo jako pravého (parlamentního) zvláštního ombudsmana.

2.3 Historie

V této části práce se budu zabývat dějinným kontextem vzniku a vývoje instituce ombudsmana. Za účelem orientace se v tomto historickém vývoji si rozčlením danou kapitolu na nejstarší období (zahrnující období starověku a středověku), novověk a moderní dobu (20. století až současnost). Pomocí historické metody se tak seznámíme se základními rysy ombudsmanské instituce.

2.3.1 Nejstarší období

V tomto období se ještě přímo s úřadem ombudsmana nesetkáváme, jen můžeme zahlédnout určité paralely, s některými jinými vytvořenými institucemi. Vzhledem k římskoprávní tradici evropského práva se nejprve podívejme do dějin římského státního zřízení. Zde významnou politickou roli plnili plebejští tribunové. Tento úřad byl zřízen roku 494 př. n. l., kdy plebejským lidovým shromážděním byly zvoleny nejprve čtyři tribuni, později počet narostl na obvyklých deset tribunů. Tribunové neměli původně téměř žádnou pozitivní pravomoc a jejich povinností bylo chránit zájmy plebejů. Pro naplnění tohoto účelu měli nejprve právo *ius auxilii* (právo pomáhat postiženým), později *ius intercessionis* (právo vetovat všechna opatření, která by škodila plebejům) a v neposlední řadě *ius coercendy* (právo trestat každého, kdo by neuposlechl příkaz tribuna). Právo *intercesse* mohli použít kdykoliv, kdekoliv a proti komukoliv, zejména proti kterémukoliv státnímu úředníkovi kromě diktátora. Jejich právo bylo oslabeno jen případnou *intercessi* jiného tribuna.⁴⁶

Další historickou paralelou ombudsmana působící ve světě byl cenzorát. Představoval tradiční složku starověké čínské vlády a působil jako kontrolní instituce nezávislá na úředním aparátu, který měla kontrolovat. Byl to orgán

---

⁴⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 5 - 6.

⁴⁶ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1, s. 12.

kolektivní, který vedli dva náčelníci. Roku 1380 by zrušen a záhy obnoven s novým označením jako Hlavní kontrolní úřad (Tu-čcha-jüan). Cenzoři měli značné pravomoci, mohli prověřovat činnost civilních i vojenských úřadů a institucí, které pak museli zahájit preventivní a nápravná opatření. Dokonce povinností cenzorátu bylo upozorňovat na chyby a omyly císařů, a tak byli považováni za strážce zvyků a práva. Hlavní část úřadu tvořila až stodesetičlenná skupina vyšetřujících cenzorů s hlavní sedmou hodností a přímým přístupem k císaři. Jako regionální cenzoři (byli vysíláni vždy na rok) procestovali svěřenou oblast a měli neomezený přístup k úředním záznamům všech úřadů, přijímali stížnosti obyvatelstva, napomínali úředníky. V hlášeních, která postupovali přímo císaři, navrhovali, jak odvolání kohokoliv, tak změnu vládní politiky. Sami přímo instruovali lokální úřady v místních záležitostech. Vysoká moc regionálních cenzorů byla přeci jen omezena, a to provinčními guvernéry, kteří byli jako zástupci náčelníka cenzorátu regionálním cenzorům formálně nadřízeni.⁴⁷

Jinou obdobou právní instituce ombudsmana představovali mnohdy samotní panovníci (7. století). V určité podobě („stížnosti na vrchnost“) přetrvala u panovníků i ve středověku. Tento způsob ochrany se modifikoval až do současnosti ve formě podávání stížností, které se týkají veřejné správy, a to prezidentovi (hlavě státu).⁴⁸

Paralelou instituce ombudsmanského typu na území České republiky byla existence Sboru defenzorů, kteří v 17. století plnili funkci ochránců náboženské svobody a víry. V tomto případě šlo o jakéhosi (cum grano salis) kolektivního ombudsmana specializovaného na ochranu a zachovávání náboženské svobody. Historické obdoby úřadu ombudsmana nejsou ovšem vzhledem k jejich působení v autokratickém respektive absolutistickém systému po formální stránce vzorovými předchůdci, ale po stránce materiální, tj. ve smyslu konkrétních činností a úlohy instituce, můžeme (alespoň částečně) nalézt styčné body.⁴⁹

---

⁴⁷ *Mingská správa*. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001.[cit. 2016-08-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mingsk%C3%A1_spr%C3%A1va#Kontroln.C3.AD_instituce

⁴⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 4.

⁴⁹ Tamtéž.

2.3.2 Období novověku

První po formální i materiální stránce „skutečný“ ombudsman byl ustanoven patrně na začátku 18. století ve Švédsku, kdy švédský král Karel XII. v roce 1713 zřídil úřad Královského Nejvyššího Ombudsmana. Později od roku 1719 byl ombudsman, nazývaný jako kancléř justice (justitiekancler), jmenován vládou, a následně, když posílil vliv parlamentu, působil jako jeho orgán.⁵⁰ Vlastní a prapůvodní účel instituce, jak vznikala ve skandinávských zemích, spočíval v dohlížení na dodržování zákonů a ostatních právních předpisů a také plnění povinností státními úředníky.⁵¹ V průběhu období silné vlády Karla Gustava III. byl však vztah kancléře justice k parlamentu potlačen, a tak působil jako součást moci výkonné.⁵²

Instituce kancléře justice tak, jak vypadala v období, kdy plnila funkci parlamentního orgánu, se stala vzorem pro vytvoření instituce (parlamentního) ombudsmana. Z historie také víme, že k ustanovení instituce došlo proti vůli vlády. Zřejmě tomu bylo na základě špatných zkušeností parlamentu s despotickou vládou určitých králů. Jistý vliv na tomto odporu měla Montesquieova teorie o dělbě moci, která zdůrazňovala zajištění ochrany občanů před úřady a úředníky zvláštním orgánem parlamentu. Na tento požadavek odpovídala Ústava z roku 1809, která stanovila, že úkolem ombudsmana jako orgánu parlamentu, je dohlížet na to, jak soudci, vládní i ostatní úředníci zachovávají zákony a jiné právní předpisy. Mohl tak soudně stíhat ty z nich, kteří při výkonu své činnosti porušili právo nebo zanedbali plnění svých povinností.⁵³

První ombudsman byl zvolen v roce 1810 na základě parlamentem přijatého zákona o instrukcích pro ombudsmana, který konkretizoval jeho oprávnění. Neobvyklou věcí v souvislosti s teorií dělby moci bylo „dozorčí“ oprávnění ombudsmana vůči soudcům. Patrně souviselo s dobou vzniku instituce. V 19. století tak byla aktivita ombudsmana směřována v převážné míře na činnost

---

⁵⁰ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. V Brně: Doplněk, 2008. ISBN 978-80-7239-229-2, s. 57.

⁵¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Místo veřejného ochránce práv v systému státních orgánů* [online]. Veřejný ochránce práv, 2010. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18].

⁵² SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 7.

⁵³ Tamtéž.

soudů, státního zastupitelství, policie a i do oblasti vězeňství. Naproti současné době, kdy ombudsman spíše jedná nebo provádí šetření na základě individuálních stížností, tehdy více vycházel z výsledků své inspekční činnosti. Průměrný roční objem stížností, jimiž se v prvních sto letech existence úřadu zabýval, byl 70. V řadě případů však pouze odůvodňoval a vysvětloval, proč úředník rozhodl tak, jak rozhodl. Opět je to dáno dobou, neboť tehdy veřejná správa nezahrnovala tak široké spektrum úřadů a úředníků jako dnes. Mezi nejzávažnější případy patřilo především zatčení na základě nedostatečného vyšetření věci. Dalšími závažnými případy bylo nedodržování lhůt k provádění úkonů, které měli na starosti soudci i zaměstnanci státního zastupitelství. Často nešlo o měsíce, ale o roky prodlení. Pokud přesáhneme pohledem do současnosti, tak se situace v soudnictví výrazně zlepšila na počátku 20. století. Navíc v návaznosti na vznik nových úřadů či personálního rozšiřování úřadů starých převážila kontrola subjektu, kterým byla veřejná správa.⁵⁴

Důležité je ovšem také podotknout, že ombudsman nemá oprávnění u soudců ani u správních úředníků změnit jejich rozhodnutí. Může však v současné praxi „napadnout“ rozhodnutí ve věci, ale jen v případě jeho zjevného rozporu s právem, a proto sleduje především řádnost procesu. Zajímavé je, že i samotní soudci komentují otázku ohrožení nezávislosti při rozhodování v tom smyslu, že v daném systému vyrostli a nikterak nemají pocit ztráty nezávislosti při sledování jejich činnosti ombudsmanem. Zvláště v počátcích činnosti instituce docházelo k hojnému využívání oprávnění ombudsmana jako žalobce. Posléze se tato aktivita zmírňovala a nahrazovala ji spíše veřejná kritika. V současnosti je taková žaloba velmi vzácná díky novele trestního zákona v roce 1976, kdy byla možnost soudního stíhání úředníků omezena jen na hrubé porušení práva nebo povinností. Disciplinárně však úředníka postihnout lze, a to i s velmi závažnými pracovněprávními důsledky.⁵⁵

Ještě v 19. století proběhli dvě odezvy na existenci švédského ombudsmana. První byla v Rusku, kdy car Petr Veliký inspirovan švédským ombudsmanem zřídil v roce 1722 carský úřad Generálního prokurátora. Druhá představovala na počátku 19. století jen krátké působení tzv. „národního

---

⁵⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 7.

⁵⁵ Tamtéž, s. 10.

syndika“, úředníka v Nizozemí, který sledoval, zda soudci a státní úředníci neporušují právní předpisy při výkonu svých povinností.⁵⁶

2.3.3 Moderní doba

V moderní době se Švédsko potýká s dobou první světové války. I když se jí přímo neúčastní, tak na poli politickém se objevuje od roku 1901 několikrát návrh na zřízení zvláštního ombudsmana, a to pro vojenské otázky (militieombudsman). Příslušná úprava byla přijata až v roce 1915, zřejmě pod tlakem vypuknutí první světové války. V roce 1968 byl ustaven třetí parlamentní ombudsman a od roku 1986 až do současnosti působí ombudsmani čtyři. Za fungování úřadu a hlavní zaměření jeho činnosti je odpovědný hlavní „administrativní“ (vedoucí) ombudsman. Ačkoliv má postavení „prvního mezi rovnými“, tak není oprávněn zasahovat do samostatné činnosti ostatních ombudsmanů v jim vymezených oblastech působnosti.⁵⁷

V roce 1919 vzniká obdobná instituce ve Finsku a posléze i v dalších zemích, Švédsku geograficky i jinak blízkých. Ze skandinávských zemí se objevuje v Norsku (ombudsman pro vojenské záležitosti 1952, všeobecný ombudsman 1963) a v Dánsku (přijetí zákona 1953, zřízení 1955). Zjevný vliv švédské úpravy z roku 1915 se projevil v roce 1959 v Německu, kdy byl právně konstituován (ústavní úprava 1956, přijetí zákona 1957, zřízení 1959) zmocněnec pro kontrolu branných sil (Wehrbeauf-tragter), neboli ombudsman specializovaný.⁵⁸

V období let 1955 - 1966 vznikala v důsledku mnohaletých odborných disputací na půdě mezinárodní komise právníků (nevládní organizace udržující oficiální vztahy s UNESCO) publikace, která se pokusila definovat právní stát a jeho principy. Jako nedílnou součást právního státu chápala kontrolu výkonné moci nejen prostřednictvím soudů a parlamentů, ale také v té době sporadicky rozšířené funkce ombudsmana nebo ještě parlamentní komise. I přes omezené zkušenosti s úřadem ombudsmana komise právníků definovala obecné znaky této instituce, kdy jej vymezila jako funkcionáře zcela nezávislého na moci výkonné a zodpovídajícího se pouze parlamentu. Zasahuje z vlastní iniciativy nebo na podnět

---

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 8.

⁵⁸ Tamtéž.

dotčeného, přičemž má svobodný přístup ke všem dokumentům, spisům a archívům veřejné správy a může klást otázky všem svědkům v řízení, jež má obdobné znaky jako soudní řízení. Parlamentu nejméně jednou za rok předkládá zprávu o své činnosti. Jeho pravomoc se omezuje na doporučení příslušným výkonným a zákonodárným orgánům. Měl by jednat neformálním způsobem a dát v jednotlivých případech průchod „dobrému právu“, což soudy udělat nemohou vzhledem k tomu, že se musí řídit obvyklou procedurou.⁵⁹

V souvislosti s nárůstem popularity instituce v demokratických zemích je důležité zmínit jméno prvního dánského ombudsmana Stephena Hurwitze, který navštívil mnoho zemí, a přispěl tak významně k prosazení instituce ombudsmana jako důležité součásti právního státu. Ustavení ombudsmana mimo Evropu na Novém Zélandě (1962), podle dánského modelu, byl zahájen proces označovaný jako „*ombudsmánie*“, v rámci níž byly vznikem institucí ombudsmanského typu zasaženy mnohé země světa⁶⁰ jako například: Guayana, Tanzánie (1966), Velká Británie (1967), Havaj (přijetí zákona 1967, zřízení 1969), Nebraska (1969), Mauricius (1970), Fidži, Izrael (1971), Iowa (1972), Francie (1973), Nigérie, Aljaška (1975), Portugalsko (1976), Austrálie, Rakousko (1977), Španělsko (přijetí zákona 1978, zřízení 1981). Za povšimnutí stojí, že ač je kolébkou této instituce Švédsko a známý je i vliv dánského ombudsmana, tak pro řadu (evropských i mimoevropských) států se staly významnou pomocí při legislativních přípravách příslušných zákonů vzorové zákony o ombudsmanovi, které vznikly v USA v 70. a 80. letech.⁶¹

Problematickou genezí téměř modelovou (i s ohledem na závažnou odlišnost poslaneckého filtru) bylo ustanovení instituce ve Velké Británii. Podobně si tím prošla řada jiných států (Nový Zéland nebo Francie). Nepřímým podnětem ke vzniku instituce ombudsmanského typu ve Velké Británii se v roce 1954 stal případ zneužití administrativní pravomoci, který vedl ke zřízení tzv. Franksova výboru. Úkolem výboru bylo analyzovat situaci a hledat řešení pro zabezpečení efektivnější ochrany občanů vůči svévolnému jednání veřejné

---

⁵⁹ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. V Brně: Doplněk, 2008. ISBN 978-80-7239-229-2, s. 57-58.

⁶⁰ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. V Brně: Doplněk, 2008. ISBN 978-80-7239-229-2, s. 57.

⁶¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 9.

správy. Výbor však uvažoval o otázkách soudního přezkumu správních rozhodnutí a rozšíření systému speciálních tribunálů. První veřejnou úvahu o možnosti zavedení ombudsmana podle švédského vzoru i ve Velké Británii, která zároveň v tomto směru reagovala na „mezery“ ve zprávě Franksova výboru, publikoval v roce 1957 prof. D. Mitrany. Téměř současně se v odborném tisku obsáhleji k problematice vyjádřil i prof. F. H. Lawson, jehož „*Generální inspektor pro veřejnou správu*“ měl sice také vycházet ze švédského základu, ale šlo spíše o modifikaci pro britský systém. V roce 1958 byl z podnětu prof. F. H. Lawsona v rámci „*Justice*“ (britské sekce Mezinárodní komise právníků) vytvořen výbor, který měl zvážit návrh na zřízení instituce obdobné. Díky podpoře prof. S. Hurwitze, který myšlenku podpořil vystoupeními v některých anglických městech, získala věc publicitu, vznikly další analýzy dané problematiky včetně tzv. Whyattovy zprávy (1961), jež měla zásadní vliv na dnešní podobu instituce britského parlamentního ombudsmana.⁶²

Jinou vývojovou tendenci v přístupu ke zřízení ombudsmanských institutů můžeme vidět na příkladu Německa. Od roku 1959 zde byl zřízen zvláštní ombudsman (zmocněnec pro kontrolu branných sil). Pokus o přijetí zákona o všeobecném ombudsmanovi Bundestagu dopadl neúspěšně (1996). Na federální úrovni funkci ombudsmana v podstatě plní petiční výbor parlamentu. Situace vznikla v roce 1975, kdy vzhledem ke změně ústavy (čl. 45c) došlo k posílení pravomoci petičního výboru, který od této doby vyřizuje podání charakteru stížností a petic přímo adresovaných nejvyššímu zastupitelskému sboru. Postavení výboru je obdobné ombudsmanským institucím: úřady jsou povinny předložit spisy, umožnit přístup, podat vysvětlení apod. (podrobnosti upravuje speciální zákon č. 85/1975, o pravomocích petičního výboru Spolkového sněmu). Na úrovni došlo k podobné situaci, ať už se to týká ústavního posílení pravomocí petičních výborů zemských parlamentů nebo pokusů o ustanovení zemských ombudsmanů. Po sjednocení Německa (1990) se podařilo ústavně zakotvit ombudsmana pouze v Meklenbersku-Předních Pomořanech (zákonná úprava byla přijata v roce 1994 a ombudsman zvolen v roce 1995). Podobně ve Šlesvicku-Holštýnsku působil od roku 1990 ombudsman moci výkonné, nahradil ho však

---

⁶² SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 10.

řádný ombudsman parlamentní (1997), jehož působnost je omezena pouze na sociální otázky.⁶³

I přes ekonomickou recesi v 80. letech pokusy o vytváření nových ombudsmanských institucí neustaly. Instituce vznikaly v Barbadosu, Pákistánu (1981), v Nizozemsku (1982), v Irsku (1984), v Ugandě (1986), v Namibii a Polsku (1987). V 90. letech právně a posléze i fakticky vznikají ombudsmanské instituce především v postkomunistických zemích, ale nejen: Maďarsko (ústavní úprava 1989, přijetí zákona 1993, zřízení 1996), Švýcarsko (přijetí zákona 1992, zřízení 1993), Slovinsko (ústavní úprava 1991, přijetí zákona 1993, zřízení 1994), Jižní Korea (1994), Malta (1995), Rusko, Arizona II Gruzie (1996), Botswana, Rumunsko (ústavní úprava 1991, přijetí zákona a zřízení 1997), Moldávie (1997), Thajsko (1999), Slovenská republika (2002).⁶⁴

Ombudsman je v současnosti téměř nezbytnou součástí státu. Hraje svou roli v oblasti ochrany práv občana vůči neoprávněným zásahům veřejné správy, ale také s rozvojem mezinárodního práva a pod vlivem jeho doporučení vzrůstá počet ombudsmanů i nadále. Právě v souvislosti s mezinárodněprávní ochranou lidských práv se oblasti působnosti ombudsmana rozšiřují.

Mezi významné akty podporující tuto působnost patří Doporučení Výboru ministrů členských států Rady Evropy R /85/ 13⁶⁵, o instituci ombudsmana, kde se navrhuje, aby členské státy nejen zvážily možnost ustanovení ombudsmana, ale také jeho vybavení „(kde se tomu tak ještě nestalo) zvláštním oprávněním dozoru ve věcech lidských práv v rámci jeho obecné kompetence a pokud by to nebylo v rozporu s národním zákonodárstvím, umožnit ombudsmanovi, aby mohl iniciovat šetření a předkládat své názory ve věcech, které se týkají lidských práv a zvážit rozšíření a posílení pravomoci ombudsmana dalšími způsoby, aby se podpořilo účinné dodržování lidských práv a základních svobod při fungování (veřejné) správy“. Podobně v novějším Doporučení Výboru ministrů členských států Rady Evropy R /97/ 14⁶⁶, o ustavení nezávislých celostátních institucí

---

⁶³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s.10-11.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ DOPORUČENÍ č. R (85) 13 Výboru ministrů Rady Evropy In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-21].

⁶⁶ DOPORUČENÍ č. R (97) 14 Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 30. září 1997. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-21].

pro lidská práva, se členské státy nabádají zvážit "při vzetí do úvahy specifických potřeb každého státu, možnost zřízení účinné celostátní instituce pro lidská práva, zvláště pak komise pro lidská práva s členstvím vytvářeným pluralisticky, ombudsmanské instituce nebo instituce srovnatelné". Významným faktorem, který též ovlivňuje důraz na ochranu základních lidských práv je změna politické situace v daném státě, ať již se jedná o pádu totalitního fašistického režimu (Španělsko, Portugalsko) nebo komunistického (státy střední a východní Evropy) a nebo o situaci poválečnou (Bosna a Hercegovina). Nově zřizované ombudsmanské instituce jsou zde často koncipovány s prioritním důrazem na ochranu základních, ústavně garantovaných lidských práv, neboť zde dlouho nepůsobily žádné instituce skutečně lidská práva ochraňující nebo neexistují jiné účinné právní prostředky jejich ochrany. Typickou situací je nezajištění ochrany základních práv a svobod jiným státním orgánem. V takových státech buď ústavní soud vůbec neexistuje nebo není nadán pravomocí provádět konkrétní kontrolu ústavnosti (Portugalsko, Gruzie).⁶⁷

Současnou vývojovou tendencí ve fungování a pojmání ombudsmanských institucí je stále více ukládání nových úkolů, s čímž souvisí rozšiřování osobní působnosti a případně nové definování věcné působnosti. Různost úkolů je obvykle úzce spjata s lidskými právy, ať už jde o preventivní působení ve smyslu úmluvy proti mučení či úkoly spojené s překonáváním diskriminace nebo práva dětí.⁶⁸ Na tuto tendenci se zaměřím v případě dětského ombudsmana v následující kapitole.

2.4 Dětský ombudsman v kontextu historického vývoje

Z předcházející kapitoly nám vyplynulo specifikum vývoje úřadu v narůstajícím množství úkolů ohledně ochrany lidských práv. Jedním ze subjektů této ochrany je také dítě. Mnohé státy pod vlivem mezinárodního práva a vzhledem ke svým závazkům, které plynou z jednotlivých úmluv ohledně ochrany práv dítěte, zřizují speciální instituci ombudsmana, a to ombudsmana dětského.

---

⁶⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Místo veřejného ochránce práv v systému státních orgánů* [online]. Veřejný ochránce práv, 2010. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18].

⁶⁸ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. V Brně: Doplněk, 2008. ISBN 978-80-7239-229-2, s. 65.

2.4.1 Pojem dětského ombudsmana

Slovo ombudsman, jak jsem se jím zabývala již v předchozích kapitolách, je jedním z mála skandinávských slov, které převzaly některé jazyky pro označení instituce veřejného ochránce práv. Norské ministerstvo zahraničí v překladech norského označení dětského ombudsmana „*barneombud*“ používá také označení „*comissioner*“. Slovo „ombudsman“, je užíváno bez ohledu zda je představitelem této instituce žena nebo muž. Přechýlení na označení „*ombudsmanka*“ nám však umožňuje náš jazyk. Jiné země však často pod vlivem svých právních, politických či kulturních tradic označují dětského ombudsmana vlastním termínem. Ve Francii jej najdeme pod označení „*Le Mediateur pour l'Enfance*“, německý jazyk používá výraz „*Der Kinderbeauftragte*“ a španělský jazyk výraz „*el Defensor de la Infancia*“. Z hlediska významu slovo původně označovalo „delegáta“, „posla“, vysílaného králem. Později bylo spojováno s osobou nebo úřadem, zabývajícím se stížnostmi určité skupiny lidí, v jejichž zájmu jedná a snaží se zlepšit životní podmínky, jak jednotlivců nebo dané skupiny jako celku. Často se tak dělo v konfrontaci se správními orgány. V Norsku je toto označení vyhrazeno, jak pro celostátního ochránce práv, tak i mimo jiné pro ochránce práv dětí.⁶⁹

Norsko je také první zemí, kde tento úřad v roce (1981) vzniknul. Dnes je tento úřad rozšířen v mnoha zemích, které jej definují stejným způsobem, tedy jako ochránce práv dětí a mládeže.⁷⁰

2.4.2 Druhy dětských ombudsmanů

Vrátím-li se k obecnému rozdělení ombudsmanů v kapitole 2.2 Druhy ombudsmanů, tak na základě uvedených rozlišení by bylo možné dětského ombudsmana označit jako veřejnoprávní instituci se speciální působností nebo jako pravého (parlamentního) zvláštního ombudsmana.

---

⁶⁹ FLEKKOY, Malfrid Grude: *Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience*, Belgiím: Ghent University Press, 1993. 546 s. ISBN 90-74751-13-X, s. 99 – 100.

⁷⁰ *About the ombudsman*. In: Barneombudet [online]. [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: <http://barneombudet.no/english/about-the-ombudsman/>

Bývalá norská dětská ombudsmanka M. Flekkoy hovoří následně o dalších 3 hlavních existujících typech (modelech) tohoto úřadu v rámci komparace s přejímaným norským úřadem ombudsmana pro děti.

První model představuje vhodnou modifikaci norského vzoru dle vnitřních podmínek daného státu, přičemž je zachován základní charakter veřejného institutu se zákonem vymezeným vztahem k vládě, a to na úrovni národní či zemské. Z evropských zemí se tento typ vyskytuje v Německu, Rakousku. Zahrnout můžeme i Španělsko, i když zdejší úřad není speciálně ustanoven pro děti.

Druhý model přebírá jen část odpovědnosti, pravomocí, které má norský protějšek. Vzniká na základě soukromé iniciativy a není oficiálně ustanoven. Setkáme se s ním například ve Švédsku, Belgii, Velké Británii.

Třetím modelem jsou veškeré jiné způsoby, které se podílí na ochraně práva dětí, a to s malou nebo vůbec žádnou podobností se strukturou instituce norského ombudsmana.⁷¹

2.4.3 Historie dětského ombudsmana

Centrem zájmu dětského ombudsmana je dítě, a to především ve spojitosti s ochranou jeho práv, jimiž je nadáno, ovšem ne vždy tomu tak bylo. Pro pochopení úlohy ombudsmana a především jeho významu je důležité si zmapovat vývoj mezinárodní situace při stanovování předmětu ochrany dětského ombudsmana tedy práv dítěte.

V předmoderní době bylo dítě (nezletilá osoba) pokládáno bez ohledu na pohlaví a společenské postavení jako neplnoprávné a jeho právní ochrana byla svěřena otci (ve smyslu římskoprávní instituce otcovské moci - *patria potestas*). Základní rámec celé normativní soustavy ochrany dítěte tvořil tento princip. V naší zemi se například (až s výjimkou úpravy poručenství osiřelých dětí ve sbírkách městského, ale i zemského práva) nesetkáme se zákonnými normami, které by definovaly práva dítěte, stejně jako vzájemný vztah rodičů a dětí, a to až do kodifikace občanského práva v době Marie Terezie a Josefa II., resp. do vydání

---

⁷¹ FLEKKOY, Malfrid Grude: *Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience*, Belgiím: Ghent University Press, 1993. 546 s. ISBN 90-74751-13-X, s. 388.

Všeobecného občanského zákoníku (ABGB: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch) v roce 1811.⁷²

K zintenzivnění zájmu o dítě a dětství dochází na počátku 20. století, ale snaha o prosazení jeho zájmu je datována do období po 1. světové válce. Jedním z impulzů pro hnutí za práva dětí byl soudní proces s Eglantynou Jebbovou z Velké Británie, která zveřejnila snímky podvyživených dětí trpících v průběhu 1. světové války. Vzhledem k tomu, že děti byly na fotografii bez šatů, byla autorka soudně stíhána. Publicita však hnutí za práva dítěte povzbudila. V roce 1918 byla v Londýně (v zápětí ve Švédsku) založena organizace „*Safe of Children*“ (Chraňte děti), ve Švédsku s názvem Rädde Barnen. Obě tyto organizace byly navrhovateli konceptu práv dítěte, kterou přijalo Shromáždění Společnosti národů (Liga národů) v roce 1924 a nesla název Deklarace práv dítěte (též Ženevská deklarace). V textu dokumentu se uvádí, že „muži i ženy všech národů“ uznávají, že „lidstvo má dát dítěti to nejlepší“ za účelem zabezpečení základních potřeb dítěte.⁷³

Období druhé světové války, nástup fašistů v Itálii a Německu to vše vedlo k přerušení úsilí směřujícímu k ochraně dětí. Značné utrpení obyvatelstva včetně dětí bylo však impulzem pro přijetí dalších lidskoprávních dokumentů. Otázka práv dítěte je znovu otevřena Chartou Organizace spojených národů (dále OSN) vydanou v roce 1945. Významnou událostí byl také vznik Dětského fondu (UNICEF) v prosinci 1946, který zdůrazňuje princip, že „*děti si zaslouží zvláštní pozornost*“. Od roku 1947 pak pracuje osmnáctičlenná komise OSN na sestavě dokumentu o lidských právech, s nímž by souhlasili všichni členové Organizace spojených národů. Při plnění tohoto úkolu však panují neshody ohledně jejího obsahu, ale po tisíci čtyři sta hlasovacích kolech byl dokument pod názvem Všeobecná deklarace lidských práv (dále VDLP) přečten 10. prosince 1948 v Paříži předsedkyní komise pro lidská práva OSN Chaillot Eleanor Rooseveltovou. Členové OSN byli tak seznámeni se zněním 30 článků a Valné shromáždění (VDLP) dokument schválilo. VDLP byla prvním mezinárodním dokumentem, v němž byl použit výraz „lidská práva“. Přeložena byla do dvou set

⁷² SLAVÍČKOVÁ, Pavla. *Právní ochrana dětí v období prvních kodifikací*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-220-7, s. 36.

⁷³ BŮŽEK, Antonín a MICHALÍK, Jan. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. ISBN 80-244-0054-5, s. 7.

jazyků a stala se vzorem pro tvorbu dalších katalogů lidských práv mnoha zemí. Formálně však tehdy nebyla přijímána jako závazný dokument mezinárodního práva, dnes jím ovšem je. V průběhu let si také vydobyla označení „Mezinárodní ústavy lidských práv.“⁷⁴

V průběhu 50. let se opět zintenzivňuje pozornost na dítě a jeho práva. V roce 1950 mandát UNICEF zahrnoval aktivity zaměřené na přežití a vývoj dětí (a matek) na celém světě. Dne 20. listopadu 1959 schválilo Valné shromáždění OSN Deklaraci práv dítěte, která se vztahovala k Deklaraci z roku 1924. Valné shromáždění prohlásilo tuto deklaraci, aby děti mohly „užívat práv a svobod zde uvedených ku prospěchu vlastnímu i prospěchu společnosti“ a vyzvalo také místní úřady a vlády zemí, aby uznaly tato práva a snažily se dosáhnout jejich dodržování zaváděním zákonodárných a jiných opatření prováděných postupně spolu s deseti uvedenými zásadami.⁷⁵

Důležitým krokem v ochraně práv dětí bylo ustanovení pracovní skupiny Komise pro lidská práva za účelem projednat návrh polského právníka Adama Lopatky o uzavření mezinárodní Úmluvy o právech dítěte. Význam tohoto dokumentu by spočíval v závaznosti států, které ho podepíší. Úmluva o právech dítěte byla jednomyslně přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989. Práva v úmluvě obsažená je možné seskupit dle obsahového zaměření na:

1. Potřeby dítěte být společností ochraňováno.
2. Potřeby být respektováno jako jedinec ve společnosti.
3. Potřeby dítěte žít v prostředí emočně kladném a v prostředí lásky.
4. Právo dítěte být respektováno jako jedinec s možností rozvoje pro potvrzení své identity.
5. Právo dítěte být respektováno jako individualita utvářející si svůj život.⁷⁶

---

⁷⁴ BŮŽEK, Antonín a Jan MICHALÍK. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000. ISBN 80-244-0054-5, s.8.

⁷⁵ Deklarace práv dítěte (1959)
Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>.

⁷⁶ BŮŽEK, Antonín a Jan MICHALÍK. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000. ISBN 80-244-0054-5, s. 8-9.

Za jádro úmluvy bývá považován článek 3, který stanoví jako přední hledisko zájem dítěte „při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.“⁷⁷ Smluvní státy jsou též zavázáni zajistit „dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho,... a činí pro to všechna potřebná zákonodárná správní opatření.“⁷⁸ V této oblasti dochází k prolínání aktivit vládních i nevládních organizací. Důležitým předpokladem při formulaci Úmluvy je také podíl dětí a mládeže na životě společnosti za pomoci a podpory rodičů.⁷⁹

Za účelem zjišťování pokroku dosaženého smluvními stranami při plnění závazků byl ustanoven důležitý orgán, a to Výbor pro práva dítěte. Tvoří jej deset odborníků (vysoce morálního charakteru) z oblasti, která je předmětem úmluvy. Členové jsou voleni smluvními stranami s ohledem na spravedlivé zastoupení hlavních právních systémů a zeměpisného rozložení. Výboru jsou povinny smluvní strany prostřednictvím generálního tajemníka odevzdávat zprávy o pokroku, kterého při užívání těchto práv dosáhly, ale také mohou upozornit na problémy spjaté s plněním závazků. Výbor si také může od smluvních stran vyžádat další informaci vztahující se k provádění smlouvy. Každé dva roky podává výbor Valnému shromáždění zprávu o své činnosti prostřednictvím Hospodářské a sociální rady.⁸⁰

K Úmluvě o právech dítěte byly později připojeny tři důležité Opční protokoly, a to Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii a Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějící postup předkládání oznámení.⁸¹

Na regionální úrovni je za pokrokovou úpravu lidských práv považována Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod z roku 1950 a 11 protokolů

⁷⁷ *Úmluva o právech dítěte z roku 1989 (č. 104/1991 Sb.)*. In: Vláda [online]. [cit. 2016-08-22], čl. 3 odst. 1. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

⁷⁸ Tamtéž, čl. 3 odst. 2.

⁷⁹ BŮŽEK, Antonín a MICHALÍK, Jan. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. ISBN 80-244-0054-5, s. 10.

⁸⁰ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 4.*, dopl. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 80-7179-801-0, s. 86 – 87.

⁸¹ *Úmluva o právech dítěte z roku 1989 (č. 104/1991 Sb.)*. In: Vláda [online]. [cit. 2016-08-22]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

postupně k ní připojených. V roce 1961 byla dále přijata Evropská sociální charta.⁸²

Evropská unie se v rámci ochrany lidských práv rozhodla pro vytvoření samostatného katalogu základních práv a v prosinci roku 2000 byla prohlášena Charta základních práv Evropské unie v Nice. Její význam spočíval mimo jiné v tom, že obsahovala práva nová např. zákaz klonování lidských bytostí a nebo práva dosud nepublikovaná např. právo na řádnou správu.⁸³ V oblasti práv dětí jsou významné např. následující úmluvy Evropská úmluva o výkonu práv dětí⁸⁴ a Evropská úmluva o osvojení dětí.⁸⁵

---

⁸² POTOČNÝ, Miroslav a ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné*. 4., dopln. a rozšíř. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Právnické učebnice. ISBN 80-7179-801-0, s. 98.

⁸³ OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-084-0, s. 332 - 334.

⁸⁴ *Evropská úmluva o výkonu práv dětí* (1996), Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb., o vyhlášení Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

⁸⁵ *Evropská úmluva o osvojení dětí* (1967), Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb., o vyhlášení Evropské úmluvy o osvojení dětí.

3. Postavení, pravomoce a činnost dětského ombudsmana

V této kapitole se budu zabývat obecným pojetím postavení, pravomocí a činností ombudsmana především s ohledem na ombudsmana dětského.

Z hlediska ochrany zájmů veřejných i soukromých působí v demokratických státech státní orgány, jejichž úkolem je zajištění kontroly činnosti moci výkonné. Kontrolní funkce však nemusí být výlučnou náplní jejich kompetence. Kromě kontroly parlamentní, soudní, kontroly prostřednictvím Nejvyšších účetních komor, kontroly samotnými občany (prostřednictvím petic nebo členstvím v různých komisích či výborech) máme zde relativně novou instituci, a tou je ombudsman.⁸⁶

3.1 Postavení ombudsmana zvláště pak dětského

Postavení ombudsmana v ústavním systému často vyplývá z otázky důvodu vzniku této instituce. Nejčastějším problémem je nedostatek komunikace mezi jednotlivými složkami systému dělby moci, a to moci zákonodárné a výkonné, což se promítá i do vztahů mezi úředníky a průměrnými občany. Ombudsman, tak v této souvislosti působí jako určitý zprostředkovatel zabraňující konfliktům a chránící občana, ale i na druhé straně úředníka pokud stížnost nemá reálný podklad. Postavení ombudsmana (klasického) je charakterizováno především pojmem „nezávislost“, a to na moci výkonné.⁸⁷

Ohledně ústavní reglementace vzniku lze konstatovat, že bývá v ústavách alespoň stručná zmínka, někdy detailnější. Podrobnosti většinou stanoví běžný zákon. Vzhledem k tomu, že nejde v případě ombudsmana o orgán nadaný samostatnou mocenskou pravomocí, ale jde o orgán odvozený, tak se ve shodě s tímto závěrem uvádí, že jeho ústavní regulace není nutná. Je ovšem i řada států, které ústavní úpravu ombudsmana vytvořila. Argumentem pro zakotvení této instituce v ústavě je posílení jeho vlivu a autority, s čímž je možné souhlasit.⁸⁸

V mnohých demokratických státech existují speciální instituce ombudsmana, které zabezpečují ochranu dětí a jejich práv. Těmi jsou dětští

---

⁸⁶ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. Díl 1, Obecná státověda. Praha: Linde, 1998. ISBN 80-7201-141-3, s. 348 – 349.

⁸⁷ Tamtéž s. 354.

⁸⁸ Tamtéž s. 355.

ombudsmani. Ohledně jejich postavení je v Obecném komentáři Výboru OSN pro práva dítěte č. 2 (2002) o roli nezávislých národních institucí pro lidská práva na podporu a ochranu práv dítěte⁸⁹ zdůrazněno několik základních předpokladů pro jejich efektivní činnost, a těmi jsou právě nezávislost, přiměřené pravomoci, dostupnost, spolupráce a zodpovědnost.⁹⁰

Všeobecně známý skandinávský původ instituce ombudsmana je shodný s kolébkou vzniku dětského ombudsmana, kdy autorem myšlenky byla, již v souvislosti s Úmluvou pro práva dítěte, známá švédská mimovládní organizace Radda Barnen (Zachraňte děti). V 70. letech (v době Mezinárodního roku dítěte, 1979) tuto instituci specializovaného ombudsmana na ochranu práv dětí vytvořila a aktivně ji šířila. Prvenství ve vytvoření zákonného zřízení instituce dětského ombudsmana si však vytvořilo sousedící Norsko. Nezávislý orgán ochrany práv dětí – dětského ombudsmana (Barneombud) Norsko vytvořilo v době, kdy ještě nebyla přijata Úmluva o právech dítěte. Hlavní úlohou norského dětského ombudsmana proto nebyl dohled nad řádnou implementací Úmluvy jako tomu je dnes, ale ochrana práv dětí vůči veřejnoprávním a soukromým institucím.⁹¹

Na základě článku 4 Úmluvy⁹² se státy zavázaly vytvořit potřebné zákonodárné a správní opatření, a zřídily vládní orgány, které dohlížely na tuto implementaci.⁹³

Instituce dětských ombudsmanů a jim podobné nezávislé orgány práv zabezpečují ovšem ochranu dětí mimo vládní rámec a za své aktivity zodpovídají parlamentu. Nejdůležitější charakteristikou konceptu dětského ombudsmana z hlediska jeho postavení je tedy nezávislost.⁹⁴

---

⁸⁹ *Obecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte č. 2 k roli národních orgánů na prosazování a ochranu lidských práv v ochraně a prosazování práv dítěte.* CRC/GC/2002/2. [online]. 2002. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fGC%2f2002%2f2&Lang=en

⁹⁰ DIVINCOVÁ, Janka. *Niekoľko poznámok k téme „Detský ombudsman na Slovensku“*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Zborník [online]. Bratislava, 2004. Zborník [online], s. 33 – 34. [cit. 2016-08-18].

⁹¹ Tamtéž, s. 33.

⁹² Čl. 4 Úmluva o právech dítěte

⁹³ DIVINCOVÁ, Janka. *Niekoľko poznámok k téme „Detský ombudsman na Slovensku“*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Zborník [online]. Bratislava, 2004. Zborník [online], s. 34. [cit. 2016-08-18].

⁹⁴ Tamtéž s. 35.

Ve schopnosti konat nezávisle, předkládat výzkumem podložené informace, prezentovat se na veřejnosti jako důvěryhodný subjekt a efektivně reagovat na všechny důležité otázky týkající se dětí, tak v tom je spatřována autorita každé nezávislé instituce na ochranu práv dítěte.⁹⁵ Postavení ombudsmana se dotýká tří hlavních elementů demokracie, a to je osobní zodpovědnost, důvěra a věrohodnost.⁹⁶

3.2 Pravomoce ombudsmana zvláště pak dětského

Mezi hlavní pravomoci ombudsmana patří vyšetřovat, doporučovat nápravná opatření a vydávat zprávy.⁹⁷ Oproti minulosti, kdy předmětem šetření byly stížnosti proti nespravedlnostem v důsledku špatné veřejné správy, je nově ombudsman oprávněn šetřit též porušování základních práv a svobod občanů garantovaných ústavou.⁹⁸

Vzhledem ke vztahu k ostatním orgánům státu je požadována součinnost s ombudsmanem. Státní orgány a nezřídká i vláda mají povinnost předkládat příslušné materiály, umožňovat vstup do svých objektů, předkládat příslušné materiály, vyjadřovat se k věci, a podobně. Povaha oprávnění ombudsmana je toliko iniciační povahy, a to ve formě návrhů, doporučení, názorů. Výjimkou je iniciování nebo nařízení ombudsmana k zahájení disciplinárního řízení s úředníkem, který se významně provinil. Občas se objevují případy, kdy může ombudsman ukládat pokuty pro nedostatečnou součinnost.⁹⁹

Ve vztahu k soudům se ombudsmanova působnost v nemalé míře překrývá s kompetencí správního a ústavního soudnictví. Paralela je zde především z hlediska organizační i funkční struktury. Ombudsmanské instituce jsou považovány za systémy spíše doplňující či podpůrné s účelem, který nenahrazuje funkce jiných státních orgánů. Proto není ombudsmanem často vyžadováno „vyčerpání“ návrhů nebo opravných prostředků k soudu, eventuálně má

---

⁹⁵ VACULÍKOVÁ, Naděžda. *Nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 28 s. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

⁹⁶ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-173-1, s.199.

⁹⁷ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. Díl 1, Obecná státověda. Praha: Linde, 1998. ISBN 80-7201-141-3, s. 349.

⁹⁸ Tamtéž s. 351.

⁹⁹ Tamtéž s. 354.

v posouzení „přípustnosti podání“ diskreční pravomoc. Pokud však zjistí, že o totožné věci probíhá soudní řízení, vlastní vyšetřování zastaví nebo využije své diskrece. Často bývá zákonem stanoveno, že opatření (závěry šetření) ombudsmana nelze soudně přezkoumávat. Nově může ombudsman v některých zemích iniciovat zahájení soudního řízení, přičemž je oprávněn podat kvalifikované podání ústavnímu soudu, a to ve věci (ústavní stížnosti) nebo jako návrh na zrušení či posouzení ústavnosti právního předpisu.¹⁰⁰ Z empirických průzkumů vyplývá schopnost ombudsmana plnit řadu dalších funkcí v rámci soudního řízení. Nejčastěji je to funkce „navrhovatele“ zlepšení zákonodárství, správních předpisů či administrativní praxe. Jindy působí ve funkci „pomocníka“ stěžovatelů.¹⁰¹

Vydeme-li z předpokladu, že vztah státu a dítěte musí být vztahem ochranným, tak by stát na jedné straně měl být tím, kdo zasahuje do práv dítěte a tím, kdo je jejich zákonným garantem. Nastupuje však až tehdy, když jiné systémy nejsou schopné problém řešit.¹⁰²

K řádnému plnění cílů a funkcí by měli instituce na ochranu práv dětí včetně dětských ombudsmanů mít jasně vymezené komplexní a přiměřené pravomoci. Zákon pomoci, kterého se tato instituce zřizuje, by měl obsahovat tyto pravomoci:

- vyšetřovat porušování práv dítěte a vykonávat veřejné zjišťování (například přístup k dokumentům, právo kontroly činnosti veřejných a soukromých institucí), vykonávat právní kroky jménem dítěte, když tak nemůže učinit samo,

- vydávat a předkládat parlamentu pravidelné zprávy o své činnosti a o aktuálním stavu dodržování práv dítěte,

- požadovat, aby vláda a ostatní státní orgány komunikovali s institucí ombudsmana vždy, když jednotlivá ministerstva zvažují návrhy na vznik, změnu a nebo zrušení legislativy vztahující se k životu dětí,

---

¹⁰⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s.17.

¹⁰¹Tamtéž, s. 20.

¹⁰² VACULÍKOVÁ, Naděžda. *Nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 27 s. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

- prezentovat nezávislá stanoviska do zpráv analyzujících dopad připravovaných legislativních změn ohledně dětí,

- právo zasáhnout podle možnosti do nejširšího spektra televizních programů, které mají dopad na děti.¹⁰³

Na ombudsmana pro děti se mohou z různých důvodů obracet nejenom děti, ale i politici, zástupci charitativních organizací, učitelé, rodiče. Jak již vyplynulo z obecné charakteristiky, ombudsman nemá rozhodovací a sankční pravomoc, může však předkládat doporučení a stanoviska, ke kterým dospěl na základě šetření a spolupráce s odborníky z rozličných oblastí. Z možnosti zveřejňovat problémy a veřejně poukazovat na nezákonnost a nedostatky v činnosti plyne síla jeho postavení.¹⁰⁴

3.3 Činnost ombudsmana zvláště pak dětského

Ve většině států je ombudsman koncipován jako instituce komplementární, tedy jako jakýsi doplňkový nástroj již existujících ochraňujících systémů, nikoliv orgán exekutivní. Tomu odpovídá i převažující forma jeho činnosti, kterou lze charakterizovat jako incidenční. Veřejný ochránce práv se především zabývá problematikým jednáním zákonem vymezených "úřadů" na základě podnětu, který obdržel. Má možnost provádět i šetření z vlastní iniciativy, včetně neohlášených inspekcí, ale z kapacitních důvodů se jedná spíše o činnost spíše marginální.¹⁰⁵ Pokud je kontrolní činnost ombudsmana zahájena na základě podané stížnosti, tak je především důležité posoudit otázku legitimace k podání. Zatímco v naší zemi může být oprávněn každý, tak například v Rakousku jen ten, koho se daný problém týká. Kromě správní oblasti je v některých zemích

---

¹⁰³ VACULÍKOVÁ, Naděžda. *Nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 27 s. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

¹⁰⁴ VACULÍKOVÁ, Naděžda. *Nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 27 s. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

¹⁰⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. *Působení ombudsmana v demokratické společnosti. Teoretické problémy působnosti ombudsmana, jeho působení ve vztahu k jiným orgánům a institucím*. Veřejný ochránce práv, 2003. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18].

kontrolní činnost ombudsmana za určitých předpokladů rozšířena i na oblast soudnictví.¹⁰⁶

Za jádro činnosti ombudsmana je považována otázka řešení konfliktů v případě nespokojenosti občanů s jednáním státu resp. pracovníků státní správy. Ombudsman napomáhá při vypracovávání individuálních stížností, jejichž vyřízení následně sleduje, též je sám podává a usiluje o jejich vyřízení. Jeho úřad je místem, kde mohou občané vyjádřit svůj nesouhlas se státní správou, a tak tato instituce plní funkci sociálně psychologickou.¹⁰⁷

Reformační činnost ombudsmana je spatřována v iniciování nebo doporučování právních a správních změn. Přispívá k tomu především jeho každodenní působení na správní sféru včetně pravidelného zveřejňování zpráv o jeho činnosti.¹⁰⁸

Kromě stížností se mohou občané na ombudsmana obracet i s žádostí o vysvětlení chování státních orgánů. Ombudsman v rámci této demokraticko-politické funkce podává výklad o oprávněnosti jednání státní správy a upozorňuje na její případné pochybení.¹⁰⁹

Speciální ochránce práv, kterým je dětský ombudsman je vytvořen za účelem zabezpečování práv a zájmů dětí. Nejčastějšími oblastmi jeho činnosti jsou péče o dítě, informace o právech dětí, rodinněprávní problémy, problémy školství, zneužívání a týrání dětí, problematika utečenců, problémy mládeže a další. Hlavním úkolem je především chránit zájmy, potřeby a práva dětí v případech, kdy došlo k porušení a nebo ohrožení jejich právní jistoty, tím, že úřední osoba nebo některý orgán veřejné moci nesplnil své povinnosti, je nečinný, zpomaluje vyřizování v dané věci nebo je dokonce neochotný, arogantní či hrubý. Problémem může být i nekompetentnost, dopouštění se chyb či průtahů v řízení orgánu veřejné moci.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-173-1, s. 204.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ VACULÍKOVÁ, Naděžda. *Nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí*. In: *Práva dieťaťa a ich ochrana*. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 29 s. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

S cílem vzájemného propojení nezávislých institucí ochrany práv dětí působících v různých krajinách byla vytvořena Evropská síť ombudsmanů pro děti (ENOC). Síť vytvořilo 10 zakládajících členů v norském Trondheimu (1997), přičemž jako její sekretariát působí UNICEF. Do roku 2016 se síť rozrostla na 41 institucí v 34 zemích v rámci Rady Evropy, z toho 23 zemí EU. Na schůzi, která se konala v Dublinu v roce 2006, byly přijaty stanovy kritérií pro členství. Od té doby se dvakrát revidovaly, a to v roce 2011 ve Varšavě a v roce 2012 v Nikósii. ENOC je nyní registrován jako sdružení ve Francii. Přijal standardy pro nezávislé dětské instituce práv na svém zasedání v Paříži. Mezi hlavní činnosti patří například společné kampaně o účasti dětí na vzdělání a vzdělávání rodičů o právech dítěte.¹¹¹

---

¹¹¹ VACULÍKOVÁ, Naděžda. *Nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 29 s. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

4. Institut dětského ombudsmana ve vybraných evropských zemích

Instituce ombudsmana má v některých zemích již svou dlouholetou tradici, jiné země si ji však zatím vytváří a jiné o její vznik teprve bojují. Dětský ombudsman je ve své genezi institucí přeci jenom ještě relativně mladou. Kolébkou jeho vzniku jsou skandinávské země, a to jak v šíření idee o jeho vzniku, tak i jeho zrozením jako nezávislé instituce v rámci daného státu.

V současnosti se setkáváme s několika modely institutu dětského ombudsmana. Naděžda Vaculíková uvádí existenci hned dvou. První z nich představuje integrovaný model (například ve Španělsku), ve kterém je ochrana práv dětí zahrnuta do širšího mandátu ombudsmana a druhý je specializovaný institut dětského ombudsmana na podporu a ochranu práv dětí (Norsko, Švédsko, Dánsko, mimo Evropu například Austrálie). Na formu, pravomoce a způsob financování vznikajících institucí mají vliv demokratické tradice, legislativní limity, ale také priority a problémy, stejně jako již existující orgány zabývající se otázkou výchovy a ochrany dětí.¹¹²

Norská dětská ombudsmanka M. Flekkoy rozlišuje modely tři, a to v souvislosti s norskou modifikací. Ve stručnosti jen připomenu, že první model má zachován, dle vnitřních podmínek daného státu, základní charakter veřejného institutu se zákonem vymezeným vztahem (Německo, Španělsko). Druhý vzniká ze soukromé iniciativy a není oficiálně ustanoven (Švédsko). Třetí jsou jiné způsoby na ochranu práv dětí s malou podobností norskému modelu.¹¹³

V této části práce jsem si z historického hlediska vybrala pohled na institut dětského ombudsmana ve dvou skandinávských zemích, a to Norského království a Švédského království. Geografické hledisko bylo pak úhlem pohledu pro výběr instituce v Polské a Slovenské republice, které jsou naší zemi (kde dosud dětského ombudsmana nemáme) svou blízkostí včetně historické nejméně vzdálené. Navíc každá z nich představuje některý z avizovaných modelů dětského ombudsmana.

---

¹¹² VACULÍKOVÁ, Naděžda. *Nezávislé institúcie na ochranu práv detí*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 29 s. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

¹¹³ FLEKKOY, Malfrid Grude.: *Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience*, Belgium: Ghent University Press, 1993. 546 s. ISBN 90-74751-13-X, s.388.

4.1 Institut dětského ombudsmana v Norském království

V Norsku byl v roce 1955 ustanoven nejprve parlamentní ombudsman, jehož úkolem bylo monitorovat, zda veřejná správa při svém rozhodování postupuje v souladu se zákony a dle principu spravedlnosti. Založen byl jako justiční ombudsman (ombudsman spravedlnosti) a byl nadán výraznou mocí. Na vznik již samostatného úřadu měli vliv občané, kteří se cítili být dotčeni státní správou a pod jejich tlakem vznikl úřad civilního (občanského ombudsmana). Dalším mezníkem bylo období po druhé světové válce, kdy poslanci na základě přijatého zákona ustanovili parlamentního ombudsmana, neboť většina podnětů, která se k nim dříve dostávala neměla politický charakter.¹¹⁴

Úřad parlamentního ombudsmana je úřad sui generis, kdy vykonává činnost podobnou soudnímu řízení. Ombudsman jako osobnost konsensuální, nepolitická (bez návaznosti na politickou stranu) je volen parlamentem na dobu čtyř let. Ke své práci má k dispozici až 25 spolupracovníků. Ročně obdrží tisíce podání, která jsou řazena dle důležitosti a četnosti. Problematika, kterou se zabývá je značně rozsáhlá zahrnuje záležitosti státních úředníků, lidských práv, volebního zákona, financování studia, sociálních dávek, mateřských školek, vězeňství, policie, cizinců, daní a poplatků. Obecným problémem je především zdoluhavé vyřizování požadavků a věcí občanů státní správou. Ve vzdálených severských oblastech je ombudsman zastupován právníky.¹¹⁵

Kromě parlamentního ombudsmana existují v Norsku ombudsmeni speciální, a to pro záležitosti dětí, rovných příležitostí, spotřebitelů a seniorů.¹¹⁶

První návrh na vytvoření dětského ombudsmana pocházel v 60. letech z pera norského profesora práva Anderse Bratholna, který považoval děti za slabší skupinu, jež potřebuje svého zástupce především ve svých konfliktech s rodiči. Myšlenky se ujala různá hnutí, která ji rozvinula do podoby dětského ochránce práv dětí.¹¹⁷ V 70. letech byl již předložen návrh na zřízení instituce ombudsmana,

---

¹¹⁴ *Petiční Norsko*. In: *Senat* [online]. 2002. [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/30309/25844.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ FLEKKOY, Malfrid Grude.: *Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience*, Belgiím: Ghent University Press, 1993. 546 s. ISBN 90-74751-13-X, s. 105 -106.

ale až po dlouhé diskusi byla 6. března 1981 na základě zákona o veřejném ochránci práv uvedena do úřadu první oficiální dětská ombudsmanka na světě – M. G. Flekkoy.¹¹⁸

Současnou ombudsmanskou je pediatrička Anne Lindboe, která je nově jmenována na dobu šesti let bez možnosti prodloužení. Veřejný ochránce práv je autonomní a politicky nezávislou institucí, jejíž nejdůležitější povinností je zajistit, aby úřady v Norsku jednaly v souladu s Úmluvou o právech dítěte, která je zakotvena v norského práva. Navrhuje postupy k posílení zákonných práv dětí a také činí návrhy na opatření, jimiž lze předcházet konfliktům mezi dětmi a společnostmi. Oblast, do které však ombudsman nezasahuje je oblast osobního konfliktu mezi rodičem a dítětem. Dále se snaží například prostřednictvím přednášek a seminářů informovat laickou i odbornou veřejnost o právech dítěte a pomocí potřebných kroků vést k jejich zajištění. Na ombudsmana se v této zemi může obrátit kdokoliv.¹¹⁹

4.2 Institut dětského ombudsmana ve Švédském království

Tak jako je Norsko drží prvenství v ustanovení dětského ombudsmana, tak Švédsko je další skandinávskou zemí, která je kolébkou institutu ombudsmana parlamentního. Již jen ve stručnosti, z důvodu logické návaznosti uvedu historické pozadí vzniku této instituce. Nejprve zde byl vytvořen úřad královského ombudsmana (zástupce krále) v roce 1713 králem Karlem. Jeho funkcí bylo kontrolovat královské úředníky. Zakotven v ústavě byl v roce 1809, která výslovně stanovila, že úkolem ombudsmana jako orgánu parlamentu je dohlížet na to, jak soudci, vládní i ostatní úředníci zachovávají zákony a jiné právní předpisy.¹²⁰ Od roku 1901 dochází k návrhům na zřízení zvláštního ombudsmana pro vojenské otázky (militieombudsman), příslušná úprava byla přijata až v roce 1915 v souvislosti s vypuknutím 1. světové války. Třetí parlamentní ombudsman byl ustaven v roce 1968, a od roku 1986 až do současnosti působí ombudsmani čtyři. Hlavní "administrativní" (vedoucí) ombudsman odpovídá za fungování

---

¹¹⁸ *Barneombudet*. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <https://no.wikipedia.org/wiki/Barneombudet>

¹¹⁹ *About the ombudsman*. In: Barneombudet [online]. [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: <http://barneombudet.no/english/about-the-ombudsman/>

¹²⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 6-7.

úřadu i nástin hlavního zaměření jeho činnosti. Má postavení "*prvního mezi rovnými*", není oprávněn zasahovat do rozhodování ostatních ombudsmanů.¹²¹

V otázce legislativního zakotvení je třeba zdůraznit, že již první Švédská ústavní úprava se ombudsmanovi věnuje jak ve svém samotném textu, tak v zákoně o Riksdagu (parlamentu). Důležitý je především čl. 6 ústavy, kde se uvádí, že Riksdag zvolí ombudsmany "za účelem dozoru podle instrukcí daných Riksdagem nad aplikací zákonů a jiných obecně závazných předpisů ve veřejné správě".¹²² Parlamentní ombudsmani tvoří tedy jeden z pilířů parlamentní kontroly ve Švédsku. Ve své činnosti jsou nezávislí na moci výkonné. Jejich kontrola kromě orgánů veřejné správy zahrnuje i soudy. Základem pro práci ochránců práv je zájem jedince na spravedlivém a zákonném jednání správních úřadů. Ombudsmani tvoří jeden pilíř ústavní ochrany základních práv a svobod jednotlivců.¹²³

Vedle parlamentních ochránců práv (JO), je ve Švédsku celá řada dalších ombudsmanů, kteří mají na starost určitou specifickou oblast v rámci přezkumu. Jako příklady lze uvést veřejného ochránce práv pro rovné příležitosti, ombudsmana pro děti, veřejného ochránce práv pro tisk a veřejného ochránce práv spotřebitelů.¹²⁴

Ke zřízení těchto zvláštních vládních ochránců práv došlo v průběhu 70. a 80. let (období sociální demokracie).¹²⁵

Ombudsmani stejně jako jinde bývají iniciováni žádostmi občanů, upozorněními sdělovacích prostředků nebo *ex offio* (z vlastní moci úřední). Z hlediska prevence (např. v armádě) provádějí rozsáhlou inspekční činnost.¹²⁶

---

¹²¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 6-7.

¹²² SLÁDEČEK, Vladimír. Postavení a role ombudsmana v demokratické společnosti - Ombudsman a jeho role při ochraně práv Veřejný ochránce práv, 2002. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18], s. 4.

¹²³ *About-JO*. In: Jo [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: <http://www.jo.se/en/About-JO/>

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ *Letem-ombudsmanskym-svetem*. In: Epravo.[online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/letem-ombudsmanskym-svetem-20246.html>

¹²⁶ Tamtéž.

Stejně tak aktivní je i dětský švédský ombudsman, který navštěvuje školy a s dětmi hovoří o jejich problémech.

Základním znakem ombudsmanského úřadu je nezávislost. Vůči parlamentu a vládě má však ombudsman jedinou povinnost, a to podávat informační zprávy o své činnosti. Ve Švédsku se všeobecně ombudsman těší značné úctě, a tak je také nemyslitelné, aby se jej nějaký poslanec snažil ovlivnit nebo zastrašit.¹²⁷

Ohledně práv dětí má Švédsko jednu oficiální kancelář zastupující děti a soukromé organizace (Save the Children, BRIS a Radda Bamen) pracující pro práva dětí. Organizuje kampaně a má formální i neformální kontakty s orgány politické správy. Veřejný "Barnmiljor Adet" (Poradní sbor pro podmínky pro děti) vyvinul nezávislé poradní komise pod Ministerstvem sociálních věcí (poradní radu zabývajícími se podmínkami pro rozvoj hry dětí, která sleduje otázku nebezpečných výrobků, sleduje podmínky, jak předcházet nehodám dětí). Práce ombudsmana je organizována formou doporučení, veřejných seminářů a informačních kampaní. Ombudsman má formální i neformální kontakty se správou a politiky.¹²⁸

Dětský ombudsman je spojen s mandátem reprezentovat děti, práva mladých lidí a jejich zájmy na základě Úmluvy OSN o právech dítěte. Za tímto účelem monitoruje dodržování Úmluvy ve společnosti a její prosazování v obcích, krajských regionech a úřadech. Věnuje proto také pozornost nedostatkům při uplatňování úmluvy a navrhuje změny v zákonech a předpisech. Každý rok podává zprávu vládě spolu s analýzou a doporučením pro vylepšení otázek dětí a mládeže.¹²⁹

Ombudsman pro děti je ze zákona povinen informovat a formovat veřejné mínění o důležitých otázkách týkajících se dětí, práv dětí a mládeže a jejich zájmů. Vede též pravidelný dialog s dětmi a mladými lidmi, zejména v obtížných

---

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ FLEKKOY, Malfrid Grude.: *Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience*, Belgiím: Ghent University Press, 1993. 546 s. ISBN 90-74751-13-X, od s. 405.

¹²⁹ *Barnombudsmannen* [online]. In: *Barnombudsmannen* [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: <https://www.barnombudsmannen.se/om-webbplatsen/english>.

situacích, a to s cílem získat znalosti o jejich podmínkách a zjistit jejich názor na současné problémy.¹³⁰

Ombudsman má dále zákonnou pravomoc požadovat informace a žádat o projednání v dané věci orgány obcí, krajských rad / regionů, ale neprovádí žádnou kontrolu. Dětský ombudsman nesmí zasahovat v jednotlivých případech, ale neprodleně musí uvědomit sociální orgány pokud se dozví, že dítě je zneužíváno v domácnosti nebo pokud se domnívá, že musí zasáhnout z důvodu ochrany dítěte.¹³¹

V současnosti je dětským ombudsmanem Fredrik Malmberge (dříve představitel organizace Safe the children). Volební období ombudsmana je ve Švédsku 6 let.¹³²

4.3 Institut dětského ombudsmana v Polské republice

Zemí nám svou historií a vzdáleností bližší je Polské republika. Ta v případě ombudsmana tvoří určitou výjimku. V řadě států, kde ombudsman působí, je instituce ombudsmana podchycena ústavně, ale v Polsku došlo k ústavnímu zakotvení až ex post, tj. po určité době jeho fungování "toliko" na základě běžného zákona. Ústavní reglementace této instituce není obvykle považována za *conditio sine qua non*, neboť nejde o orgán, který by disponoval vlastní mocenskou pravomocí a narušoval tak fungující systém dělby státní moci. Ovšem konstituční regulaci je třeba vnímat jako relativně stabilnější základ samotné existence (resp. obtížnější zrušitelnosti) instituce, ale především jako faktor, který postavení a autoritu ombudsmana posiluje.¹³³

V postkomunistických zemích střední a východní Evropy je především charakteristické, že při zřízení instituce ombudsmana, předchází jeho ustanovení zpravidla i časově (a nezřídka i podstatně) ústavní úprava. Polsko, jak již bylo zmíněno, tvoří ještě jednu výjimku, a to nejen proto, že ombudsman nejdříve působil bez ústavního základu, ale je jediným bývalým socialistickým státem, kde

---

¹³⁰ *Barnombudsmannen* [online]. [cit.2016-08-30]. Dostupné z: <https://www.barnombudsmannen.se/om-webbplatsen/english>

¹³¹ Barnombudsmannen. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <https://no.wikipedia.org/wiki/Barneombudet>

¹³² Tamtéž.

¹³³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Postavení a role ombudsmana v demokratické společnosti - Ombudsman a jeho role při ochraně práv*. Veřejný ochránce práv, 2002. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18], s. 3-13.

taková instituce existovala ještě před rokem 1989. V ústavě z r. 1977 je vytvořen institut „Obhájce občanských práv“, který střeží svobody a práva člověka a občana stanovené Ústavou a jinými normativními akty“ (čl. 208 odst. 1). Podobné ustanovení má i zákon z r. 1987, naposledy novelizovaný v r. 1999, který ještě ústavu v tom směru upřesňuje, když uvádí, že v případech týkajících se ochrany práv a svobod Obhájce občanských práv zkoumá, zda nebyl porušen zákon či principy sociální spravedlnosti a soužití (čl. 1 odst. 3).¹³⁴

Od roku 2015 funkci ombudsmana (Rzecznika Praw Obywatelskich) plní dr. Adam Bodnar. Jeho hlavním úkolem je chránit práva a svobody člověka a občana, včetně zavedení zásady rovného zacházení. Zkoumá, zda v důsledku jednání nebo opomenutí orgánů veřejné správy nebyl porušen zákon, zásady soužití a sociální spravedlnosti, a zda nedochází k diskriminaci. Monitoruje uplatňování Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením. Zákonem je oprávněn jednat ex officio. Podněty ke své činnosti přijímá například i na základě zpráv získaných z tisku, rozhlasu a televizi. S žádostí o pomoc se na něj může obrátit každý polský občan, ale i cizinec (v rámci podmínek daných Polskou republikou), stejně tak i skupiny lidí nebo organizace ohledně ochrany jejich práva porušovaného orgánem veřejné správy (soudy, veřejné zdravotnictví, školy a vysoké školy, policie, obecní úřad a tak dále).¹³⁵

Kromě polského parlamentního ombudsmana je zde také institut ombudsmana pro děti, který je zakotven v polské ústavě (článek 72)¹³⁶ z roku 1997. Jedná se o samostatný ústavní orgán státní moci.

První ombudsman ovšem začal pracovat až v roce 2000. Z pozice své funkce, jak je definováno v polské ústavě, Úmluvě o právech dítěte a jiných právních normách, chrání práva dítěte, přičemž musí respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů. Do jeho působnosti spadají všechny děti. Příslušná opatření pro nápravu porušených práv a zájmů dítěte může zahájit na základě vlastní iniciativy, pokud se o porušení dozví. Jednotlivými případy se zabývá

---

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ *Działalność-rzecznika-praw-obywatelskich*. In: Rzecznik praw obywatelskich [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/dzialalnosc-rzecznika-praw-obywatelskich>

¹³⁶ EVROPSKÁ UNIE. *Ústavy států Evropské unie. Díl druhý, Ústavní texty České republiky, Estonska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Polska, Slovenska a Slovinska*. Přeložil: Vladimír KLOKOČKA. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-556-7, s. 197.

za podmínky, že dosud nebyly řádně řešeny. Nenahrazuje specializované služby, instituce a sdružení zabývající se ochranou dětí, ale zasahuje z důvodu neúčinnosti stávajících postupů v daném případě. Do jeho působnosti spadají také všechny orgány veřejné správy (kromě Sejmu, prezidenta republiky, soudů a Rady ministrů), místních samospráv, vládních agentur a nevládních organizací. Tyto organizace může požádat o vysvětlení, podání potřebných informací (má přitom přístup k záznamům a dokumentům i s osobními údaji). Může v souladu se svou působností požádat o stanovisko daný úřad za účelem zajistit účinnou ochranu dítěti.¹³⁷

Vůči Sejmu a Senátu má povinnost každoročně vypracovat zprávu o své činnosti včetně připomínek a podnětů, které se týkají stavu lidských práv v Polsku. Funkční období polského dětského ombudsmana je 5 let (nepřesáhne však dvě volební období), jmenován je usnesením Senátu. V případě smrti nebo odvolání na základě zákonných podmínek jeho mandát končí. Dětským ombudsmanem v Polsku je v současnosti již druhé funkční období speciální pedagog Marek Michalak.¹³⁸

4.3 Institut dětského ombudsmana ve Slovenské republice

Na závěr této kapitoly bych se ještě ráda zmínila o teprve dvouletém institutu dětského ombudsmana ve Slovenské republice. Z hlediska zpráv, které jsem v této souvislosti sledovala, bylo zřízení tohoto úřadu především po stránce materiální provázáno úskalími. Další problém byla situace ze strany dětí, které se ještě po dlouhou dobu obracely nikoliv na Komisařku pro děti, ale na ombudsmanku parlamentní. Možná stejný problém může čekat i Českou republiku.

Na Slovensku nese ombudsman pro děti označení „*Komisař*“. Úřad byl zřízen na základě zákona č. 176/2015 Z. z., o komisaři pro děti a komisaři pro osoby se zdravotním postižením. Na komisaře se může obrátit každý ve věci porušování práv dítěte. Samotné dítě má právo se na komisaře obrátit, a to i bez vědomí rodičů, poručníka nebo jiné osoby, jíž bylo svěřeno. Do oblasti působnosti tohoto úřadu spadají orgány veřejné správy vymezené zákonem tj. orgány státní správy, orgány územní samosprávy, právnické osoby a fyzické

---

¹³⁷ *Czym-zajmuje-sie-rzecznik-praw-dziecka*. In: Biuro rzecznika praw dziecka. [online]. [cit. 2016-08-31]. Dostupné z: <http://brpd.gov.pl/czym-zajmuje-sie-rzecznik-praw-dziecka>.

¹³⁸ Tamtéž.

osoby, které podle zvláštního předpisu zasahují do práv a povinností fyzických osob a právnických osob v oblasti veřejné správy.¹³⁹

Mezi hlavní činnosti komisaře patří posuzovat dodržování práv dítěte (může jednat i na základě vlastní iniciativy), monitorovat dodržování práv dítěte prostřednictvím nezávislého šetření plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, spolupracovat s dětmi přímo, konzultovat s dětmi věci, které se jich týkají, podporovat zvyšování povědomí o právech dítěte ve společnosti, spolupracovat se zahraničními a mezinárodními subjekty v oblasti ochrany práv dětí. Nesmí však zasahovat do sporů o svěření péče dítěte při rozvodovém řízení. Na komisařku je možné se obrátit písemně, ústně (spojené se zápisem do protokolu), telefaxem nebo prostřednictvím elektronické pošty.¹⁴⁰

Současnou Komisařkou pro děti je od roku 2015 Viera Tomanová (bývalá ministryně práce). Její funkční období je 6 let.¹⁴¹

---

¹³⁹ *O komisarovi/posobnostkomisara*. In: Komisar pre deti [online]. [cit. 2016-08-31]. Dostupné z: <http://www.komisarpredeti.sk/o-komisarovi/posobnost-komisara/>

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ *Zákon č.176/15*, o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov. §17, odst. 3.

5. Česká republika a institut dětského ombudsmana

Instituce ombudsmana, tak jak je vnímána ve světě a ve světle předchozích kapitol, se v naší zemi objevuje pod pojmem „veřejného ochránce práv“. Zvláštní institut „ombudsmana dětského“ zatím v České republice nemáme a je ještě otázkou, kterou se vláda v rámci analýz a dalších rozprav zabývá. Blíže se tímto budu zabývat až v podkapitole 5.3 Institut dětského ombudsmana v ČR. Nejprve, ale vyjdeme ze zákonné oblasti, v níž tento institut již existuje, a to v podobě veřejného ochránce práv, který se v současnosti snaží v rámci svých možností záležitosti dětí řešit.

5.1 Pojem a historie ombudsmana

Spolu s pohledem do minulosti se seznámíme s otázkou procesu ustanovení instituce veřejného ochránce práv i včetně důvodu pro výběr pojmu, který jej označuje.

5.1.1 Pojem

Zákon o Veřejném ochránci práv č. 349/1999 Sb., v §1 obecně definuje veřejného ochránce jako toho, kdo „*působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.*“¹⁴²

Termín „ombudsman“ pro označení úřadu u nás nebyl zvolen z důvodu své cizorodosti (nepřevzaté cizí slovo). Na základě inspirace u zemí, které upřednostňují nepřijetí původního názvu, byl vybrán víceslovný pojem. Lépe je v něm i vystižen obsah instituce (ochránce spravedlnosti, zástupce lidu, mluvčí osob a podobně). Kontrolní vztah k veřejné správě a jeho přístupnost široké veřejnosti je zdůrazněn shodným přívlastkem „veřejný“. Zvolený pojem byl otázkou diskuse především vzhledem k výstižnosti své relace k veřejné správě (navržen byl například pojem „ochránce práv ve veřejné správě“) a eventualitě, kdy by funkci vykonávala žena. Někdy je název vnímán kriticky a za vhodnější se uvádí termín „ochránce veřejných práv“.¹⁴³

¹⁴² Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, §1.

¹⁴³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o veřejném ochránci práv: Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000. Komentované zákony. ISBN 80-7179-445-7, s. 52.

5.1.2 Historie

Vládní návrh zákona o „Veřejném ochránci práv“ (zákon č. 349/1999 Sb.) byl přijat 8. prosince 1999, předcházelo mu ovšem mnoho oficiálních a neoficiálních iniciativ za účelem jeho vydání. Již v období po listopadu 1989 se objevují snahy zřídit institut ombudsmana u nás. Na základě federálního zákona č. 540/1990 Sb., o Generálním inspektorovi ozbrojených sil¹⁴⁴ byla vytvořena instituce, která v určitých aspektech obsahovala znaky ombudsmanské funkce. Příslušníci ozbrojených sil se tak mohli (mimo služební postup) obracet na tohoto inspektora v případech týkajících se oblasti respektu lidské důstojnosti a občanských práv. Na rozdíl od ombudsmanské instituce měl inspektor iniciovat nápravu, ale bez možnosti vydat pokyny nadřízeným stěžovatele nebo dokonce měnit či rušit jejich příkazy či nařízení.¹⁴⁵ Zprávu o své činnosti měl pak podávat zastupitelským sborům. Patrně kvůli otázce slučitelnosti funkce s poslancekým mandátem se nenašel vhodný kandidát a Generální inspektor nebyl poslanci Federálního shromáždění zvolen. Dále kvůli rozpadu Československé Federativní Republiky nebylo možné zákon č. 540/1990 aplikovat.¹⁴⁶

Vládní návrh zásad ústavního zákona o ochránci lidských a občanských práv České a Slovenské Federativní Republiky z června 1992 (vypracován na základě usnesení Federálního shromáždění č. 272 ze dne 30. ledna 1992) byl dalším pokusem o zřízení pověřence pro lidská práva. Návrh však zůstal ve stadiu připomínkového řízení vzhledem k tehdejšímu politickému událostem. Na podzim 1992 se ještě při přípravě Ústavy objevil například návrh ČSSD na ustanovení tzv. Ochránce základních práv a svobod, ale nebyl Českou národní radou bohužel projednán.¹⁴⁷

Významné osobnosti předlistopadového hnutí za lidská práva znovu debatovali o zřízení institutu ombudsmana a vznikla petice několika signatářů Charty 77, kteří žádali předsedu České národní rady Milana Uhdeho, aby byl institut ombudsmana zapracován do připravované ústavy. Stejný požadavek

---

¹⁴⁴ Zákon č. 540/1990 Sb., o Generálním inspektorovi ozbrojených sil České a Slovenské Federativní Republiky.

¹⁴⁵ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl, Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vyd. Praha: Leges, 2011. Student. ISBN 978-80-87212-90-5, s. 476.

¹⁴⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. X.

¹⁴⁷ Tamtéž.

obsahoval také dopis Českého helsinského výboru zasláný stejnému adresátovi,¹⁴⁸ a tak se na semináři „Ombudsman v České republice“ v červnu 1993 diskutovalo o návrhu zásad zákona o veřejném ochránci práv. Tento návrh posloužil k vypracování dalšího návrhu zásad zákona o veřejném ochránci práv, předloženého skupinou poslanců v roce 1995. Vzhledem ke schválení zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny nebyl projednán, a tak se o jeho modifikované podobě jednalo až v prosinci 1995. V únoru 1996 byl v prvním čtení ve Sněmovně podpořen. Politické strany se však v názorech během následné politické debaty značně vyhraňovaly. Zastánci institutu (převážně poslanci levicových a středových stran) argumentovali doporučením Rady Evropy z roku 1955 a odpůrci (výhradně z řad ODS) poukazovali na zbytečnost tohoto úřadu. Po debatě v prvním čtení poslanci návrh na zamítnutí zákona nepřijali (ze 114 poslanců pro zamítnutí hlasovalo 42 poslanců). Sněmovna pak přikázala jeho projednání svému petičnímu výboru, který jej 23. ledna 1997 přijal jako komplexní pozměňovací návrh.¹⁴⁹ Ten však při hlasování ve Sněmovně nebyl přijat (pouze 88 ze 190 přítomných).¹⁵⁰ Ze současného pohledu je možné říci, že kdyby byl návrh zákona v této podobě přijat, nenaplňovala by instituce svou úlohu díky oprávněním, které musí ombudsman mít pro úspěšné plnění zákonem daných úkolů (omezena byla zejména zásada přístupu ke všem dokumentům).¹⁵¹

Po parlamentních volbách v roce 1998 se otevřel prostor pro řešení této otázky, neboť se k moci dostává ČSSD se svým vládním programovým prohlášením, které obsahovalo návrh na doplnění ústavy o institut veřejného ochránce lidských práv. Návrh tohoto ústavního zákona se sice neobjevil, ale místopředseda vlády Pavel Rychetský inicioval vypracování zákona o veřejném ochránci práv. Nakonec byl schválen vládou a předložen

---

¹⁴⁸ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. Brno: Doplněk, 2008. ISBN 978-80-7239-229-2, s. 40.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 42 – 43.

¹⁵⁰ ŠARADÍN, Pavel. *Vznik instituce veřejného ochránce práv v České republice, aktéři, politické strany: Role veřejného ochránce práv v politickém systému České republiky* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. [cit. 2016-08-27]. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/dalšiaktivita/konference/?tx_odcalendar%5Buid%5D=20&cHash=ce06bc9be1f0db285d5fe74000ee816c, s.79.

¹⁵¹ ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. Brno: Doplněk, 2008. ISBN 978-80-7239-229-2, s. 45.

v parlamentu.¹⁵² V rozpravě v červnu 1999 poslanec ODS Milan Zuna, v době značného deficitu státního rozpočtu, považoval zřízení institutu ombudsmana za zbytečný, nákladný a hlavně neefektivní luxus. Naproti tomu Vlasta Parkanová (KDU-ČSL) tvrdila, že státní správa pracuje pomalu a nepružně, a tak je potřeba podpořit každý i zjevně nesystémový prvek, který bude posilovat postavení občanů vůči státu. V následném hlasování se pro zřízení institutu vyslovilo 101 ze 178 poslanců, proti bylo 70. Zákon podpořili především poslanci sociální demokracie, část KDU-ČSL a také někteří komunisté a část ODS.¹⁵³

Veřejný ochránce práv při prvním pokusu o ustanovení nebyl zvolen, ale v prosinci 2000 se jím stal JUDr. Otakar Motejl. Po uplynutí šestiletého období byl opět zvolen. V roce 2010 první český ombudsman zemřela a zvolen byl druhou volbou JUDr. Pavel Varvařovský (bývalý soudce Ústavního soudu). V současnosti zastává tuto funkci Mgr. Anna Šabatová (bývalá zástupkyně prvního českého ombudsmana).¹⁵⁴

5.2 Pravomoce, působnost a činnost veřejného ochránce v ČR

V této části se zaměřím na základě schváleného zákona na popis funkce veřejného ochránce práv v naší zemi. Z tohoto popisu je nutné vyjít pro vytvoření si konkrétní představy ombudsmana v našich legislativních podmínkách, a to i z důvodu očekávaného ustanovení funkce ombudsmana dětského.

5.2.1 Postavení a působnost veřejného ochránce v ČR

V našich podmínkách nelze veřejného ochránce práv považovat za ústavní orgán, neboť zde chybí ústavní regulace úpravy jeho postavení, ačkoliv se s ní v rámci přípravy počítalo, jak jsem již uvedla v předchozí kapitole. Přesto se jeho postavení takovému statusu blíží. Všimněme si jenom jeho pravidelných účastí na významných státních událostech, přísluší mu také zvláštní platové ohodnocení podle zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených

---

¹⁵² SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. X.

¹⁵³ ŠARADÍN, Pavel. Vznik instituce veřejného ochránce práv v České republice, aktéři, politické strany: Role veřejného ochránce práv v politickém systému České republiky [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010 [cit. 2016-08-27]. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/dalsiaktivita/konference/?tx_odcalendar%5Buid%5D=20&cHash=ce06bc9be1f0db285d5fe7400ee816c, s.79.

¹⁵⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. XIII.

s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu.¹⁵⁵

Ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy (odst.1 *Ústavní soud rozhoduje (d) o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod*) nemůžeme veřejného ochránce práv zařadit mezi orgány veřejné moci. Důvodem je, že tuto moc nevykonává. Principiálně veřejnou moc Ústavního soud vymezil např. ve svém nálezu, kdy uvádí, že „ (...) *orgán vykonávající státní moc, může činit jen to, k čemu je v zákoně zmocněn, proto musí postupovat způsobem definovaným zákonem a v mezích zákona*“ (nález sp. zn. IV. ÚS 1122/09).¹⁵⁶ Ochránce ovšem nedisponuje pravomocí autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech fyzických nebo právnických osob, ale má dle rozsudku Nejvyššího správního soudu č. 1586/2008 *„odstraňovat či zmírňovat nespokojenost občanů se stavem veřejné správy v případech, kdy úředník vykonává vůči občanům mocenské pravomoci státu. Kontrola veřejné správy prováděná veřejným ochráncem práv stojí vedle klasických procesních nástrojů, jako je vnitřní kontrola veřejnou správou samotnou a kontrola soudní.“*¹⁵⁷ Ochránce má k dispozici pouze určitá vyšetřovací oprávnění¹⁵⁸, která ovšem směřují vůči správním úřadům a jejich zaměstnancům.¹⁵⁹

Ohledně otázky postavení veřejného ochránce můžeme tedy nalézt odpověď například v již zmíněném rozsudku Nejvyššího správního soudu¹⁶⁰, který konstatuje, že ochránce *„je monokratickým, nezávislým a nestranným státním orgánem, který stojí mimo veřejnou správu a je zákonem povolán k tomu, aby kontroloval a dohlížel nad činností veřejné správy; je tak jednou ze záruk zákonnosti ve veřejné správě. Tato kontrola není svázána žádným procesním předpisem a žalovaný je chápán jako institut, který má být co nejméně formální.“*

---

¹⁵⁵ Zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu.

¹⁵⁶ NÁLEZ sp. zn. IV. ÚS 1122/09, Pl. ÚS 4/14.

¹⁵⁷ ROZSUDEK Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 19. 2. 2008 Právo na informace: povinný subjekt sp. zn./č. j.:2 As 58/2007-52, sbírkové číslo 1586/2008

¹⁵⁸ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, § 15.

¹⁵⁹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Místo veřejného ochránce práv v systému státních orgánů* [online]. Veřejný ochránce práv, 2010. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18].

¹⁶⁰ ROZSUDEK Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 19. 2. 2008. Právo na informace: povinný subjekt sp. zn./č. j.:2 As 58/2007-52, sbírkové číslo 1586/2008

Z hlediska působnosti je ochrana práv a svobod ochráncem koncipována široce, a to na práva a oprávněné zájmy lidí, ale dle zákona se konkretizuje i na chování ministerstva a jiných správních úřadů, Českou národní banku jako správní úřad, Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, obce při výkonu státní správy, Policii ČR, Armádu ČR, Vězeňskou službu ČR včetně jejich zařízení, zařízení ochranné nebo ústavní výchovy a na veřejné zdravotní pojišťovny. Z působnosti jsou vyjmuti Parlament ČR, prezident ČR, vláda ČR, Nejvyšší kontrolní úřad ČR, zpravodajské služby ČR, vyšetřovatelé Policie ČR, státní zastupitelství a soudy s výjimkou orgánů správy soudů.¹⁶¹

Volen je Poslaneckou sněmovnou na funkční období 6 let (na dvě po sobě bezprostředně jdoucí období), a to na návrh prezidenta republiky a Senátu (navrhují kandidáty po dvou).¹⁶² Zvolen může být každý, kdo je volitelný do Senátu,¹⁶³ ale jeho funkce je neslučitelná s funkcí prezidenta republiky, poslance, senátora, soudce, stejně tak i s jakoukoli činností ve veřejné správě. Nesmí být též členem politické strany nebo politického hnutí.¹⁶⁴

Z výkonu své funkce je odpovědný Poslanecké sněmovně.¹⁶⁵ Nemůže být odvolán, kromě předešlého důvodu tj. neslučitelností funkce s výše uvedenými funkcemi či členstvím v politické straně, hnutí. Dalším důvodem odvolatelnosti může být jeho činnost vědecká, pedagogická, nebo publicistická, pokud by byla na újmu výkonu funkce a její důstojnosti či ohrožovala důvěru v nezávislost a nestrannost funkce. Pozbytí funkce může také v důsledku pravomocného odsouzení pro trestný čin, ztrátou volitelnosti do Senátu a nebo na základě podání vlastní rezignace či uplynutím funkčního období.¹⁶⁶

Pro výkon funkce ochránce je podstatná právní imunita, která je zakotvena v zákoně a týká se nemožnosti jej trestně stíhat bez souhlasu Poslanecké sněmovny. Pokud souhlas sněmovna odepře, je trestní stíhání ochránce vyloučeno do skončení funkčního období.¹⁶⁷

---

¹⁶¹ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §1.

¹⁶² Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §2.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §3.

¹⁶⁵ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §5.

¹⁶⁶ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §6.

¹⁶⁷ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §7.

5.2.2 Činnost veřejného ochránce práv v ČR

Na ochránce se může obrátit každá osoba, a to i zbavená osobní svobody, přičemž podnět se podává písemně nebo ústně do protokolu a nepodléhá poplatku.¹⁶⁸ Podnět k činnosti ochránce může podat také poslanec nebo senátor, ale i komora Parlamentu na základě podnětu jim adresovaného. Ochránce může jednat i z vlastní iniciativy.¹⁶⁹ Podnět může ochránce odložit jen na základě zákonem stanovených podmínek, a to je-li zjevně neopodstatněný, netýká-li se osoby, která jej podala, pokud věc nespadá do jeho působnosti, také když je věc projednávána soudem nebo bylo ve věci rozhodnuto, v případě opakovaného podnětu bez existence nových skutečností, při nesplnění formální a obsahové náležitosti podnětu (ani přes výzvu ochránce). O odložení a důvodech odložení podnětu musí být stěžovatel písemně vyrozuměn.¹⁷⁰

Za účelem pomoci podateli, který podá podnět, jež je svým obsahem opravným prostředkem dle jiných předpisů (např. žalobou, ústavní stížností), je povinností ochránce stěžovatele neprodleně vyrozumět a poučit o správném postupu.¹⁷¹

Jak již bylo zmíněno výše, má veřejný ochránce v rámci své kontrolní činnosti zákonem vymezená tzv. vyšetřovací oprávnění. Může s vědomím vedoucích úřadů vstupovat do všech prostor úřadu, a to bez předchozího upozornění (nahlíží do spisů, klade otázky jednotlivým zaměstnancům úřadu, činí rozmluvu s osobami umístěnými ve výkonu vazby, věznicích a zařízení ochranné výchovy či léčby). Na druhou stranu povinností úřadů je poskytnout informace, vysvětlení, předložit spisy a jiné písemnosti, provést ochráncem navržené důkazy, sdělit ke skutkovým a právním otázkám písemnou formou stanovisko, provést dozorové úkony ochráncem navržené.¹⁷²

Státní orgány a osoby vykonávající veřejnou správu jsou zákonem povinny úřední součinnosti neboli v mezích své působnosti poskytovat ochránci vyžádanou pomoc při šetření.¹⁷³ Pokud ochránce zjistí porušení právních předpisů

---

¹⁶⁸ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §10 odst 1,2.

¹⁶⁹ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §9.

¹⁷⁰ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §12.

¹⁷¹ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §13.

¹⁷² Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, §15.

¹⁷³ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, § 16.

či jiná pochybení, tak vyzve úřad, aby se do 30 dnů vyjádřil, a pokud z vyjádření ochránce zjistí, že úřad již provedl nebo provádí dostatečná opatření, tak o tom vyrozumí stěžovatele i úřad. Jinak (např. po marném uplynutí lhůty) písemně sdělí své závěrečné stanovisko úřadu a stěžovateli.¹⁷⁴ Navrhne také opatření k nápravě (např. zahájení disciplinárního řízení, poskytnutí náhrady škody).¹⁷⁵ V rámci této součinnosti je úřad povinen do 30 dnů od doručení stanoviska sdělit ochránci provedená opatření. Pokud úřad povinnost nesplní vůbec nebo nedostatečně, tak ochránce vyrozumí nadřízený úřad a též může informovat veřejnost.¹⁷⁶

Souhrnnou písemnou zprávou o své činnosti je ochránce povinen podávat každoročně Poslanecké sněmovně do 31. března, zasílá ji též Senátu, prezidentu republiky, vládě, ministrům a jiným správním úřadům s celostátní působností. Veřejnost však seznamuje se svou činností soustavně včetně poznatků, které z ní vyplynuly.¹⁷⁷

Zákon o veřejném ochránci práv byl již několikrát novelizován. Nově může veřejný ochránce podávat přímo žalobu k ochraně veřejného zájmu při prokázání závažného veřejného zájmu,¹⁷⁸ může provádět systematicky návštěvy míst s osobami omezenými na svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku závislosti na poskytované péči.¹⁷⁹ Dále může podat návrh na zahájení kárného řízení ve věcech soudců a státních zástupců a zúčastnit se jej.¹⁸⁰ Také antidiskriminační zákon rozšiřuje působnost ochránce v oblasti práva na rovné zacházení a ochrany

---

¹⁷⁴ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, § 18.

¹⁷⁵ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, § 19.

¹⁷⁶ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, § 20.

¹⁷⁷ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, § 23.

¹⁷⁸ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, §66 odst. 3 .

¹⁷⁹ Zákon č. 381/2005 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony o ochránci, § 1 odst.3.

¹⁸⁰ Zákon č. 314/2008 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, čl. VII odst.1.

před diskriminací¹⁸¹, a to formou metodické pomoci obětem diskriminace, zveřejňováním zpráv, prováděním výzkumu.¹⁸²

V nedávné době předložila vláda poslanecké sněmovně návrh zákona o Veřejném ochránci práv.¹⁸³ V důvodové zprávě pak navrhovala dát ochránci dvě nová zvláštní opatření, a tak posílit lidskoprávní aspekt jeho činnosti. První z nich má umožnit veřejnému ochránci práv podat návrh Ústavnímu soudu na zrušení zákona či jeho jednotlivých ustanovení. Dosud má toto oprávnění pouze v případě jiného právního předpisu než zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení a v řízení o zrušení zákonů je ochránce jen vedlejším účastníkem. Druhé navrhované nové oprávnění se týká oblasti diskriminace a představuje podání veřejné žaloby (tzv. *actio popularis*). Dosud mohou ve věcech diskriminace podat žalobu jen samotné oběti. Ochránce může poskytnout jen metodickou pomoc a diskriminujícímu subjektu jen doporučit provést určitá opatření. Vzhledem k tomu, že mnohé diskriminační aktivity se odehrávají v oblasti soukromého práva, kde správní ochrana před diskriminací neexistuje, tak soukromoprávní ochrana může lépe zajistit ukončení diskriminačního jednání a odškodnění oběti.¹⁸⁴ Po dvouletém projednávání byl však tento návrh stažen.

5.3 Institut dětského ombudsmana v ČR

V současné době se v naší zemi neseťkáváme se zákonnou úpravou a ani představitelem tohoto institutu. Nyní však díky médiím víme, že je vše ve stádiu příprav. Jak bylo možné sledovat, ani v případě institutu ombudsmana parlamentního nebyla cesta přímá, ale prošla od myšlenky, přes návrh, politický boj až do dnešní významné podoby. Možná můžeme očekávat i něco podobného v tomto případě.

Oblast, která úzce souvisí s institutem ombudsmana, a která se svým rozvojem také zasloužila o jeho uvedení v život, jsou lidská práva a především práva dětí.

---

¹⁸¹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), §13.

¹⁸² PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl, Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vyd. Praha: Leges, 2011. Student. ISBN 978-80-87212-90-5, s. 1014-1016.

¹⁸³ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Sněmovní tisk 379/0. [online]. 5. 1. 2015. Str. 16-1. [cit. 2016-08-31]. Dostupné z:<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=379&o=7>

¹⁸⁴ Tamtéž.

Již v Preambuli Úmluvy o právech dítěte je obsažena myšlenka, která hovoří o rodině jako základní jednotce společnosti a přirozeném prostředí růstu a blaha svých členů zejména dětí. Ovšem, aby mohla rodina plnit svou úlohu ve společnosti, má nárok na potřebnou ochranu a pomoc. Dítě musí vyrůstat především v rodinném prostředí, v atmosféře lásky, štěstí a porozumění. Dítě také potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před a po narození z důvodu své tělesné a duševní nezralosti.¹⁸⁵

Stálým tématem v těchto otázkách práva dítěte je vztah dítěte (jako držitele práv) a rodičů. Pochybnosti s tím často spojené jsou založeny na předpokladu konceptu práv dětí založeného čistě na dětské autonomii. Takový předpoklad není ovšem pravdivý, vždyť děti mají celou řadu práv, například právo na péči, ochranu, které mají málo co společného s rozhodováním. Znalost těchto práv je pro ně, když jsou malé, důležitější než umění uplatňování svých autonomních práv. Nicméně děti se ve svém vývojovém stádiu přesunou do období větší nezávislosti, ale v tomto čase potřebují spíše povzbudit, neboť jsou již více schopné brát na sebe určitou odpovědnost. Z hlediska toho by měla být dětem v období puberty poskytnuta řada příležitostí pro jejich schopnost se rozhodovat a pro rozvoj smyslu být odpovědným, a to nejenom kvůli nim, ale také kvůli společnosti v níž žijí.¹⁸⁶ V těchto všech vývojových stádiích dítěte a i jakéhosi utváření jeho právního vědomí, jsou právě rodiče důležitou pomocí a vzorem.

5.3.1 Stát a ochrana práv dítěte

Nejenom rodina, ale také stát může a dle Úmluvy má být ochráncem dítěte a jeho práv. Naše země má v oblasti ochrany dítěte jisté mezinárodní závazky, které jsou založené na mezinárodních smlouvách. V roce 1991 ratifikovala Úmluvu o právech dítěte a stále dosud nebyl zřízen nezávislý orgán za účelem monitorování jejího naplnění. Výbor OSN pro práva dítěte klade přitom důraz na závazek, který je součástí čl. 4¹⁸⁷, kdy jsou státy povinny učinit všechna potřebná zákonodárná, správní a jiná opatření k provádění práv, uznaných v Úmluvě. Za významný mechanismu považuje nezávislé národní orgány na ochranu lidských

---

¹⁸⁵ KRAUSOVÁ, Lucie a NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2006. ISBN 80-7357-214-1, s. 15.

¹⁸⁶ FORTIN, Jane. *Children's rights and the developing law*. 3rd ed. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2009. Law in context. ISBN 978-0-521-69801-6, s. 6, 7.

¹⁸⁷ *Úmluva o právech dítěte*, Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb, čl.4.

práv¹⁸⁸, zřízené v souladu s Pařížskými principy¹⁸⁹. Tyto orgány mají ještě jednu významnou funkci, a to v oblasti nápravy individuálních porušení práv. Podle čl. 2 odst. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech¹⁹⁰ má jednotlivec právo na přístupné a účinné prostředky, kterými se domáhá práv v Paktu uvedených. Všechny prostředky nápravy (dle Výboru OSN) musí být ovšem přiměřeně přizpůsobené takovým způsobem, aby zohledňovaly zvláštní zranitelnost některých skupin, obzvláště dětí.¹⁹¹

Další doporučení pro zavedení nezávislého národního mechanismu na ochranu práv dítěte je možné nalézt v mezinárodní dokumentech doporučující povahy, přijatých na úrovni OSN (např. Směrnice o náhradní péči¹⁹²) nebo Rady Evropy (např. Doporučení CM/Rec(2011)12 Výboru ministrů členským státům o právech dětí a sociálních službách vstřícných k dětem a rodinám¹⁹³).¹⁹⁴

V České republice se naplňováním Úmluvy zabývá odborný orgán Rady vlády pro lidská práva (poradní orgán vlády), a to Výbor pro práva dítěte. Výbor však, jak již z uvedeného vztahu vyplývá, není nezávislým orgánem a ani jeho činnost nemá monitorovací charakter v daném smyslu.¹⁹⁵

---

¹⁸⁸ *Role nezávislých národních orgánů na ochranu lidských práv v ochraně a prosazování práv dítěte.* Výbor OSN pro práva dítěte. Obecný komentář č. 2 (2002). [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupný z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CR C%2fGC%2f2002%2f2&Lang=en.

¹⁸⁹ *Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, o národních orgánech na ochranu lidských práv (Pařížské principy).* [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupná z: <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2015/01/Paris-Principle.pdf>.

¹⁹⁰ *Povaha obecných právních závazků vyplývajících pro smluvní státy z Paktu, odst. 15.* Obecný komentář č. 31. Výbor OSN pro lidská práva, 2004. [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupný z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f21%2fRev.1%2fAdd.13&Lang=en.

¹⁹¹ *Podnět k dětskému ombudsmanovi.* In: Vláda [online]. [cit. 2016-08-28]. 1-2 s. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/..rady/Detsky-ombudsman_Podnet.docx

¹⁹² *Směrnice Valného shromáždění OSN ze dne 24. února 2010, A/RES/64/142, o náhradní péči, odst. 130.* [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupná z: http://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

¹⁹³ *Doporučení CM/Rec(2011)12 Výboru ministrů členským státům o právech dětí a sociálních službách vstřícných k dětem a rodinám.* Odst. V.I. [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1872121>

¹⁹⁴ *Podnět k dětskému ombudsmanovi.* In: Vláda [online]. [cit. 2016-08-28]. 2 s. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/..rady/Detsky-ombudsman_Podnet.docx

¹⁹⁵ Tamtéž s. 2 - 3.

V případě individuálního porušení práva dětí je ochrana zajištěna prostřednictvím orgánu sociálně – právní ochrany dětí a obecných stížnostních mechanismů.¹⁹⁶

Orgány sociálně – právní ochrany mají kromě působení, jež směřuje k obnovení narušených funkcí rodiny, chránit právo dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, dále oprávněné zájmy dítěte, včetně ochrany jeho jmění. V širším smyslu se jedná o ochranu práva dítěte na život, rodičovskou péči a život v rodině, právo na vlastní identitu, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání a zaměstnání. Zahrnuje též ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Základním hlediskem sociálně-právní ochrany dětí jsou tolik často diskutované blaho a zájem dítěte, skrze které se posuzuje jakákoliv činnost týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnyými orgány.¹⁹⁷

S tímto pojmem pracuje mimo jiné judikatura Ústavního soudu (dále Soud) až do roku 2010, neboť při interpretaci vychází z čl. 3, resp. čl. 18 Úmluvy o právech dítěte¹⁹⁸, kde české znění obsahuje termín „zájem dítěte“. Pozdější judikatura je však již významněji ovlivněná dalšími mezinárodními dokumenty z oblasti ochrany práv dětí, a tak po jejich vzoru používá termín „nejlepšího zájmu dítěte“, který je vzhledem k obsahu a účelu Úmluvy výstižnější. S charakteristikou pojmu „zájem dítěte“ a jeho významu se setkáváme v rozhodnutích věnovaných právům dětí v soudním řízení a rozhodování o střídavé výchově. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13¹⁹⁹, při posuzování práva dítěte na projednání věci v jeho přítomnosti a na slyšení v soudním řízení, soud odkázal na doporučení Výboru ministrů Rady Evropy ve Směrnici o justici vstřícné k dětem²⁰⁰, který uvádí pět základních principů ochrany práv dětí v soudním řízení:

---

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 3.

¹⁹⁷ MOTEJL, Otakar a kol. *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, ©2007. Stanoviska: sborník stanovisek veřejného ochránce práv; 2. ISBN 978-80-254-1750-8, s. 14.

¹⁹⁸ *Úmluva o právech dítěte*, Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., čl.3 (resp.18).

¹⁹⁹ NÁLEZ sp. zn. I. ÚS 3304/13

²⁰⁰ *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*. [online]. [cit.2016-08-28]. Dostupná z: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20childfriendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%20_4_.pdf

princip účasti, nejlepšího zájmu dítěte, důstojnosti, ochrany před diskriminací a vlády práva.²⁰¹

Ve věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 1506/13²⁰², v němž se Ústavní soud zabýval posuzováním ústavnosti rozhodování soudů o střídavé výchově, Soud poukázal na neurčitost pojmu zájem dítěte a odkázal na komentář Výboru OSN pro práva dítěte, podle kterého je koncept nejlepšího zájmu dítěte adaptabilní: „Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte.“²⁰³ Obecné soudy by pak měly přistupovat k aplikaci zájmu dítěte při rozhodování ve věcech péče o dítě tímto způsobem.²⁰⁴

Dalším obecným stížnostním mechanismem je dozor státního zastupitelství nad dodržováním právních předpisů v místech, v nichž dochází k omezení nebo zbavení osobní svobody dětí. Zákonné vymezení této působnosti státního zastupitelství se nevztahuje na všechna ústavní zařízení, v nichž jsou děti umístěny. Opomíjí totiž dětské domovy pro děti do 3 let, pobytová zařízení sociálních služeb a střediska výchovné péče. Vzhledem ke skutečnosti, že státní zastupitelství jako takové, nepředstavuje orgán ochrany lidských práv a základních svobod, ale v souladu s § 1 odst. 1 zákona o státním zastupitelství,²⁰⁵

---

²⁰¹ HOFMANOVÁ, Helena. *Vývoj interpretace (nejlepšího) zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu*. In: Právo na dětství [online]. [cit. 2016-08-28], s. 4. Dostupné z: http://www.pravonadestvi.cz/vyhledavani/?f_Act=Hledat&f_hledane=V%C3%BDvoj+interpretace+%28nejlep%C5%A1%C3%ADho%29+z%C3%A1jmu+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+judikatu%C5%99e+%C3%9Astavn%C3%ADho+soudu%3A+doc.+JUDr.+Helena+Hofmannov%C3%A1%2C+Ph.D.&f_ActSubmit.x=0&f_ActSubmit.y=0, s. 4.

²⁰² NÁLEZ sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, K rozhodování soudů o střídavé výchově.

²⁰³ NÁLEZ sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, K rozhodování soudů o střídavé výchově. Komentář (General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para 1). [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupný z http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf.

²⁰⁴ HOFMANOVÁ, Helena. *Vývoj interpretace (nejlepšího) zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu*. In: Právo na dětství [online]. [cit. 2016-08-28], s. 5. Dostupné z: http://www.pravonadestvi.cz/vyhledavani/?f_Act=Hledat&f_hledane=V%C3%BDvoj+interpretace+%28nejlep%C5%A1%C3%ADho%29+z%C3%A1jmu+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+judikatu%C5%99e+%C3%9Astavn%C3%ADho+soudu%3A+doc.+JUDr.+Helena+Hofmannov%C3%A1%2C+Ph.D.&f_ActSubmit.x=0&f_ActSubmit.y=0.

²⁰⁵ Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, §1 odst.1.

soustavu úřadů státu, nelze jej označit za nezávislý národní orgán dle Pařížských principů.²⁰⁶

Než budu hovořit o veřejném ochránci práv, zmíním ještě dva mechanismy zaměřené na děti, a to Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPD) a Českou školní inspekci. Oba tyto orgány však opět neplní funkci národního orgánu práv dítěte dle Úmluvy a Pařížských předpisů. Jejich účel je jiný. OSPOD je správním orgánem, vykonavatelem státní moci. Česká školní inspekce stejně tak, přičemž jejím úkolem je výkon kontroly dodržování právních předpisů, které se vztahují k poskytování vzdělávání a školských služeb²⁰⁷. Má kontrolní funkci, ale z hlediska Úmluvy omezenou.²⁰⁸

5.3.2 Veřejný ochránce práv a ochrana práv dítěte

Obecným stížnostním mechanismem, jímž se může dítě teoreticky domáhat svých práv, představuje vedle možnosti občanskoprávního, správního a trestního soudnictví, především veřejný ochránce práv. Jeho působnost je však pro zajištění ochrany práv dítěte ve smyslu Úmluvy limitovaná. Činnost ochránce se omezuje na zajišťování ochrany před jednáním úřadů, které je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností. Působnost ochránce však nedopadá např. do oblasti samosprávy, kde mohou být také práva dítěte ve smyslu Úmluvy porušena např. v otázkách rozvoje sociálních služeb. Na druhou stranu dopadají na děti některé oblasti jeho působnosti jako např. národní preventivní mechanismus před špatným zacházením nebo působnost ochránce jako národního orgánu pro rovné zacházení a ochranu před diskriminací (*equality body*).²⁰⁹

Někdy se objeví i názory, že by se ombudsman měl pokoušet překračovat okruh své působnosti (v dobrém smyslu slova), "aby pomáhal lidem", to ovšem rámci demokratického právního státu kontinentálního pojetí není možné. Může se však pokoušet o prosazení revize právní úpravy, tj. o rozšíření své působnosti, ale objevuje se tu nebezpečí širokého vymezení okruhu věcí, což vyžaduje větší

---

²⁰⁶ *Podnět k dětskému ombudsmanovi*. In: Vláda [online]. [cit. 2016-08-28]. 2 - 3 s. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/..rady/Detsky-ombudsman_Podnet.docx.

²⁰⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 174 odst. 2 písm. b).

²⁰⁸ *Podnět k dětskému ombudsmanovi*. In: Vláda [online]. [cit. 2016-08-28]. 4 - 5 s. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/..rady/Detsky-ombudsman_Podnet.docx.

²⁰⁹ Tamtéž.

aparát. V důsledku toho se může ombudsman stát málo operativním úřadem, který je pak tvořen byrokracií, proti níž má bojovat.²¹⁰

Dalším důvodem, proč úřad veřejného ochránce práv není v současnosti možné vnímat jako naplnění závazku vyplývajícího z čl. 4 Úmluvy, jsou jeho omezené pravomoci v oblasti lidských práv, a tak Výbor OSN doporučil České republice²¹¹ poskytnout veřejnému ochránci práv konsolidovaný mandát nebo za tímto cílem zřídit národní lidskoprávní instituci s širokým lidskoprávním mandátem a vybavit ji finančními i personálními zdroji, jak to stanoví Pařížské principy.“ Výbor OSN sice připustil, že závazek zřídit nezávislý národní orgán na ochranu práv dítěte je možné i v rámci instituce neurčené výlučně dětem, ale i v takovém případě by v rámci její struktury měl být určen komisař nebo zvláštní oddělení určené k ochraně práv dětí. Měly by být také zajištěny odpovídající zdroje včetně finančních, čehož se současnému ochránci nedostává.²¹² Úřad veřejného ochránce práv, jak je v současnosti strukturován a organizován, těmto požadavkům nedostává. Výbor OSN pro práva dítěte toto uvedl ve svých Závěrečných doporučeních ke třetí a čtvrté periodické zprávě České republiky, kde konstatuje, že „*ačkoli veřejný ochránce práv může obdržet stížnosti od dětí, není dostatečně vybaven finančními, technickými prostředky a lidskými zdroji, aby mohl účinně plnit tuto funkci.*“²¹³ Rada vlády České republiky, tak na základě této situace navrhla vládě uložit ministrovi pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu ve spolupráci s ministryní práce a sociálních věcí zpracovat a vládě

---

²¹⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1, s. 14 – 15.

²¹¹ *Závěrečná doporučení Výboru OSN pro lidská práva k třetí periodické zprávě České republiky o naplňování Mezinárodního paktu o občanských a politických právech*, 22. 8. 2013, odst. 5. [online]. [cit. 2016-08-28].

Dostupná z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fCZE%2fCO%2f3&Lang=en .

²¹² *Role nezávislých národních orgánů na ochranu lidských práv v ochraně a prosazování práv dítěte*. Výbor OSN pro práva dítěte. Obecný komentář č. 2 (2002).

Dostupný z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CR%2fGC%2f2002%2f2&Lang=en .

²¹³ *Závěrečná doporučení Výboru OSN pro práva dítěte ke třetí a čtvrté periodické zprávě České republiky o naplňování Úmluvy o právech dítěte*. 2011, odst. 16. [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>.

do 30. 6. 2016 předložit návrh zákona o zřízení nezávislého monitorovacího mechanismu specializovaného na prosazování a ochranu práv dítěte.²¹⁴

5.3.3 Současný vývoj

V dnešní době se na ombudsmanku Annu Šabatovou obrací stále velké množství dětí, které se ocitají v problémových situacích. Děti s ní komunikují dopisem nebo e-mailem. Nejčastěji potřebují radu ohledně rozpadlé rodiny, pobytu v zařízeních pro děti, týrání nebo zanedbávání péče. Objevují se ovšem i případy spojené s finančními problémy a exekucemi.²¹⁵ Ombudsmanka se snaží dětem radit v otázce ochrany jejich práv, k čemuž zřídila i webové stránky Ombudsmanka dětem a náctiletým.²¹⁶

Ministr pro lidská práva, legislativu a rovné příležitosti - Jiří Dienstbier uvažuje o vytvoření samostatné instituce a nebo posílení pravomoci současného ombudsmana. Rada vlády pro lidská práva jednala o možnosti vytvoření institutu ochránce práv dětí v pondělí 6. června 2016. Zabývala se zde vypracovanou „Analýzou možností vytvoření ochránce práv dětí v ČR.“ tohoto institutu. V jaké podobě bude institut dětského ombudsmana zřízen, zda-li samostatně nebo v rámci institutu veřejného ochránce práv - o tom by měla rozhodnout vláda v druhé polovině roku.²¹⁷

Poslední poznámka, kterou bych v rámci této části chtěla napsat se týká otázky osobnosti dětského ombudsmana. Obecnou podmínkou pro ombudsmana je státní občanství a určité kvalifikační předpoklady, někdy i praxe. Často je do této role zvolen právník, v severských zemích i soudce.²¹⁸ V roli dětského ombudsmana se většinou ocitají kandidáti z prostředí pediatrie či psychologie a především osobnosti s určitými morálními kvalitami. V našich podmínkách jsme měli štěstí na tak výraznou osobnost, jakou byl první ombudsman JUDr. Otakar

---

²¹⁴ *Podnět k dětskému ombudsmanovi*. In: Vláda [online]. [cit. 2016-08-28]. 5 s. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/..rady/Detsky-ombudsman_Podnet.docx.

²¹⁵ *Právo: Česko potřebuje dětského ombudsmana* [online]. 2016 [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/z-medii/pravo-cesko-potrebuje-detskeho-ombudsmana-144869/>

²¹⁶ www.deti.ochrance.cz

²¹⁷ *Rada vlády pro lidská práva jednala o možnosti vytvoření institutu ochránce práv dětí* [online]. 2016 [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/rada-vlady-pro-lidska-prava-jednala-o-moznosti-vytvoreni-institutu-ochrance-prav-deti-144996/>

²¹⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2000. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-445-7, s. 20-21.

Motejl. Doufám, že obdobně tomu bude i v případě volby dětského ombudsmana. Přeji budoucímu dětskému ochránci práv to nejdůležitější - především správný vhled do situace, lásku a trpělivost nejenom s dětmi, ale i s dospělými.

5.4 Dětský ombudsman v České republice (výzkumná část)

V předcházejících kapitolách své práce jsem se zabývala veřejným ochráncem práv a dětským ombudsmanem za pomoci odborné literatury, článků, právních předpisů i judikátů. V této části se zaměřím na daný institut očima dětí a pedagogů na základě níže popsaného výzkumu.

Jak víme, dětský ombudsman je v současnosti považován za významný institut ochrany práv dětí. Při jeho vzniku či zavedení se však často objevují i negativní reakce ve smyslu existence dalšího zbytečného institutu nebo ve spojitosti s následným rozšiřováním byrokratického aparátu. Další obava se často objevuje na straně rodičů ohledně zásahu do jejich práv v souvislosti s posílením autonomie dítěte v prostoru dětských práv. Mnozí zainteresovaní představitelé veřejného života nebo i samotní občané většinou doufají, že při zodpovědném přístupu zákonodárců v procesu přípravy zákona a ustanovením dětského ombudsmana lze dosáhnout dobrého cíle.

5.4.1 Vymezení výzkumného problému

Jaké jsou důvody dětí pro obrácení se na úřad dětského ombudsmana? Jaký názor mají pedagogové na úroveň poskytované ochrany práv dětí v našem státě?

Je úřad ombudsmana natolik specifický, že je nutné jej vytvořit? Byl by úřad ombudsmana dětmi vyhledáván nebo spíše opomíjen? Kde by děti hledaly ochranu v případě porušení svých práv?

To vše se otevírá výzkumnému problému: Je přínos ombudsmana pro děti, ale i dospělé významný? V čem? Proč?

Abychom mohli jednoznačně odpovědět na daný problém, tak si jej nejprve vymežíme pomocí hypotéz. Při jejich určení vycházím z teoretické části práce, především od kapitoly 2. až ke kapitole 5.3.

5.4.2 Hypotézy

Hypotéza číslo jedna:

Předpokládáme:

- , že děti znají svá práva (mají právní vědomí o svých právech).
- , že vědí, koho mají požádat o pomoc v případě jejich porušení.

Hypotéza číslo dvě:

Předpokládáme:

- že by se na úřad ombudsmana děti obracely se svými problémy.
- že by s úřadem ombudsmana spolupracovaly.

5.4.3 Použité výzkumné metody

Ve výzkumné části této práce jsem použila tyto metody:

1. Dotazník: a) pro mladší děti,
b) pro starší děti,
c) pro studenty.
2. Dotazník pro pedagogy.²¹⁹

Jak již samotný název dosvědčuje, dotazník se spojuje s dotazováním za pomoci otázek. Představuje způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Jedná se o nejfrekventovanější metodu zjišťování údajů a je určen pro hromadné získávání údajů.²²⁰ Metodicky je příbuzný metodě přímého bezprostředního ústního rozhovoru.²²¹

Dotazník je, dle mého názoru, velmi ekonomický výzkumný prostředek, neboť mi umožnil získat velké množství informací při nevelké investici respondentova času.

---

²¹⁹ viz Přílohy č. 5 - 8

²²⁰ GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-X.

²²¹ ŠVEC, Štefan et al. *Metodológia ved o vychove: kvantitatívno-scientické a kvalitatívno-humanitné prístupy v edukačnom výskume*. Bratislava: Iris, 1998. 303 s. ISBN 80-88778-73-5.

Cílem dotazníků bylo zjistit informace, jež by potvrdily nebo vyvrátily stanovené hypotézy a následně pomohly se záznamem zkušenosti dětí a učitelů s problematikou lidských práv, a to ve spojitosti s úřadem jejich ochránce.

Volila jsem vytvoření anonymního dotazníku, který v zásadě přináší pravdivější odpovědi než neanonymní. Na začátku dotazníku, který respondenti obdrželi, byl úvodní text, jímž jsem vysvětlila, proč se na dotyčného obracím a poprosila ho o vyplnění dotazníku. Zároveň jsem předem za pravdivé vyplnění poděkovala. Součástí byly i vstupní identifikační informace, tj. označení DOTAZNÍK, vysvětlení čeho se týká, mé jméno a škola, pod jejíž záštitou výzkum probíhal. Popsala jsem také způsob, jakým má být dotazník vyplňován. Odpověď bylo možné zakřížkovat v příslušném okénku nebo zapsat na příslušných řádcích, popř. vepsat do připravené tabulky.

Dotazník (pro mladší děti, pro starší děti, studenty) jsem rozdělila do dvou částí. Okruhy otázek byly stanoveny v návaznosti na výzkumné cíle a uzpůsobeny věku dětí. V dotazníku jsou tedy tyto části a tematické oblasti:

Úvodní část: Základní data o respondentovi.

I. část Práva dětí a jejich porozumění.

Porušování dětských práv.

II. část Vhodná pomoc v případě porušování práv.

Ombudsman a představy dětí o něm.

Cílem úvodní části dotazníku bylo získání základních údajů o respondentovi, tj. věk a pohlaví.

V druhé části jsou zařazeny otázky, které mají zjistit znalost a porozumění dětským právům. Dotazy na jednotlivá práva jsem uzpůsobila věku dětí a studentů, přičemž inspirací pro tuto část mi byly v hrubých rysech pracovní listy²²² na metodických portálech.²²³

---

²²² *Pracovní listy*. [online]. In: La Strada ČR, o. p. s., 2007. 14 s.[cit. 2016-08-30]. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Publikace/Prevence/metodicke_listy.pdf.

²²³ *COV-Dětská práva- Pracovní list 1*. In: *Výchova k občanství* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: www.vychovakobcanstvi.cz/detska-prava

Další část dotazníku se týkala otázek, kam se obrátit v případě porušování práv, osoby ombudsmana a představ dětí o něm (jeho osobnostní rysy), možnosti zapojit se do jeho činnosti a vhodný výběr kontaktu.

Na vyplnění dotazníku se podílely děti.

Dále jsem vypracovala dotazník pro pedagogy. Rozdělen byl stejným způsobem do dvou částí a okruhy otázek byly opět stanoveny v návaznosti na výzkumné cíle a uzpůsobeny cílové skupině pedagogů. V dotazníku jsou obsaženy tyto části a tematické oblasti:

Úvodní část: Základní data o respondentovi.

I. část Práva dětí a jejich porozumění.

Porušování dětských práv.

II. část Vhodná pomoc v případě porušování práv.

Ombudsman a představy pedagogů o něm.

Cílem úvodní části dotazníku bylo získání základního údaje o respondentovi, tj. délka pedagogické praxe.

V první části dotazníku jsou zařazeny otázky, které se týkají otázky porušování dětských práv. Dotazy na jednotlivá práva jsem uzpůsobila cílové skupině, přičemž inspirací pro první část mi byly v hrubých rysech pracovní listy²²⁴ na metodických portálech.²²⁵

Další část dotazníku se týkala otázek spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, dále otázky ombudsmana a představ o něm - osobnostní rysy, pravomoci, možnost zapojit se do jeho činnosti a vhodný výběr kontaktu.

Na vyplnění dotazníku se podíleli pedagogové.

---

²²⁴ *Pracovní listy*. [online]. In: La Strada ČR, o. p. s., 2007. 14 s.[cit. 2016-08-30]. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Publikace/Prevence/metodicke_listy.pdf.

²²⁵ *COV-Dětská práva- Pracovní list 1*. In: *Výchova k občanství* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: www.vychovakobcanstvi.cz/detska-prava

5.4.4 Organizace výzkumu a popis výzkumného souboru

Oba dotazníky byly administrovány v červnu 2016.

Dotazník pro děti a studenty obdrželo a vyplnilo 242 respondentů. Dotazník pro pedagogy obdrželo a vyplnilo 30 respondentů.

V prvním případě byl výběr dán snahou o zasažení jednotlivých věkových skupin dětí a také jejich schopnosti psát, tedy od první třídy (červen byl zvolen ze stejného důvodu, není smysluplné dát vyplnit takto koncipovaný dotazník žákům první třídy v září). Poslední skupinou, která je dle práva řazena mezi děti, jsou studenti, jimž je 17 let.

Výzkumu se účastnily děti na jedné základní škole a jedné střední odborné škole. Pedagogové, kteří dotazník vyplnili jsou ze stejných škol.

Zkoumaný vzorek tvořilo v případě první hypotézy 241 žáků ve věku 6 – 17 let a 30 pedagogů s délkou pedagogické praxe od 2 do 44 let. Vzhledem k rozsáhlosti vzorku jsem si děti a studenty roztřídila dle školy, do níž dochází a věkovým kategoriím jsem uzpůsobila zadání otázek v dotazníku. První kategorie ve vyhodnocení jsou žáci základní školy ve věku 6 až 15let (131 žáků), druhá kategorie jsou žáci střední odborné školy ve věku 15 až 17 let (111 studentů). Pedagogy jsem vzhledem k jejich počtu nerozčlenila (zde si cením především jejich odborné účasti v dotazníkovém šetření).

5.4.5 Analýza výsledků výzkumu

Základem pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy číslo jedna byl dotazník pro děti a dotazník pro pedagogy.

Především to byla odpověď na otázku č. 1 v první části dotazníku u žáků a studentů (viz Příloha č. 5, 6, 7). Sledováno bylo právní vědomí jednotlivých práv těchto dětí. Další z odpovědí vztahující se k první hypotéze je odpověď č. 2 tamtéž. Odpověď č. 1 a č. 2 druhé části dotazníku pro děti je možné také využít.

Dle odpovědí dětí (viz Příloha č.1) můžeme vidět, že právní vědomí dětí je značně vysoké, nejmenší hodnota ve vzorku ohledně neznalosti nespadá pod hodnotu 50% a většina procentuálních hodnot ohledně ostatních práv osciluje okolo 80 %. Právo, které nejméně děti znají (zná jen 50% středoškoláků) a také mu málo rozumí (28 % žáku ZŠ), je právo na ochranu před škodlivou prací a před vykořisťováním (zneužití mé práce). Také znalost nárokového práva pod

bodem č. 18 (na život bez hladu, na dostatek zdravé potravy) zaznamenalo nízkou znalost (52% středoškoláků). Právo pod bodem č. 15 (právo na zvláštní ochranu a pomoc, pokud nemám rodinu) překvapivě zná jen 52% středoškoláků. Největšího procentuálního hodnocení (až 100% u středoškoláků) dosáhlo nejdůrazňovanější právo pod bodem č. 1, a to právo na život. Bez problému vnímají také právo na vzdělání (89% žáků ZŠ, 93% středoškoláků) .

V otevřených odpovědích se nejvíce děti cítí omezovány v právu pod bodem č. 8, 11, 17, 18 a 21. Potěšující bylo číst i jejich spokojené reakce ve smyslu, že jim nic nechybí díky jejich rodinnému prostředí. Ohledně odpovědi na otázku č. 1 v druhé části dotazníku byly odpovědi zhodnoceny následovně.

Tabulka č.1²²⁶

ŠKOLA	1. Víte, koho můžete požádat o pomoc v případě, že jsou Vaše práva porušována (zakřížkujte, napište)?		
	SUMA	ano	ne
ZŠ	130	109	21
[%]	100	83,85	16,15
SŠ	108	86	24
[%]	100	79,63	22,22

Jak z výsledků v tabulce vyplývá, děti vědí, kam se obrátit o pomoc. Nejčastěji jmenovaly v otevřených odpovědích své nejbližší, jako je rodina, kamarádi, ale také učitelé, právníci, soud, pracovníci sociálně-právní ochrany, linka bezpečí, dokonce i ombudsmana.

Některé děti ze ZŠ se již obrátily (viz Tabulka č.2) v otázce porušování svých práv na nějakou z organizací poskytující pomoc či radu v této oblasti, např. uváděly v otevřených odpovědích Linku bezpečí.

²²⁶ Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č.2²²⁷

ŠKOLA	2. Požádal(a) jste někdy o pomoc nebo o radu na lince důvěry, v krizovém centru, ombudsmana (zakřížkujte, napište)?		
	SUMA	ano	ne
ZŠ	130	20	110
[%]	100	15,38	84,62
SŠ	110	0	110
[%]	100	0	100

V rámci Dotazníku pro pedagogy (viz Příloha č. 8) jsem v podkategorii první hypotézy zkoumala otázku porušování práv dětí, podle toho, jak je vnímána pedagogy (otázka č. 1 a č. 2, I. část Dotazníku pro pedagogy). Další odpovědi jsem nacházela v rámci hodnocení i v druhé části dotazníku pro pedagogy, a to v odpovědích na otázky č. 1, 2 a 3.

Dle názoru pedagogů (viz Příloha č. 2) dochází k omezování dětských práv ve všech 21 bodech. Nejméně je tomu v případě bodu č. 1 (právo na život) a č. 3 (právo na vlast, státní občanství). V obou případech je to názor 97% učitelů (zaokrouhleně), kteří se účastnili výzkumu. Nejvíce problematické je omezování práv vnímáno v bodě č. 12 (právo na ochranu před škodlivými informacemi a na přístup k informacím, 45%) a č. 11 (právo na ochranu cti a soukromí, 41%).

Z otevřených odpovědí v otázce č. 2 (II. část Dotazníku pro pedagogy) vyplynulo, že se již 60 % dotázaných učitelů s omezováním práva dítěte setkalo, a to v případě práva na život, práva na svůj vlastní názor. Jeden z učitelů uvedl i právo svobodně myslet a projevovat svou víru, což konkretizoval případem „posměchu dítěti, které je vychováváno v křesťanské víře“. Porušování práva „na život bez hladu“ vidí učitelé např. u romského etnika nebo v případě sociálně slabých dětí. V rámci práva na vlastní názor hovoří o problematice „mobingu“ a „bossingu“.

Jak vyplývá z následující tabulky č. 3, jen 2 pedagogové se již na orgán sociálně-právní ochrany dětí ve své praxi aktivně obrátili, dle otevřených odpovědí např. v souvislosti s problémem školní docházky.

²²⁷ Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č. 3 ²²⁸

1. Obrátil(a) jste se ve své pedagogické praxi na orgán sociálně-právní ochrany dětí?		
SUMA	Ano	Ne
23	2	21
[%]	8,70	91,30

Ve větším procentu (viz následující Tabulka č. 4) byli pedagogové žádáni o spolupráci orgánem sociálně-právní ochrany. Dle otevřených odpovědí – ve věci rozvodu rodičů, šikany, těhotenství mladistvé, poručnictví.

Tabulka č. 4 ²²⁹

2. Byl(a) jste jako pedagog osloven(a) orgánem sociálně právní ochrany dětí s žádostí o spolupráci?		
SUMA	Ano	Ne
23	8	15
[%]	34,78	65,22

Na základě odpovědí na otázku č. 3 druhé části dotazníku (pro pedagogy) vidíme, že ve věci dostatečnosti sociálně-právní ochrany mají pedagogové názor spíše kladný (viz tabulka č. 5). Z otevřených záporných odpovědí vyplývá problémovost oblasti především v nedostatečných pravomocích, pomalém rozhodování soudů. Další instituce by dle některých respondentů byla spíše zbytečná, vždyť „institucí, kromě té rodinné, je založeno dost“. Objevuje se spíše návrh na zlepšení vzdělávání pracovníků sociálně-právní ochrany.

²²⁸ Zdroj: vlastní zpracování.

²²⁹ Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka č. 5²³⁰

3. Myslíte si, že je sociálně právní ochrana dětí v naší zemi dostatečná nebo je třeba vytvořit např. ještě jiný institut?		
SUMA	Ano	Ne
21	14	7
[%]	66,67	33,33

Pro druhou hypotézu tvoří základ odpovědí výsledky hodnocení otázek č. 3, 4, 5, 6, a 7 v druhé části Dotazníku (pro děti) a otázky č. 4, 5, 6 v druhé části Dotazníku pro pedagogy.

Dle Tabulky č. 6 (viz níže) je znalost úřadu ombudsmana u dětí na střední škole větší než u dětí na základní škole, což je dáno také tím, že jsou do výzkumu zahrnuty i děti mladší, které se ještě např. ve výuce s tímto pojmem neseznámily. V otevřených odpovědích, pak v případě znalosti tohoto institutu, definovaly děti institut správně např. ochránce lidských práv, kontrolní orgán, veřejný ochránce práv pro občany, kteří se cítí být v bezvýchodné situaci. Požadavky dětí na ombudsmana, především na jeho osobnostní kvality zahrnovaly vlastnosti jako mít rád děti, vlídnost, vstřícnost, nesobeckost, spravedlnost, rozumnost, tolerance, schopnost empatie, čestnost a neúplatnost. Z profesních kvalit děti zmiňovaly vzdělanost, znalost práv, objektivnost, výkonnost. Jeden z žáků uvedl úsměvné shrnutí – „pohodovej chytrolín“. Měl by také dle dětí „rozumět dětské mysli“ a „zachovávat intimnost“.

Tabulka č.6²³¹

ŠKOLA	3. Víte, kdo je to ombudsman (zakřížkujte, napište)?		
	SUMA	ano	ne
ZŠ	129	35	94
[%]	100	27,13	72,87
SŠ	109	60	49
[%]	100	55,05	44,95

²³⁰ Zdroj: vlastní zpracování.

²³¹ Zdroj: vlastní zpracování.

Způsob komunikace, který by děti ohledně ombudsmana upřednostnily, by byl osobní kontakt, dále volily telefonní spojení. Jako jiný způsob navrhovaly v otevřených odpovědích např. skype.

Ohledně činnosti ombudsmana viděly úkol v otázkách ochrany práv, pomoci v problémových situacích, radit, ale též dělat přednášky ohledně osvěty ve věci právní ochrany, komunikovat s rodiči a nařídit jim, aby se určitá situace již neopakovala. Umět také uklidnit dítě v problémové situaci.

Tabulka č.7²³²

ŠKOLA	5. Jakým způsobem byste chtěl(a) s dětským ombudsmanem komunikovat (zakřížkujte, napište)?				
	SUMA	e-mail	telefon	osobně	jinak
ZŠ	156	25	59	66	6
[%]	100	16,03	37,82	42,31	3,85
SŠ	150	36	40	63	11
[%]	100	24,00	26,67	42,00	7,33

O spolupráci s ombudsmanem (viz tabulka č.8) projevilo zájem větší množství dětí na základní škole. V otevřených odpovědích se objevily návrhy jako např. „podávat věci“ (děti 7 let), upozorňovat na situace, kdy je druhým ubližováno.

Tabulka č.8²³³

ŠKOLA	7. Chtěl(a) byste se do činnosti dětského ombudsmana zapojit (zakřížkuj, napiš)?		
	SUMA	ano	ne
ZŠ	129	75	54
[%]	100	58,14	41,86
SŠ	106	7	99
[%]	100	6,60	93,40

Pedagogové v rámci druhé hypotézy odpovídali na otázku č. 4 druhé části Dotazníku (pro pedagogy) formou otevřené odpovědi. Z hlediska osobnostních kvalit ombudsmana uváděli morální bezúhonnost, kvalifikace v oboru práva a

²³² Zdroj: vlastní zpracování.

²³³ Zdroj: vlastní zpracování.

dětské psychologie, věk nad 40 let, nepodplatitelnost, osobní statečnost, emoční inteligenci. Z hlediska pravomocí by měl mít prioritní přístup ke státním a poradenským organizacím, možnost zasahovat do soudních kauz, možnost spolupráce s policií, s psychology. Objevuje se v rámci této charakteristiky i nesouhlas s vytvořením samostatného ombudsmana pouze pro ochranu práv dětí nebo i úplné odmítnutí – „dětského ombudsmana bych v naší zemi nechtěl“.

Ohledně komunikace s ombudsmanem jsou výsledné hodnoty v celku vyrovnané (viz tabulka č. 9). Jako jiný způsob se objevil návrh komunikace ve formě skupinové terapie.

Tabulka č.9²³⁴

5. Jakým způsobem by měly děti s dětským ombudsmanem komunikovat?				
SUMA	e-mailem	telefonem	osobně	jinak
42	11	13	11	7
[%]	26,19	30,95	26,19	16,67

Zapojit se do činnosti ombudsmana nechtěl žádný pedagog (viz Tabulka č.10). V jedné z otevřených odpovědí jsem však objevila návrh, že „prověřování skutečného stavu věcí by jistě bylo zajímavou prací.“

Tabulka č. 10²³⁵

6. Chtěl(a) byste se do činnosti dětského ombudsmana zapojit?		
SUMA	Ano	Ne
22	0	22
[%]	0	100

5.4.6 Závěr výzkumné části

Hypotéza číslo jedna byla potvrzena ve svých jednotlivých částech. Právní vědomí dětí v oblasti jejich práv je spíše nadprůměrné (znalost práv nespadla pod hodnotu 50%). Ačkoliv je jejich právo ve všech bodech porušováno (dle názoru pedagogů, i dětí), vědí, kde hledat pomoc a někteří ji také aktivně vyhledávají např. v rodinném kruhu, na Lince bezpečí, u ombudsmana. Také

²³⁴ Zdroj: vlastní zpracování.

²³⁵ Zdroj: vlastní zpracování.

pedagogové spolupracují s orgánem sociálně-právní ochrany a 66% z nich si myslí, že je tato ochrana dostatečná.

Hypotéza číslo dvě byla potvrzena, jak ze strany dětí, tak i pedagogů. Nebyly uvedeny žádné výrazně vysoké hodnoty, které by hodnotily tento institut záporně nebo jej hodnotily jako zbytečný. I přes většinový názor pedagogů (66 %) na dostatečnost současné sociálně-právní ochrany je zde ze strany učitelů projevem určitý zájem ohledně stanovení pravomocí ombudsmana a požadavků na jeho osobnostní kvality. Ombudsman by nebyl ani opomíjen ze strany dětí, ať už se vyjadřovaly k jeho roli v ochraně dětských práv nebo i z hlediska komunikace s ním. Mnohé z dětí jej viděly jako určitou naději, jistotu v problémových situacích, které by je mohly potkat, i když třeba momentálně žijí v láskyplném rodinném prostředí.

Závěr

V první části práce jsem se zabývala otázkou vzniku a vývoje dětského ombudsmana pomocí odborné literatury, vycházela jsem také ze zahraničních materiálů, příspěvků z konferencí. Pokusila jsem se podat celkový pohled na jednotlivé aspekty vývoje a vzniku tohoto institutu, ale také prozkoumat jeho možnosti v případě realizace dětského ombudsmana v České republice. Věnovala jsem se oblastem, které na základě studia literatury považují za důležité – pravomocemi, postavením, historickým vývojem a celospolečenským významem institutu ombudsmana.

V první kapitole jsem se snažila nalézt vhodnou definici tohoto úřadu, ale došla jsem k závěru spolu s Vladimírem Sládečkou, že to není vzhledem k modifikacím úřadu do jednotlivých států možné. Rozčlenila jsem jednotlivé druhy ombudsmanů a označila dětského ombudsmana jako veřejnoprávní instituci se speciální působností nebo jako pravého (parlamentního) zvláštního ombudsmana. Historický vývoj opět potvrzoval důležitost tohoto institutu v souvislosti s rozvojem problematiky lidských i dětských práv.

V následující kapitole jsem zkoumala otázku působnosti, pravomocí a především činnosti dětského i parlamentního ombudsmana.

Teoretické poznatky z prvních dvou kapitol jsem si mohla ověřit na konkrétním postavení a činnosti ombudsmanů v jednotlivých zemích. Dle historického a geografického hlediska jsem si zvolila Švédsko, Norsko, Polsko a v případě dětského ombudsmana Slovensko.

V neposlední řadě mne zajímala problematika veřejného ochránce práv v České republice především dětského ombudsman. Prošla jsem historií ustanovení tohoto institutu a zachytila podstatné aspekty. Na základě zákona jsem popsala hlavní rysy tohoto institutu. Zabývala jsem se otázkou připravovaného institutu dětského ochránce u nás. Pro hodnocení významu dětského ombudsmana jsem využila metody dotazníku a snažila se získat odpověď na tuto otázku.

Jak z výsledku výzkumu vyplynulo, otázka ombudsmana má v naší zemi budoucnost vzhledem ke stále aktuální otázce porušování lidských a dětských práv. Je nasnadě, že bude mít jistě i příznivý vliv na celkovou atmosféru v mezilidských a institucionálních vztazích.

Resume

The theme of this thesis is the development and importance of the institute which is the children's ombudsman.

The key concepts of this work are:

- the ombudsman (especially the ombudsman for children),
- the rights of the child,
- the child.

The essential thrust will be mainly description of this institution with the help of literature and other sources.

The second chapter is focused on the origin and historical development of this Institute and also the definition of the Ombudsman (especially the Ombudsman for children).

Next in the third chapter are answers of the questions for the competence, scope and activities of the Ombudsman.

Then I chose historical and geographical aspects of the country in which the Institute has created. In these countries the Children's Ombudsman and the results of his work are monitored for a longer or shorter period of time.

Finally I did inquiry about ombudsman in the Czech Republic, where this institution has not been created yet, but it is under the development. There has been carried out various analyzes that everything might work and has given rise to this institution.

Part of this chapter is the last thesis, which was conceived of a research project to determine the interest of children and teachers about the Institute of Children's Ombudsman, including questions of whether children know their rights and where they can them obtain. Another question is whether there is sufficient social and legal protection in our country and help provided by children ombudsman would be generally appreciated.

Seznam zdrojů a literatury

Monografie

Bible: český studijní překlad. Přeložil Michal KRCHŇÁK. Praha: KMS, 2009. 1562 s. ISBN 978-80-86449-61-6.

BŮŽEK, Antonín a MICHALÍK, Jan. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání.* Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. 170 s. ISBN 80-244-0054-5.

EVROPSKÁ UNIE. *Ústavy států Evropské unie. Díl druhý, Ústavní texty České republiky, Estonska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Polska, Slovenska a Slovinska.* Přeložil: Vladimír KLOKOČKA. Praha: Linde, 2005. 335 s. ISBN 80-7201-556-7.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky.* Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-X.

HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část.* 5., rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxviii, 793 s. Právnické učebnice. ISBN 80-7179-671-9.

KINCL, Jaromír, SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. *Římské právo.* Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. 386 s. Právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1.

KLÍMA, Karel a kol. *Praktikum českého ústavního práva.* 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 600 s.

ISBN 978-80-7380-173-1.

KLÍMA, Karel. *Ústavní právo.* 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 786 s. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-261-5.

KRAUSOVÁ, Lucie a NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí.* Vyd. 1. Praha: ASPI, 2006. 228 s. ISBN 80-7357-214-1.

MOTEJL, Otakar a kol. *Rodina a dítě.* Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, ©2007. 215 s. Stanoviska: sborník stanovisek veřejného ochránce práv; 2. ISBN 978-80-254-1750-8.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník.* 3. vyd. Praha: Kalich, 1992. 1399 s. ISBN 80-7017-528-1.

OUTLÁ, Veronika a kol. *Právo Evropské unie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 387 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7380-084-0.

PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. Díl 1, Obecná státověda. Praha: Linde, 1998. 369 s. ISBN 80-7201-141-3.

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl, Ústavní právo České republiky*. 1. úplné vyd. Praha: Leges, 2011. 1119 s. Student. ISBN 978-80-87212-90-5.

POTOČNÝ, Miroslav a ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné*. 4., dopln. a rozšíř. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. xxii., 460 s. Právnícké učebnice. ISBN 80-7179-801-0.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o veřejném ochránci práv: Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000. 135 s. Komentované zákony. ISBN 80-7179-445-7.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Zákon o Veřejném ochránci práv: komentář*. 2., podstatně přeprac. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. xviii, 192 s. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-158-1.

SLAVÍČKOVÁ, Pavla. *Právní ochrana dětí v období prvních kodifikací*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, ©2012. 338 s. ISBN 978-80-7422-220-7.

ŠABATOVÁ, Anna. *Ombudsman a lidská práva*. Brno: Doplněk, 2008. 198 s. ISBN 978-80-7239-229-2.

ŠVEC, Štefan et al. *Metodológia ved o vychove: kvantitatívno-scientické a kvalitatívno-humanitné prístupy v edukačnom výskume*. Bratislava: Iris, 1998. 303 s. ISBN 80-88778-73-5.

Cizojazyčná monografie

FLEKKOY, Malfrid Grude: *Children's Rights. Reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian Ombudsman for Children: A Practical Experience*, Belgium: Ghent University Press, 1993. 546 s. ISBN 90-74751-13-X.

FORTIN, Jane. *Children's rights and the developing law*. 3rd ed. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2009. Law in context. 804 s. ISBN 978-0-521-69801-6.

Odborný článek

SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě. *Právo a rodina*. 2013, 15(3), 5-10 (17 – 19). ISSN 1212-866x.

Právní předpis a dokument

Deklarace práv dítěte (1959)

Evropská úmluva o osvojení dětí (1967), Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb., o vyhlášení Evropské úmluvy o osvojení dětí

Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství (1975), Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2001 Sb., o vyhlášení Evropské úmluvy o právním postavení dětí narozených mimo manželství

Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí (1980), Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 66/2000 Sb., o vyhlášení Evropské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí.

Evropská úmluva o výkonu práv dětí (1996), Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb., o vyhlášení Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 43/2000 Sb., o přijetí Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

Úmluva o právech dítěte, Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv

Zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu

Zákon č. 381/2005 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony o ochránci

Zákon č. 314/2008 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 540/1990 Sb., o Generálním inspektorovi ozbrojených sil České a Slovenské Federativní Republiky

Zákon č. 176/15, o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Judikatura

NÁLEZ sp. zn. IV. ÚS 1122/09, Pl. ÚS 4/14

ROZSUDEK Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 19. 2. 2008 Právo na informace: povinný subjekt sp. zn./č. j.:2 As 58/2007-52, sbírkové číslo 1586/2008

NÁLEZ sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014, K právu dítěte na projednání věci v jeho přítomnosti a na slyšení v soudním řízení, jehož se týká; nejlepšího zájmu dítěte

NÁLEZ sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, K rozhodování soudů o střídavé výchově

Právní informační systémy

DOPORUČENÍ č. R (85) 13 Výboru ministrů Rady Evropy In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-21].

DOPORUČENÍ č. R (97) 14 Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 30. září 1997. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-21].

SLÁDEČEK, Vladimír. *Postavení a role ombudsmana v demokratické společnosti. Ombudsman a jeho role při ochraně práv. Veřejný ochránce práv, 2002.* In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18], s. 3-13.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Místo veřejného ochránce práv v systému státních orgánů* [online]. Veřejný ochránce práv, 2010. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18].

SLÁDEČEK, Vladimír. *Působení ombudsmana v demokratické společnosti. Teoretické problémy působnosti ombudsmana, jeho působení ve vztahu k jiným orgánům a institucím. Veřejný ochránce práv, 2003.* In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2016-08-18].

Internetové zdroje

COV-Dětská práva- Pracovní list 1. In: *Výchova k občanství* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: www.vychovakobcanstvi.cz/detska-prava

Deklarace práv dítěte (1959) [online]. [cit. 2016-08-24] Dostupné z: <http://www.osn.cz/wpcontent/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>

Doporučení CM/Rec(2011)12 Výboru ministrů členskými státy o právech dětí a sociálních službách vstřícných k dětem a rodinám. Odst. V.I. [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1872121>

HOFMANOVÁ, Helena. *Vývoj interpretace (nejlepšího) zájmu dítěte v judikatuře Ústavního soudu:* In: *Právo na dětství* [online]. [cit. 2016-08-28]. 5 s. Dostupné z: http://www.pravonadetstvi.cz/vyhledavani/?f_Act=Hledat&f_hledane=V%C3%B2dvoj+interpretace+%28nejlep%C5%A1%C3%ADho%29+z%C3%A1jmu+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+judikatu%C5%99e+%C3%A9astavn%C3%ADho+soudu%3

A+doc.+JUDr.+Helena+Hofmannov%C3%A1%2C+Ph.D.&f_ActSubmit.x=0&f_ActSubmit.y=0.

Letem-ombudsmanským-svetem. In: Epravo.[online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/letem-ombudsmanskym-svetem-20246.html>

LEV XIII.. *Rerum novarum. Část knihy.* PAVEL, Jan PAVEL, JAN, PIUS, LEV a Ludmila MARTINKOVÁ. *Sociální encykliky (1891-1991)* [online]. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7. [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: http://www.kebrle.cz/katdocs/soc_enc/RerumNovarum.htm.

Mingská správa. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mingsk%C3%A1_spr%C3%A1va#Kontroln.C3.AD_instituce

Petiční Norsko. In: *Senat* [online]. 2002. [cit. 2016-08-24]. Dostupné z: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/30309/25844.

Podnět k dětskému ombudsmanovi. In: *Vláda* [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/..rady/Detsky-ombudsman_Podnet.docx.

Pracovní listy. [online]. In: La Strada ČR, o. p. s., 2007. 14 s.[cit. 2016-08-30]. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Publikace/Prevence/metodicke_listy.pdf.

Právo: Česko potřebuje dětského ombudsmana [online]. 2016 [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/z-medii/pravo-cesko-potrebuje-detskeho-ombudsmana-144869/>

Role nezávislých národních orgánů na ochranu lidských práv v ochraně a prosazování práv dítěte. Výbor OSN pro práva dítěte. Obecný komentář č. 2 (2002). C Dostupný z:http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fGC%2f2002%2f2&Lang=en.

Rada vlády pro lidská práva jednala o možnosti vytvoření institutu ochránce práv dětí [online]. 2016 [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/rada-vlady-pro-lidska-prava-jednala-o-moznosti-vytvoreni-institutu-ochrance-prav-deti-144996/>

ŠARADÍN, Pavel. *Vznik instituce veřejného ochránce práv v České republice, aktéři, politické strany: Role veřejného ochránce práv v politickém systému České republiky* [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. 77 – 80 s. [cit. 2016-08-27].

Dostupné z: http://www.ochrance.cz/dalsiaktivity/konference/?tx_odcalendar%5Buid%5D=20&cHash=ce06bc9be1f0db285d5fe74000ee816.

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Sněmovní tisk 379/0. [online]. 5. 1. 2015. Str. 16-1. [cit. 2016-08-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=379&o=7>

Závěrečná doporučení Výboru OSN pro práva dítěte ke třetí a čtvrté periodické zprávě České republiky o naplňování Úmluvy o právech dítěte. 2011. [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>.

Závěrečná doporučení Výboru OSN pro lidská práva k třetí periodické zprávě České republiky o naplňování Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, 22. 8. 2013. [online]. [cit. 2016-08-28].

Dostupná z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fCZE%2fCO%2f3&Lang=en

Internetové zdroje cizojazyčné

About-JO. In: Jo [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z:

<http://www.jo.se/en/About-JO/>

About the ombudsman. In: Barneombudet [online]. [cit. 2016-08-24]. Dostupné z:

<http://barneombudet.no/english/about-the-ombudsman/>

Barneombudet. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <https://no.wikipedia.org/wiki/Barneombudet>

Barnombudsmannen [online]. In: Barnombudsmannen [cit. 2016-08-30].

Dostupné z: <https://www.barnombudsmannen.se/om-webbplatsen/english>

Czym-zajmuje-sie-rzecznik-praw-dziecka. In: Biuro rzecznika praw dziecka. [online]. [cit. 2016-08-31]. Dostupné z: <http://brpd.gov.pl/czym-zajmuje-sie-rzecznik-praw-dziecka>.

DIVINCOVÁ, Janka. *Niekoľko poznámok k téme „Detský ombudsman na Slovensku“*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Zborník [online]. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 33 – 36 s. [cit. 2016-08-18].

Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

Dzialalnosc-rzecznika-praw-obywatelskich. In: Rzecznik praw obywatelskich [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z:

<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/dzialalnosc-rzecznika-praw-obywatelskich>

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice). [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupná z:

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Guidelines%20on%20childfriendly%20justice%20and%20their%20explanatory%20memorandum%20_4_.pdf

O komisarovi/posobnostkomisara. In: Komisar pre deti [online]. [cit. 2016-08-31].

Dostupné z: <http://www.komisarpredeti.sk/o-komisarovi/posobnost-komisara/>

Ombudsman. In: Britannica [online]. Encyclopaedia Britannica, Inc, 2016 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/ombudsman>

Ombudsman. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ombudsman>

Povaha obecných právnych záväzků vyplývajících pro smluvní státy z Paktu.

Obecný komentář č. 31. Výbor OSN pro lidská práva, 2004. [online]. [cit. 2016-08-28].

Dostupné z: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f21%2fRev.1%2fAdd.13&Lang=en .

Rezoluce Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 1993, A/RES/48/134, o národních orgánech na ochranu lidských práv (Pařížské principy). [online]. [cit. 2016-08-28]. Dostupná z: <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2015/01/Paris-Principle.pdf> .

Směrnice Valného shromáždění OSN ze dne 24. února 2010, A/RES/64/142, o náhradní péči, odst. 130. [online]. [cit.2016-08-28]. Dostupná z:

http://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

VACULÍKOVÁ, Naděžda. *Nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí*. In: Práva dieťaťa a ich ochrana. Bratislava, 2004. Zborník [online]. 24 – 32 s. [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/pravadietata2004.pdf>

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Vyhodnocení 1. části dotazníku (děti)

Příloha č. 2: Vyhodnocení 1. části dotazníku (pedagogové)

Příloha č. 3: Vyhodnocení 2. části dotazníku (děti)

Příloha č. 4: Vyhodnocení 2. části dotazníku (pedagogové)

Příloha č. 5: Dotazník (děti 1)

Příloha č. 6: Dotazník (děti 2)

Příloha č. 7: Dotazník (děti 3)

Příloha č. 8: Dotazník (pedagogové)

Příloha č. 1: Vyhodnocení 1. části dotazníku (děti)²³⁶

Škola	1. Mám právo na život. Nikdo mne nesmí ohrožovat.				2. Mám právo na své vlastní jméno.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
zš	131	109	12	10	131	112	15	4
	[%]	83,21	9,16	7,63	[%]	85,50	11,45	3,05
sš	110	110	0	0	110	86	23	1
	[%]	100	0	0	[%]	78,18	20,91	0,91
Škola	3. Mám právo na svou vlast, na své státní občanství.				4. Mám právo na domov.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
zš	131	98	10	23	131	119	7	5
	[%]	74,81	7,63	17,56	[%]	90,84	5,34	3,82
sš	110	100	8	2	111	88	23	0
	[%]	90,90	7,27	1,81	[%]	79,28	20,73	0
ŠKOLA	5. Mám právo žít se svými rodiči a udržovat s nimi vztah.				6. Mám právo žít v rodině.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
zš	131	118	11	2	131	119	8	4
	[%]	90,08	8,40	1,53	[%]	90,83	6,10	3,05
sš	109	80	25	4	108	70	32	6
	[%]	73,39	22,94	3,67	[%]	64,81	29,63	5,56
ŠKOLA	7. Mám právo mluvit jazykem svých rodičů.				8. Mám právo říkat, co si myslím.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
zš	131	120	15	6	131	107	9	15
	[%]	91,60	11,45	4,58	[%]	81,68	6,87	11,45
sš	110	86	22	2	109	108	1	0
	[%]	78,18	20	1,81	[%]	99,10	0,90	0

²³⁶ Zdroj: vlastní zpracování.

ŠKOLA	9. Mám právo svobodně myslet a projevovat svou víru, náboženství.				10. Mám právo svobodně se sdružovat a shromažďovat.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
ZŠ	131	107	12	12	131	120	21	10
	[%]	81,68	9,16	9,16	[%]	91,60	16,03	7,64
SŠ	110	102	5	3	107	93	12	2
	[%]	92,73	4,55	2,73	[%]	86,92	11,21	1,87
ŠKOLA	11. Mám právo na ochranu soukromí, cti a pověsti.				12. Mám právo na přístup k informacím a na ochranu před škodlivými informacemi.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
ZŠ	131	120	9	12	131	77	30	24
	[%]	91,60	6,87	9,16	[%]	58,79	22,90	18,32
SŠ	109	99	9	1	110	75	32	3
	[%]	90,83	8,26	0,92	[%]	68,18	29,09	2,72
ŠKOLA	13. Mám právo na ochranu před násilím a špatným zacházením.				14. Mám právo na život v bezpečí.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
ZŠ	131	120	14	7	131	116	5	10
	[%]	91,60	10,69	5,34	[%]	88,55	3,82	7,63
SŠ	110	101	6	3	110	90	18	2
	[%]	91,81	5,45	2,73	[%]	81,81	16,36	1,81
ŠKOLA	15. Mám právo na zvláštní ochranu a pomoc, pokud nemám rodinu.				16. Mám právo na plnohodnotný život a pomoc, pokud jsem tělesně nebo duševně postižený.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
ZŠ	131	93	21	17	131	105	16	10
	[%]	70,99	16,03	12,98	[%]	80,15	12,21	7,63
SŠ	110	58	48	4	110	89	19	2
	[%]	52,73	43,64	3,64	[%]	80,91	17,27	1,81

ŠKOLA	17. Mám právo na pomoc v nemoci a na ochranu zdraví. Nikdo mi nesmí nabízet, nutit alkohol, drogy, nic, co mi může ublížit.				18. Mám právo na život bez hladu, na dostatek zdravé potravy.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
ZŠ	131	102	14	15	131	96	25	10
	[%]	77,86	10,69	11,45	[%]	73,28	19,08	76,34
SŠ	110	87	20	3	110	57	50	3
	[%]	79,09	18,18	2,73	[%]	51,82	45,45	2,73
ŠKOLA	19. Mám právo učit se a vzdělávat. Nikdo mi nesmí bránit chodit do školy.				20. Mám právo na svůj volný čas.			
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.
ZŠ	131	117	9	5	131	122	9	0
	[%]	89,31	6,87	3,82	[%]	31,30	68,70	0
SŠ	110	103	4	3	109	80	29	0
	[%]	93,64	36,36	2,73	[%]	73,39	26,61	0
ŠKOLA	21. Mám právo na ochranu před škodlivou prací a před vykořisťováním (zneužití mé práce).							
	SUMA	ZNÁM	NEZNÁM	NEROZUM.				
ZŠ	131	66	30	35				
	[%]	50,38	22,90	26,72				
SŠ	110	73	34	3				
	[%]	66,36	30,91	2,73				

Příloha č. 2: Vyhodnocení 1. části dotazníku (pedagogové)²³⁷

1. Právo na život.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	1	29
[%]	3,33	96,67
2. Právo na vlastní jméno.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	5	25
[%]	23,33	76,67
3. Právo na vlast, na státní občanství.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	1	29
[%]	3,33	96,67
4. Právo na domov.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	7	20
[%]	31,03	68,97
5. Právo žít se svými rodiči a udržovat s nimi vztah.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
28	6	22
[%]	21,43	78,57
6. Právo žít v rodině.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	6	23
[%]	20,69	79,31
7. Právo mluvit jazykem svých rodičů.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	2	28
[%]	6,67	93,33
8. Právo říkat, co si myslím, právo na svůj vlastní názor.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	7	23
[%]	23,33	76,67

²³⁷ Zdroj: vlastní zpracování.

9. Právo svobodně myslet a projevat svou víru, náboženství.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	5	24
[%]	52,33	47,67
10. Právo, svobodně se sdružovat a shromažďovat.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	5	25
[%]	16,67	83,33
11. Právo na ochranu soukromí, cti a pověsti.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	12	17
[%]	41,38	58,62
12. Právo na přístup k informacím a na ochranu před škodlivými informacemi.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	13	16
[%]	44,83	55,17
13. Právo na ochranu před násilím a špatným zacházením.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	11	18
[%]	37,94	62,06
14. Právo na život v bezpečí.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	9	20
[%]	31,03	68,97
15. Právo na zvláštní ochranu a pomoc, pokud dítě nemá rodinu.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	9	21
[%]	30	70

16. Právo na plnohodnotný život a pomoc, pokud je dítě tělesně nebo duševně postižené.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	11	18
[%]	37,93	62,07
17. Právo na pomoc v nemoci a na ochranu zdraví. Nikdo nesmí dítěti nabízet, nutit alkohol, drogy, nic, co mu může ublížit.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
29	11	18
[%]	37,93	62,07
18. Právo na život bez hladu, na dostatek zdravé potravy.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	9	21
[%]	30	70
19. Právo na vzdělání.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	3	27
[%]	30	90
20. Právo na svůj volný čas.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	2	28
[%]	6,67	93,33
21. Právo na ochranu před škodlivou prací a před vykořisťováním.		
SUMA	Je omezováno	Není omezováno
30	4	26
[%]	13,33	86,67

Příloha č. 3: Vyhodnocení 2. části dotazníku (děti)²³⁸

ŠKOLA	1. Víte, koho můžete požádat o pomoc v případě, že jsou Vaše práva porušována (zakřížkujte, napište)?		
	SUMA	ano	ne
ZŠ	130	109	21
[%]	100	83,85	16,15
SŠ	108	86	24
[%]	100	79,63	22,22

ŠKOLA	2. Požádal(a) jste někdy o pomoc nebo o radu na lince důvěry, v krizovém centru, ombudsmana (zakřížkujte, napište)?		
	SUMA	ano	ne
ZŠ	130	20	110
[%]	100	15,38	84,62
SŠ	110	0	110
[%]	100	0	100

ŠKOLA	3. Víte, kdo je to ombudsman (zakřížkujte, napište)?		
	SUMA	ano	ne
ZŠ	129	35	94
[%]	100	27,13	72,87
SŠ	109	60	49
[%]	100	55,05	44,95

²³⁸ Zdroj: vlastní zpracování.

ŠKOLA	5. Jakým způsobem byste chtěl(a) s dětským ombudsmanem komunikovat (zakřížkujte, napište)?				
	SUMA	e-mail	telefon	osobně	jinak
ZŠ	156	25	59	66	6
[%]	100	16,03	37,82	42,31	3,85
SŠ	150	36	40	63	11
[%]	100	24,00	26,67	42,00	7,33

ŠKOLA	7. Chtěl(a) byste se do činnosti dětského ombudsmana zapojit (zakřížkuj, napiš)?		
	SUMA	ano	ne
ZŠ	129	75	54
[%]	100	58,14	41,86
SŠ	106	7	99
[%]	100	6,60	93,40

Příloha č. 4: Vyhodnocení 2. části dotazníku (pedagogové)²³⁹

1. Obrátil(a) jste se ve své pedagogické praxi na orgán sociálně-právní ochrany dětí?		
SUMA	Ano	Ne
23	2	21
[%]	8,70	91,30

2. Byl(a) jste jako pedagog osloven(a) orgánem sociálně právní ochrany dětí s žádostí o spolupráci?		
SUMA	Ano	Ne
23	8	15
[%]	34,78	65,22

3. Myslíte si, že je sociálně právní ochrana dětí v naší zemi dostatečná nebo je třeba vytvořit např. ještě jiný institut?		
SUMA	Ano	Ne
21	14	7
[%]	66,67	33,33

5. Jakým způsobem by měly děti s dětským ombudsmanem komunikovat?				
SUMA	e-mailem	telefonem	osobně	jinak
42	11	13	11	7
[%]	26,19	30,95	26,19	16,67

6. Chtěl(a) byste se do činnosti dětského ombudsmana zapojit?		
SUMA	Ano	Ne
22	0	22
[%]	0	100

²³⁹ Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 5: Dotazník (děti 1)²⁴⁰

Vážená zákyně, vážený žaku,

jsem studentkou Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a pro svou závěrečnou práci prosím o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká Tvých práv a úřadu ochránce těchto práv. Dotazník je anonymní (neuvádíš své jméno), jediné, co pro jeho hodnocení potřebuji znát, je, zda jsi dívka nebo chlapec a tvůj věk. Odpovídej proto bez obav pravdivě.

Za vyplnění předem děkuji.

Daniela Nacházelová

DOTAZNÍK

Zakřížkuj, zda jsi žák nebo zákyně.

Jsem žák zákyně .

Dopiš číslicí, kolik je Ti let.

Je mi let.

I. ČÁST

1. U každého práva zapiš do rámečku křížek pokud jej znáš, neznáš nebo mu nerozumíš.

	Znám.	Neznám.	Tomuto právu nerozumím.
1. Mám právo na život. Nikdo mne nesmí ohrožovat.			
2. Mám právo na své vlastní jméno.			
3. Mám právo na svou vlast (zemi), na své státní občanství.			
4. Mám právo na domov.			
5. Mám právo žít se svými rodiči a udržovat s nimi vztah.			
6. Mám právo žít v rodině.			
7. Mám právo mluvit jazykem (řečí) svých rodičů.			
8. Mám právo říkat, co si myslím, právo na svůj vlastní názor.			
9. Mám právo svobodně myslet a projevovat svou víru, náboženství.			
10. Mám právo mít kamarády, sdružovat a shromažďovat.			
11. Mám právo na ochranu soukromí, cti a pověsti.			
12. Mám právo na přístup k informacím a na ochranu před škodlivými informacemi.			
13. Mám právo na ochranu před násilím a špatným zacházením.			
14. Mám právo na život v bezpečí.			

²⁴⁰ Zdroj: vlastní zpracování.

	Znám.	Neznám.	Tomuto právu nerozumím.
15. Mám právo na zvláštní ochranu a pomoc, pokud nemám rodinu.			
16. Mám právo na plnohodnotný život a pomoc, pokud jsem tělesně nebo duševně postižený.			
17. Mám právo na pomoc v nemoci a na ochranu zdraví. Nikdo mi nesmí nabízet, nutit alkohol, drogy, nic, co mi může ublížit.			
18. Mám právo na život bez hladu, na dostatek zdravé potravy.			
19. Mám právo učit se a vzdělávat. Nikdo mi nesmí bránit chodit do školy.			
20. Mám právo na svůj volný čas. Mám právo si hrát.			
21. Mám právo na ochranu před škodlivou prací a před vykořisťováním (zneužitím mé práce). ^{241 242}			

2. Jsou některá z těchto práv u Tebe porušována? Pokud ano, napiš jejich číslíci.

_____

Proč si to myslíš?

_____

_____

_____

II. ČÁST

1. Víš, koho můžeš požádat o pomoc v případě, že jsou Tvá práva porušována (zakřížkuj, napiš)?

Ano

Mohu požádat o pomoc _____

Ne

²⁴¹ Zdroj: vlastní zpracování tabulky na základě údajů uvedených v Pracovní listech. [online]. La Strada ČR, o. p. s., 2007 [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Publikace/Prevence/metodicke_listy.pdf, s. 14.

²⁴² Zdroj: vlastní zpracování tabulky na základě údajů uvedených v Pracovním listě. COV-Dětská práva- Pracovní list 1. *Výchova k občanství* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: www.vychovakobcanstvi.cz/detska-prava

2. Požádal jsi někdy o pomoc nebo o radu na lince důvěry, v krizovém centru, ombudsmana (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Požádal jsem o pomoc _____

Ne

3. Víš, kdo je to ombudsman (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Je to _____

Ne

4. Pokud by byl v naší zemi úřad dětského ombudsmana (= ochránce Tvých práv), jaké by měl mít vlastnosti (*napiš*)?

_____

_____

5. Jakým způsobem by jsi chtěl s dětským ombudsmanem hovořit (*zakřížkuj, napiš*)?

e-mailem

telefonem

osobně

jinak _____

6. Co by mohl pro Tebe nebo jiné děti dětský ombudsman udělat (*napiš*)?

_____

_____

_____

7. Měly by děti ombudsmanovi v jeho práci pomáhat (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Jak? _____

Ne

Příloha č. 6: Dotazník (děti 2)²⁴³

Vážená žákyně, vážený žáku,
jsem studentkou Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a pro svou závěrečnou práci prosím o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká Tvých práv a úřadu ochránce těchto práv. Dotazník je anonymní (neuvádíš své jméno), jedině, co pro jeho hodnocení potřebuji znát, je, zda jsi dívka nebo chlapec a tvůj věk. Odpovídej proto bez obav pravdivě.

Za vyplnění předem děkuji.

Daniela Nacházelová

DOTAZNÍK

Zakřížkuj, zda jsi žák nebo žákyně.

Dopiš číslicí, kolik je Ti let.

Jsem žák žákyně .

Je mi let.

I. ČÁST

1. U každého práva zapiš do rámečku křížek pokud jej znáš, neznáš nebo mu nerozumíš.

	Znám.	Neznám.	Tomuto právu nerozumím.
1. Mám právo na život. Nikdo mne nesmí ohrožovat.			
2. Mám právo na své vlastní jméno.			
3. Mám právo na svou vlast, na své státní občanství.			
4. Mám právo na domov.			
5. Mám právo žít se svými rodiči a udržovat s nimi vztah.			
6. Mám právo žít v rodině.			
7. Mám právo mluvit jazykem svých rodičů.			
8. Mám právo říkat, co si myslím, právo na svůj vlastní názor.			
9. Mám právo svobodně myslet a projevovat svou víru, náboženství.			
10. Mám právo, svobodně se sdružovat a shromažďovat.			
11. Mám právo na ochranu soukromí, cti a pověsti.			
12. Mám právo na přístup k informacím a na ochranu před škodlivými informacemi.			
13. Mám právo na ochranu před násilím a špatným zacházením.			
14. Mám právo na život v bezpečí.			

²⁴³ Zdroj: vlastní zpracování.

	Znám.	Neznám.	Tomuto právu nerozumím.
15. Mám právo na zvláštní ochranu a pomoc, pokud nemám rodinu.			
16. Mám právo na plnohodnotný život a pomoc, pokud jsem tělesně nebo duševně postižený.			
17. Mám právo na pomoc v nemoci a na ochranu zdraví. Nikdo mi nesmí nabízet, nutit alkohol, drogy, nic, co mi může ublížit.			
18. Mám právo na život bez hladu, na dostatek zdravé potravy.			
19. Mám právo učit se a vzdělávat. Nikdo mi nesmí bránit chodit do školy.			
20. Mám právo na svůj volný čas. Mám právo si hrát.			
21. Mám právo na ochranu před škodlivou prací a před vykořisťováním (zneužitím mé práce). ^{244 245}			

2. Jsou některá z těchto práv u Tebe porušována? Pokud ano, napiš jejich číslíci.

_____

Proč si to myslíš?

_____
 _____
 _____

II. ČÁST

1. Víš, koho můžeš požádat o pomoc v případě, že jsou Tvá práva porušována (zakřížkuj, napiš)?

Ano

Mohu požádat o pomoc _____

Ne

²⁴⁴ Zdroj: vlastní zpracování tabulky na základě údajů uvedených v Pracovní listech. [online]. La Strada ČR, o. p. s., 2007 [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Publikace/Prevence/metodicke_listy.pdf, s. 14.

²⁴⁵ Zdroj: vlastní zpracování tabulky na základě údajů uvedených v Pracovním listě. COV-Dětská práva- Pracovní list 1. *Výchova k občanství* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: www.vychovakobcanstvi.cz/detska-prava

2. Požádal jsi někdy o pomoc nebo o radu na lince důvěry, v krizovém centru, ombudsmana (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Požádal jsem o pomoc _____

Ne

3. Víš, kdo je to ombudsman (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Je to _____

Ne

4. Pokud by byl v naší zemi úřad dětského ombudsmana (= ochránce Tvých práv), jaké by měl mít vlastnosti (*napiš*)?

_____

_____

5. Jakým způsobem by jsi chtěl s dětským ombudsmanem hovořit (*zakřížkuj, napiš*)?

e-mailem

telefonem

osobně

jinak _____

6. Co by mohl pro Tebe nebo jiné děti dětský ombudsman udělat (*napiš*)?

_____

_____

_____

7. Měly by se děti do činnosti ombudsmana zapojit (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Jak? _____

Ne

Příloha č. 7: Dotazník (děti 3)²⁴⁶

Vážená studentko, vážený studente,
jsem posluchačkou 5. ročníku Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a pro svou závěrečnou práci, prosím o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká Vašich práv a úřadu ochránce těchto práv.

Dotazník je anonymní (neuvádíte své jméno), jedině, co pro jeho hodnocení potřebuji znát, je, zda jste dívka nebo chlapec a Váš věk. Odpovídejte proto bez obav pravdivě.

Za vyplnění předem děkuji.

Daniela Nacházelová

DOTAZNÍK

Zakřížkujte, zda jste student nebo studentka.

Dopište číslicí, kolik je Vám let.

Jsem student studentka .

Je mi let.

I. ČÁST

1. U každého práva zapište do rámečku křížek, pokud jej znáte, neznáš nebo mu nerozumíš.

	Znám.	Neznám.	Tomuto právu nerozumím.
1. Mám právo na život. Nikdo mne nesmí ohrožovat.			
2. Mám právo na své vlastní jméno.			
3. Mám právo na svou vlast, na své státní občanství.			
4. Mám právo na domov.			
5. Mám právo žít se svými rodiči a udržovat s nimi vztah.			
6. Mám právo žít v rodině.			
7. Mám právo mluvit jazykem svých rodičů.			
8. Mám právo říkat, co si myslím, právo na svůj vlastní názor.			
9. Mám právo svobodně myslet a projevovat svou víru, náboženství.			
10. Mám právo, svobodně se sdružovat a shromažďovat.			
11. Mám právo na ochranu soukromí, cti a pověsti.			
12. Mám právo na přístup k informacím a na ochranu před škodlivými informacemi.			
13. Mám právo na ochranu před násilím a špatným zacházením.			
14. Mám právo na život v bezpečí.			

²⁴⁶ Zdroj: vlastní zpracování.

	Znám.	Neznám.	Tomuto právu nerozumím.
15. Mám právo na zvláštní ochranu a pomoc, pokud nemám rodinu.			
16. Mám právo na plnohodnotný život a pomoc, pokud jsem tělesně nebo duševně postižený.			
17. Mám právo na pomoc v nemoci a na ochranu zdraví. Nikdo mi nesmí nabízet, nutit alkohol, drogy, nic, co mi může ublížit.			
18. Mám právo na život bez hladu, na dostatek zdravé potravy.			
19. Mám právo učit se a vzdělávat. Nikdo mi nesmí bránit chodit do školy.			
20. Mám právo na svůj volný čas. Mám právo si hrát.			
21. Mám právo na ochranu před škodlivou prací a před vykořisťováním (zneužitím mé práce). ^{247 248}			

2. Jsou některá z těchto práv u Vás porušována? Pokud ano, napište jejich číslíci.

_____

Proč si to myslíte?

_____
 _____
 _____

II. ČÁST

1. Víte, koho můžete požádat o pomoc v případě, že jsou Vaše práva porušována (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Mohu požádat o pomoc _____

Ne

²⁴⁷ Zdroj: vlastní zpracování tabulky na základě údajů uvedených v Pracovní listech. [online]. La Strada ČR, o. p. s., 2007 [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Publikace/Prevence/metodicke_listy.pdf, s. 14.

²⁴⁸ Zdroj: vlastní zpracování tabulky na základě údajů uvedených v Pracovním listě. COV-Dětská práva- Pracovní list 1. *Výchova k občanství* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: www.vychovakobcanstvi.cz/detska-prava

2. Požádal(la) jste někdy o pomoc nebo o radu na lince důvěry, v krizovém centru, ombudsmana (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Požádal(la) jsem o pomoc _____

Ne

3. Víš, kdo je to ombudsman (*zakřížkuj, napiš*)?

Ano

Je to _____

Ne

4. Pokud by byl v naší zemi úřad dětského ombudsmana (= ochránce Vašich práv), jaké by měl mít vlastnosti (*napište*)?

_____
_____

5. Jakým způsobem by jste chtěl/chtěla s dětským ombudsmanem hovořit (*zakřížkuj, napiš*)?

e-mailem

telefonem

osobně

jinak _____

6. Co by mohl pro Vás dětský ombudsman udělat (*napište*)?

_____
_____
_____

7. Chtěl(a) byste se do činnosti dětského ombudsmana zapojit (*zakřížkujte, napište*)?

Ano

Jak? _____

Ne

Příloha č. 8: Dotazník (pedagogové)²⁴⁹

Vážená paní kolegyně, vážený pane kolego, jsem posluchačkou 5. ročníku Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a pro svou závěrečnou práci, prosím o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká práv dětí a úřadu ochránce těchto práv. Dotazník je anonymní, jediné, co pro jeho hodnocení potřebuji znát, je délka Vaší pedagogické praxe.

Za vyplnění předem mnohokrát děkuji.

Daniela Nacházelová

DOTAZNÍK

Délka pedagogické praxe:

rok/ roky/ let.

I. ČÁST

1. U každého práva zapíšte do rámečku křížek, pokud si myslíte, že je u dětí v naší zemi omezováno nebo není.

	Je omezováno.	Není omezováno.
1. Právo na život.		
2. Právo na vlastní jméno.		
3. Právo na vlast, na státní občanství.		
4. Právo na domov.		
5. Právo žít se svými rodiči a udržovat s nimi vztah.		
6. Právo žít v rodině.		
7. Právo mluvit jazykem svých rodičů.		
8. Právo říkat, co si myslím, právo na svůj vlastní názor.		
9. Právo svobodně myslet a projevat svou víru, náboženství.		
10. Právo, svobodně se sdružovat a shromažďovat.		
11. Právo na ochranu soukromí, cti a pověsti.		
12. Právo na přístup k informacím a na ochranu před škodlivými informacemi.		
13. Právo na ochranu před násilím a špatným zacházením.		
14. Právo na život v bezpečí.		
15. Právo na zvláštní ochranu a pomoc, pokud dítě nemá rodinu.		
16. Právo na plnohodnotný život a pomoc, pokud je dítě tělesně nebo duševně postižené.		
17. Právo na pomoc v nemoci a na ochranu zdraví. Nikdo nesmí dítěti nabízet, nutit alkohol, drogy, nic, co mu může ublížit.		
18. Právo na život bez hladu, na dostatek zdravé potravy.		
19. Právo na vzdělání.		
20. Právo na svůj volný čas.		
21. Právo na ochranu před škodlivou prací a před vykořisťováním. ^{250 251}		

²⁴⁹ Zdroj: vlastní zpracování.

²⁵⁰ Zdroj: vlastní zpracování tabulky na základě údajů uvedených v Pracovní listech. [online]. La Strada ČR, o. p. s., 2007 [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: http://www.strada.cz/images/Publikace/Prevence/metodicke_listy.pdf, s. 14.

2. Setkali jste se ve své praxi s porušováním, některého z výše uvedených práv? Pokud ano, napište jejich číslíci.

Zde můžete blíže popsat:

II. ČÁST

1. Obrátil(a) jste se ve své pedagogické praxi na orgán sociálně-právní ochrany dětí?

Ano

Obrátil(a) jsem se na orgán sociálně-právní ochrany ve věci

Ne

2. Byl(a) jste jako pedagog osloven(a) orgánem sociálně právní ochrany dětí s žádostí o spolupráci?

Ano

Byl(a) jsem požádána o spolupráci ve věci _____

Ne

3. Myslíte si, že je sociálně-právní ochrana dětí v naší zemi dostatečná nebo je třeba vytvořit např. ještě jiný institut?

Ano, je dostatečná.

Ne, není dostatečná.

Proč?

---

²⁵¹ Zdroj: vlastní zpracování tabulky na základě údajů uvedených v Pracovním listě. COV-Dětská práva- Pracovní list 1. *Výchova k občanství* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z: www.vychovakobcanstvi.cz/detska-prava

4. Pokud by byl v naší zemi úřad dětského ombudsmana (ochránce práv dětí), jaké by měl mít

a) osobnostní kvality,

---

b) pravomoce?

---

5. Jakým způsobem by měly děti s dětským ombudsmanem komunikovat?

e-mailem

telefonem

osobně

jinak _____

6. Chtěl(a) byste se do činnosti dětského ombudsmana zapojit?

Ano

Jak?

Ne